

Urbano područje Čakovca

Makovec, Bruno

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:199243>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-11**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Bruno Makovec

Urbano područje Čakovca

Diplomski rad

**Zagreb
2023.**

Bruno Makovec

Urbano područje Čakovca

Diplomski rad
predan na ocjenu Geografskom odsjeku
Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
radi stjecanja akademskog zvanja
magistra geografije

**Zagreb
2023.**

Ovaj je diplomski rad izrađen u sklopu diplomskog sveučilišnog studija *Geografija; smjer: Prostorno planiranje i regionalni razvoj* na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod vodstvom doc. dr. sc. Vedrana Prelogovića

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Diplomski rad

Urbano područje Čakovca

Bruno Makovec

Izvadak: Cilj ovoga rada je odrediti teritorijalni obuhvat Urbanog područja Čakovca te analizirati njegova glavna obilježja i procese. Na temelju posebno obrađenih podataka Popisa stanovništva 2011. godine pomoću zadanih kriterija udjela dnevnih migranata u ukupnom zaposlenom stanovništvu i prostornog kontinuiteta na razini jedinica lokalne samouprave, definirano je urbano područje koje obuhvaća Grad Čakovec i pet međimurskih općina. Čakovec kao najveći grad, ali i kao sjedište Međimurske županije sa svojom snažnom funkcijom rada utječe na urbanizaciju okolnih naselja. Stoga je u ovom radu nakon kratkog pregleda fizičkogeografskih, prometnogeografskih i demografskih obilježja urbanog područja provedena geografska analiza urbanizacije koja uključuje tri međuzavisna elementa: socioekonomsku (promjena udjela poljoprivrednog stanovništva i promjene u njihovoj obrazovnoj i ekonomskoj strukturi), funkcionalnu (broj radnih mjesta i dnevne migracije zaposlenih u grad) i fizionomsku (promjena u načinu iskorištavanja zemljišta i stambena suburbanizacija) preobrazbu naselja okolice.

73 stranica, 29 grafičkih priloga, 20 tablica, 22 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: Gradska regija, urbano područje, Čakovec, suburbanizacija, preobrazba, okolica, dnevne migracije

Voditelj: doc. dr. sc. Vedran Prelogović

Povjerenstvo: doc. dr. sc. Vedran Prelogović
izv. prof. dr. sc. Jelena Lončar
prof. dr. sc. Aleksandar Lukić

Tema prihvaćena: 10. 2. 2022.

Rad prihvaćen: 9. 2. 2023.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Master Thesis

Urban Area of Čakovec

Bruno Makovec

Abstract: The aim of this paper is to determine territorial extent of the Urban Area of Čakovec and to analyze its main features and processes. With the use of specially processed data gathered from Census 2011, using the given criteria of the share of daily commutes in the total employed population and spatial continuity at the level of local government units, an urban area was defined, consisting of Grad Čakovec and five municipalities of Međimurje. Čakovec, as the largest city, but also as the seat of Međimurje county, with its strong function of work influences the urbanization of the surrounding settlements. Therefore, in this paper after brief overview of physical-geographical, traffic-geographical and demographic features, a geographical analysis of urbanization was performed, which includes three mutually dependent elements: socioeconomic (changes in the share of the agricultural population and changes in the educational and economic structure of the population), functional (number of jobs and daily commutes into the city) and physiognomic (change in land use and residential suburbanization) transformation of surrounding settlements.

73 pages, 29 figures, 20 tables, 22 references; original in Croatian

Keywords: Urban region, urban area, Čakovec, suburbanization, transformation, surroundings, daily commuting

Supervisor: Vedran Prelogović, PhD, Assistant Professor

Reviewers: Vedran Prelogović, PhD, Assistant Professor
Jelena Lončar, PhD, Associate Professor
Aleksandar Lukić, PhD, Full Professor

Thesis title accepted: 10/02/2022

Thesis accepted: 09/02/2023

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia.

Sadržaj

1. UVOD	1
1.1. Predmet i prostorni obuhvat istraživanja	2
1.2. Ciljevi i istraživačka pitanja	7
1.3. Metodologija rada i izvori podataka	8
1.4. Dosadašnja istraživanja	9
2. RAZVOJ GRADSKIH REGIJA	11
2.1. Proces suburbanizacije	11
2.2. Gradske regije	12
2.2.1. Tipovi gradskih regija	13
2.2.2. Teorije i modeli razvoja gradskih regija	13
2.3. Urbanizacija Hrvatske	14
3. OSNOVNA OBILJEŽJA URBANOG PODRUČJA.....	16
3.1. Fizičkogeografska obilježja.....	17
3.2. Prometnogeografska obilježja	18
3.3. Historijskogeografski razvoj Čakovca	21
4. DEMOGRAFSKA OBILJEŽJA URBANOG PODRUČJA.....	24
4.1. Broj, prostorni razmještaj i gustoća naseljenosti stanovništva.....	24
4.2. Kretanje ukupnog broja stanovnika.....	29
4.3. Biološki sastav stanovništva.....	35
5. PREOBRAZBA OKOLICE	39
5.1. Socioekonomska preobrazba	39
5.1.1. Udio poljoprivrednog stanovništva	39
5.1.2. Obrazovna struktura stanovništva	43
5.1.3. Ekonomska struktura stanovništva.....	49
5.1.4. Stupanj urbanizacije naselja	52
5.2. Funkcionalna preobrazba	54

5.2.1. Broj i razmještaj radnih mjesta.....	55
5.2.2. Zaposleni dnevni migranti.....	56
5.3. Fizionomska preobrazba	62
6. ZAKLJUČAK	66
LITERATURA.....	69
IZVORI	71
PRILOZI.....	VII
Popis slika	VII
Popis tablica	VIII

1. UVOD

Čakovec je grad na sjeveru Hrvatske te je sjedište Međimurske županije, najmanje hrvatske županije koja se nalazi između rijeka Mure i Drave. Čakovec je gospodarsko, kulturno i upravno središte Međimurske županije. Samo naselje Čakovec ima 15 078 stanovnika, dok Grad Čakovec kojemu administrativno još pripada 13 okolnih naselja ima 27 122 stanovnika (DZS, 2022: Popis stanovništva 2021.). Grad Čakovec kao najveći grad, ali i kao sjedište Međimurske županije snažno utječe na preobrazbu okolice te s njom čini jedinstvenu međuovisnu funkcionalnu i prostornu cjelinu. U literaturi se takva prostorna cjelina najčešće naziva gradska ili urbana regija.

Prema „Zakonu o regionalnom razvoju Republike Hrvatske“ (NN 118/18) u Hrvatskoj se „radi učinkovitijeg planiranja, usklađivanja i provedbe politike regionalnog razvoja, posebno njezine urbane dimenzije, ustrojavaju urbana područja.“ Urbana područja ustrojavaju se kao urbane aglomeracije, veća urbana područja i manja urbana područja.

1. Četiri gradske aglomeracije – sa sjedištima u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku
2. Veća urbana područja – gradovi koji na razini jedinica lokalne samouprave prema posljednjem popisu stanovništva imaju više od 35 000 stanovnika, a nisu uključeni u jednu od četiri glavnih gradskih aglomeracija
3. Manja urbana područja – gradovi koji prema posljednjem popisu stanovništva imaju manje od 35 000 stanovnika, ali njihova središnja naselja imaju više od 10 000 stanovnika ili su sjedišta županija

Vrlo važnu ulogu pri osnivanju urbanih područja u Hrvatskoj ima mehanizam integriranih teritorijalnih ulaganja (ITU) koji gradovima otvara put za ubrzani razvoj te koji uvažava specifičnosti svake lokalne sredine. ITU mehanizam stvorila je Europska komisija s ciljem jačanja uloge gradova kao pokretača gospodarskog razvoja te zbog važnosti razvoja urbanih područja u vremenu kada u Europi oko 74 % stanovništva živi u urbanim naseljima. Mjere održivog urbanoga razvoja putem ITU mehanizma u Hrvatskoj provodi Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije u suradnji s mnogim drugim nadležnim tijelima. ITU mehanizam urbanim područjima omogućuje kombinirano korištenje više programa i fondova pri realizaciji ciljeva definiranih u Strategiji razvoja urbanog područja. U Hrvatskoj su u taj mehanizam trenutno uključeni Zagreb, Split, Rijeka, Osijek, Zadar, Pula, Slavonski Brod, Karlovac, Varaždin, Šibenik, Vinkovci, Sisak, Dubrovnik i Bjelovar. Od srpnja 2021. godine u mehanizam je uključeno i osam gradova središta manjih urbanih područja (sjedišta županija):

Vukovar, Koprivnica, Požega, Čakovec, Virovitica, Krapina, Gospić i Pazin (Grad Čakovec, 2022: ITU Čakovec).

Odluka o pokretanju postupka definiranja i uspostave Urbanog područja Čakovca donesena je 31. kolovoza 2021. godine od strane Gradskoga vijeća. Uzevši u obzir dnevni broj migranata koji dolaze na posao u Čakovec, te kriterij prostornog kontinuiteta, Grad Čakovec je ponudio općinama koje se povezuju s gradom da se uključe u Urbano područje Čakovca. Suglasnost o uključivanju u Urbano područje Čakovca tijekom rujna i listopada 2021. godine dale su općine Nedelišće, Pribislavec, Strahoninec i Šenkovec. 17. studenog 2021. godine Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU dalo je suglasnost o teritorijalnom obuhvatu Urbanog područja Čakovca. Urbano područje Čakovca konačno je formirano odlukom Gradskog vijeća 8. prosinca 2021. godine (Grad Čakovec, 2022: ITU Čakovec).

1.1. Predmet i prostorni obuhvat istraživanja

Predmet istraživanja ovog rada je Urbano područje Čakovca. Prije provođenja analize urbanog područja potrebno je definirati njegov teritorijalni obuhvat. Kod izdvajanja gradskih regija koriste se četiri skupine varijabli s različitim parametrima. Te se varijable odnose na:

1. Izdvajanje matičnog grada – najčešće se provodi na 2 načina: brojem stanovnika grada (veći broj stanovnika znači veći funkcionalni značaj grada) ili brojem radnih mjesta u gradu (veći broj zaposlenih je odraz veće funkcionalne važnosti)
2. Izdvajanje okolice – izbor varijabli (najčešće socioekonomskih) kojima se opisuje stupanj urbaniziranosti okolice
3. Utvrđivanje integracije između matičnog grada i okolice – provodi se analizom dnevnih interakcija između matičnog grada i okolice
4. Ukupnu veličinu gradske regije – ukupan broj stanovnika matičnog grada i okolice (Vresk, 2002)

U Hrvatskoj najveći doprinos u istraživanju te u izdvajanju gradskih regija daje Milan Vresk. Vresk (1978) prema popisnim podacima iz 1971. po uzoru na njemački model *Stadtregiona* izdvaja socioekonomsku regiju Zagreba koristeći varijable koje se odnose na izdvajanje okolice i na utvrđivanje integracije između matičnog grada i okolice. U narednim radovima (1978-1979, 1986, 2002) Vresk izdvaja gradske regije u Hrvatskoj prema popisnim podacima iz 1971., 1981. i 1991. godine. Model izdvajanja gradskih regija u svakom je novom radu korigiran i prilagođavan sukladno promjenama koje su se događale između pojedinih popisa. Promjenama u izdvajanju gradskih regija kroz godine najviše su doprinijele sve veće mogućnosti izbora

relevantnih statističkih podataka, pogotovo onih o migracijama radne snage (Vresk, 1986). Posljednji model koji je napravljen prema popisu stanovništva iz 1991. godine u Hrvatskoj izdvaja 13 gradskih regija prema sljedećim kriterijima:

1. Matični grad ima najmanje 18 000 radnih mjesta
2. Okolna naselja ulaze u sastav gradske regije ako imaju:
 - a) 25 % ili više dnevnih migranata u matični grad od ukupnog broja aktivnog stanovništva
 - b) manje od 20 % poljoprivrednog stanovništva u ukupnom stanovništvu
 - c) najmanje 50 % zaposlenih u aktivnom stanovništvu (Vresk, 2002)

Posljednju modifikaciju Vreskovog modela izdvajanja gradskih regija napravila je S. Klempić Bogadi (2008) u svojoj doktorskoj disertaciji prema podacima iz popisa stanovništva 2001. godine. Prema njezinom modelu kriteriji za izdvajanje gradskih regija su sljedeći:

1. Matični grad ima najmanje 15 000 radnih mjesta
2. Okolna naselja ulaze u sastav gradske regije ako imaju:
 - a) 25 % ili više dnevnih migranata u matični grad od ukupnog broja zaposlenog stanovništva
 - b) manje od 20 % poljoprivrednog stanovništva u ukupnom stanovništvu
 - c) najmanje 50 % zaposlenih u aktivnom stanovništvu

Klempić Bogadi u odnosu na Vreskov posljednji model smanjuje minimalan broj radnih mjesta matičnog grada jer je tijekom 1990-ih godina u Hrvatskoj došlo do velikog smanjenja broja zaposlenih. Glavni uzrok tome je prijelaz iz planske u tržišnu ekonomiju koji je potaknuo restrukturiranje gospodarstva i prilagodbu poduzeća novim tržišnim prilikama. U takvoj novonastaloj situaciji velik broj tvrtki nije se uspio prilagoditi novim tržišnim uvjetima, što je dovelo do smanjenja industrijske proizvodnje i porasta nezaposlenosti. Kriterij izdvajanja matičnih gradova snižen je i zbog decentralizacije određenog broja radnih mjesta iz gradova u okolice (Klempić Bogadi, 2008). Pri izdvajanju okolice, postotak dnevnih migranata u matični grada više se ne računa od ukupnog broja aktivnog stanovništva već od ukupnog broja zaposlenog stanovništva. Aktivno stanovništvo čine svi zaposleni, sve osobe koje prvi put traže radno mjesto i svi nezaposleni, a u Hrvatskoj je nezaposlenost dugotrajna pojava pa bi zbog toga udio dnevnih migranata u broju aktivnog stanovništva djelomice zamaglio pravu situaciju jer nezaposleni znatno manje migriraju te zbog niskih prihoda slabo utječu na transformaciju naselja okolice (Klempić Bogadi, 2008).

„Zakonom o regionalnom razvoju Republike Hrvatske“ iz 2015. godine uvode se novi mehanizmi upravljanja politikom regionalnog razvoja koji prepoznaju i važnost kvalitetnog urbanog planiranja. Utvrđivanje granica urbanih aglomeracija jedna je od ključnih stavki nove politike regionalnog razvoja. Teritorijalni obuhvat urbanih aglomeracija definira se sukladno „Metodologiji za definiranje obuhvata urbanih područja u Republici Hrvatskoj“ koju je izdalo Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije. Utvrđivanje kriterija za izdvajanje urbanih područja kompliciran je zadatak zbog njihove različite veličine i različitih unutarnjih socioekonomskih i prostornih obilježja. Kako bi se rizik neusklađenosti metodologije s lokalnim uvjetima sveo na minimum, navedenom Metodologija predlažu se sljedeća načela razgraničenja:

1. Ograničeni broj kriterija – oslanjanje samo na glavna socioekonomska obilježja urbanih područja
2. Usklađenost s metodologijom OECD-a, Eurostata i drugih organizacija pri određivanju obuhvata urbanih područja
3. Vrijednosti pokazatelja postavljene su na temelju službenih podataka Državnog zavoda za statistiku (prema podacima iz 2011.godine)

Kao temeljna jedinica razgraničenja definira se administrativna jedinica lokalne samouprave (grad ili općina). Metodologijom su određeni i kriteriji za uključivanje jedinica lokalne samouprave u urbana područja. Kriteriji se dijele na osnovni kriterij, dodatne kriterije te na kriterij prostornog kontinuiteta. Osnovni kriterij za uključivanje jedinica lokalne samouprave u urbana područja je udio zaposlenih dnevnih migranata u središte urbanog područja (matični grad) od minimalno 30 %. Važno je spomenuti da se u dogovoru između središta urbanog područja i okolnih jedinica lokalne samouprave može pojaviti potreba za uključivanjem/isključivanjem pojedinih dodatnih jedinica lokalne samouprave koje su prvotno bile isključene/uključene u urbano područje temeljem osnovnog kriterija koji se odnosi na dnevne migracije. Dodatne kriterije definira i obrazlaže sam grad središte urbanog područja. Oni su karakteristični za pojedino urbano područje jer u obzir uzimaju funkcionalne veze i razvojne aspekte koji nisu obuhvaćeni kriterijem dnevnih migracija. Primjer dodatnog kriterija je infrastrukturni kriterij prema kojemu se jedinice lokalne samouprave uključuju u urbano područje ako se na njihovom području nalaze važni objekti cestovne, željezničke ili neke druge infrastrukture. U posljednjoj fazi određivanja teritorijalnog obuhvata urbanog područja koristi se kriterij prostornog kontinuiteta. Navedeni kriterij naglašava da sve jedinice lokalne samouprave moraju činiti kontinuirano urbano područje. To bi značilo da se prostorno

nepovezane općine izostavljaju s prijedloga obuhvata urbanog područja s ciljem osiguranja teritorijalne cjelovitosti socioekonomskog i teritorijalnog planiranja. Susjedne jedinice u urbanom području nisu samo one jedinice koje dijele administrativnu granicu s gradom središtem urbanog područja. U urbano područje mogu se uključiti i udaljenije jedinice pod uvjetom da je ostvaren prostorni kontinuitet urbanog područja (Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, 2015). Navedeni kriteriji korišteni su i kod određivanja teritorijalnog obuhvata Urbanog područja Čakovca. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, kriterij o zaposlenim dnevnim migrantima ispunjavaju općine Nedelišće, Strahoninec, Šenkovec, Pribislavec, Sveti Juraj na Bregu, Mala Subotica, Podturen, Vratišinec, Belica i Dekanovec (tab. 1).

Tab. 1. Jedinice lokalne samouprave s više od 30 % zaposlenih dnevnih migranata prema Gradu Čakovcu 2011. godine

Grad/Općina	Broj stanovnika	Broj zaposlenih	Broj zaposlenih dnevnih migranata (G/O rada različita od G/O stanovanja)	Zaposleni dnevni migranti u Gradu Čakovcu	Udio zaposlenih dnevnih migranata u Gradu Čakovcu (%)
Čakovec	27104	10646	2686	0	0,00
Pribislavec	3136	1050	811	616	58,67
Strahoninec	2682	1101	876	611	55,50
Šenkovec	2879	1204	899	626	51,99
Sveti Juraj na Bregu	5090	1950	1450	904	46,36
Nedelišće	11975	4435	2979	1796	40,50
Mala Subotica	5452	1815	1113	668	36,80
Podturen	3873	1271	798	450	35,41
Vratišinec	1984	738	479	249	33,74
Belica	3176	1252	627	396	31,63
Dekanovec	774	270	173	83	30,74

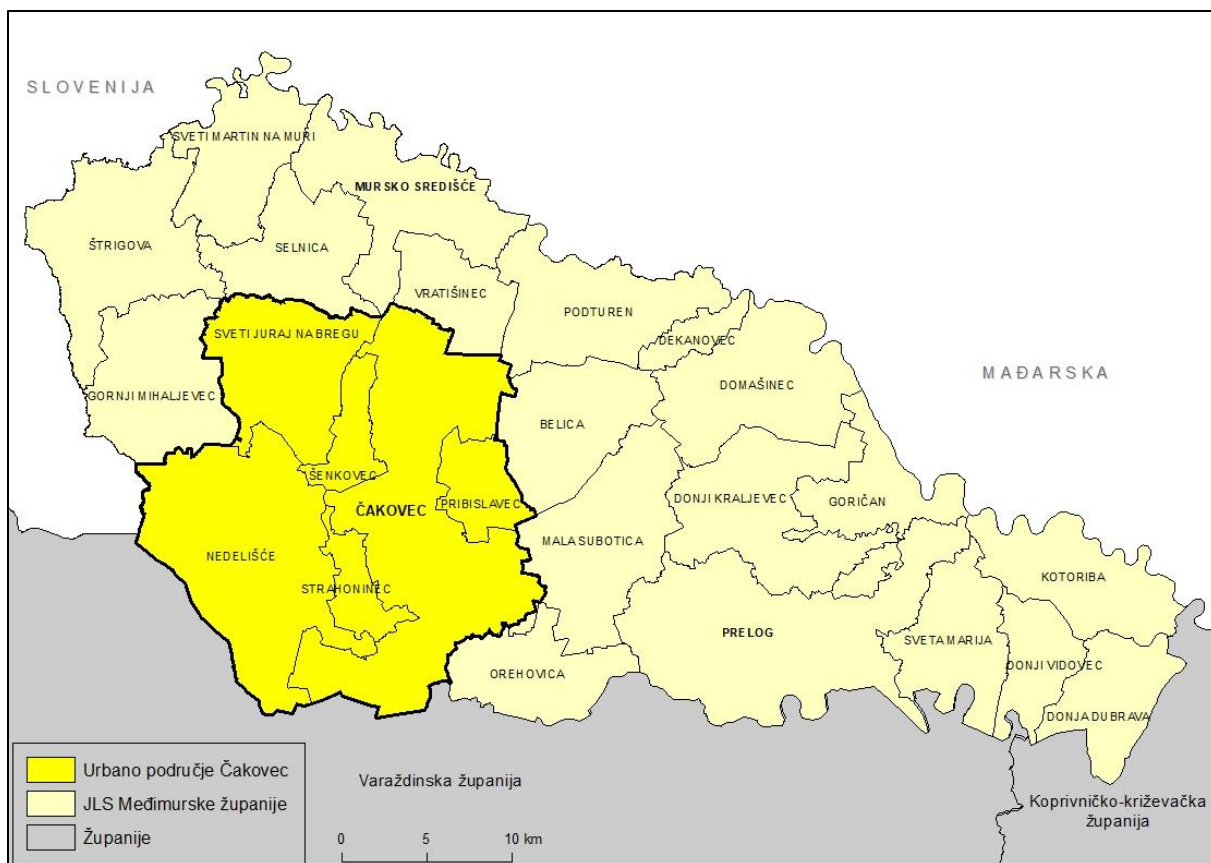
Izvor: DZS, 2013, Popis stanovništva 2011., posebno obrađeni podaci dobiveni od Grada Čakovca

Kao što je ranije spomenuto, grad središte urbanog područja ima mogućnost u obuhvat ne uključiti sve jedinice lokalne samouprave koje zadovoljavaju kriterij o zaposlenim dnevnim migrantima. Zbog toga su općine Sveti Juraj na Bregu, Mala Subotica, Podturen, Vratišinec, Belica i Dekanovec isključene iz obuhvata Urbanog područja Čakovca. Grad Čakovec je kao razloge isključenja iz obuhvata naveo udaljenost središta općina od Čakovca te nepostojanje zajedničkih razvojnih problema što bi moglo rezultirati nemogućnošću provedbe budućih

integriranih strateških projekata. Navedeni razlozi isključenja u skladu su i s dodatnim kriterijima koje je definirao sam Grad Čakovec. Dodatni kriteriji su: funkcionalna i infrastrukturna povezanost, udio dnevnih migracija učenika i studenata u središte urbanog područja, zajednički integrirani projekti te kriterij odgovora na jedan ili više društvenih izazova i zajedničkih razvojnih problema (Grad Čakovec, 2022: ITU Čakovec). Primjenom svih navedenih kriterija izdvojeno je Urbano područje Čakovca koje se sastoji od Grada Čakovca te općina Nedelišće, Strahoninec, Šenkovec i Pribislavec.

Određivanje i proučavanje urbanih područja točnije je na razini naselja zbog toga što se jedinice lokalne samouprave često sastoje od nejednakog broja naselja, nejednake veličine i različitih tipova. Međutim, u ovom je radu teritorijalni obuhvat određen na razini JLS-a zbog nedostupnih podataka popisa stanovništva 2011. godine o zaposlenim dnevnim migrantima i poljoprivrednom stanovništvu na razini naselja.

U odnosu na službeni teritorijalni obuhvat Urbanog područja Čakovca u ovom je radu u obuhvat urbanog područja uključena i Općina Sveti Juraj na Bregu zbog više od 40% zaposlenih dnevnih migranata u Gradu Čakovcu te zbog zadovoljavanja kriterija prostornog kontinuiteta. Ostale općine isključene su iz obuhvata jer u potpunosti ne zadovoljavaju kriterij prostornog kontinuiteta. Uz to, općine Vratišinec i Podturen te Općina Mala Subotica isključene su i zbog svoje funkcionalne povezanosti s Gradom Mursko Središće, odnosno s Gradom Prelogom. Općina Belica isključena je i zbog svojih izraženih poljoprivrednih obilježja. Prema tome, u ovom radu Urbano područje Čakovca čine Grad Čakovec (14 naselja) te općine Nedelišće (11 naselja), Strahoninec (jedno istoimeno naselje), Šenkovec (2 naselja), Pribislavec (jedno istoimeno naselje) i Sveti Juraj na Bregu (9 naselja) (sl. 1.).

Sl. 1. Teritorijalni obuhvat Urbanog područja Čakovca

Izvor: Državna geodetska uprava, 2016: Središnji registar prostornih jedinica

1.2. Ciljevi i istraživačka pitanja

Grad Čakovec, kao administrativno, gospodarsko i prometno središte Međimurske županije sa svim svojim funkcijama snažno utječe na preobrazbu okolice s kojom čini međuovisnu funkcionalnu i prostornu cjelinu. Stoga je glavni cilj ovoga rada analizirati fizičkogeografska, prometnogeografska i demografska obilježja Urbanog područja Čakovca te procese deagrarizacije i suburbanizacije koji su snažno utjecali na preobrazbu okolice. Pojedinačni ciljevi istraživanja su sljedeći:

1. Odrediti teritorijalni obuhvat Urbanog područja Čakovca
2. Istražiti historijskogeografski razvoj Čakovca i utvrditi neke važne događaje i procese koji su obilježili njegovu povijest i utjecali na njegov razvoj
3. Analizirati fizičkogeografska i prometnogeografska obilježja urbanog područja
4. Analizirati ukupno kretanje stanovništva urbanog područja od 1961. godine do danas
5. Utvrditi socioekonomske, fizionomske i funkcionalne promjene okolice te analizirati procese koji su uzrokovali te promjene

Ciljevi istraživanja postavljeni su kako bi se dobio odgovor na nekoliko glavnih istraživačkih pitanja:

1. Koji je teritorijalni obuhvat Urbanog područja Čakovca?
2. Kada je započeo razvoj Urbanog područja Čakovca?
3. Kako se odvijao razvoj urbanog područja do kraja 20. stoljeća i kasnije?
4. Do kakvih je promjena došlo u okolici urbanog područja i koji su procesi uzrokovali te promjene?
5. Kakve su razlike u stupnju urbaniziranosti između pojedinih naselja i općina okolice?

1.3. Metodologija rada i izvori podataka

U radu je pri analizi korištena znanstvena i stručna literatura. Uz literaturu, u radu su korišteni i statistički podaci koji su prikupljeni s mrežnih stranica Državnog zavoda za statistiku i Hrvatskih cesta. Statistički podaci odnose se na popise stanovništva Državnog zavoda za statistiku te na publikacije Hrvatskih cesta. Radi bolje vizualizacije podataka korišteni su i kartografski prikazi koji su izrađeni u programu ArcMap 10.3.1. tvrtke ESRI.

Posljednji popis stanovništva u Republici Hrvatskoj proveden je 2021. godine. Konačni rezultati o stanovništvu prema spolu i starosti, narodnosti, vjeri, materinskom jeziku i državljanstvu objavljeni su 22. rujna 2022. godine, dok će se ostali rezultati objavljivati sukcesivno tijekom 2023. godine. U ovom radu najviše će se koristiti rezultati popisa 2001. i 2011. godine, a prema potrebi i ovisno o analiziranom obilježju koristit će se i stariji popisi te popis iz 2021. godine.

U radu će se analiza okolice provoditi na razini naselja ili JLS-a (gradovi i općine), ovisno o dostupnosti popisnih podataka. U poglavlju „Preobrazba okolice“ socioekonomski i funkcionalni pokazatelji preobrazbe do 2001. godine analizirat će se na razini naselja. Pokazatelji prema podacima popisa stanovništva 2001. godine analizirat će se na razini naselja, a potom i na razini JLS-a kako bi bili usporedivi s podacima iz popisa stanovništva 2011. godine kod kojega određeni podaci na razini naselja nisu dostupni. U potpoglavlju 5.2. „Funkcionalna preobrazba“ broj radnih mjesta po naseljima izračunat je za 2001. godinu zbog nedostupnosti podataka popisa 2011. o broju dnevnih i tjednih migranata u pojedino naselje/općinu.

Važno je spomenuti i suvremene promjene u upravno-teritorijalnom ustroju Međimurske županije i Grada Čakovca. Grad Čakovec se do 2013. godine sastojao od naselja Čakovec te 12 okolnih naselja. Godine 2013. u sastav Grada ulazi naselje Štefanec koje je do tada bilo u sastavu Općine Mala Subotica. Godine 2001. nakon provedenog popisa stanovništva na temelju „Zakona o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj“ Pribislavec napušta

sastav Grada Čakovca te postaje samostalna općina. Zbog toga će se kod analize popisa od 1961. do 2021. naselje Štefanec proučavati kao dio Grada Čakovca, dok će se Pribislavec proučavati odvojeno od Grada Čakovca kao samostalna općina i kao dio okolice.

Potrebno je i ponovno naglasiti da je u teritorijalni obuhvat Urbanog područja Čakovca uključena i Općina Sveti Juraj na Bregu pa se zbog toga u ovom radu teritorijalni obuhvat Urbanog područja Čakovca razlikuje od službenog teritorijalnog obuhvata Urbanog područja Čakovca formiranog krajem 2021. godine.

1.4. Dosadašnja istraživanja

Urbana geografija geografska je disciplina koja se kroz povijest razvijala usporedno s jačanjem urbanizacije. Do velikog skoka u proučavanju gradskih regija dolazi u drugoj polovici 19. stoljeća u vrijeme njihovog intenzivnog razvoja pod utjecajem industrijalizacije. Proces industrijalizacije počeo se javljati u državama Zapadne Europe te u Sjedinjenim Američkim državama pa se upravo zbog toga kod njih i javlja prvi interes za proučavanjem gradskih regija i odnosa grada i okolice. Kod prvih radova jasno se isticala razlika između grada i okolnog poljoprivrednog prostora, a posebno se proučavao utjecaj grada na promjene u načinu iskorištavanja agrarnog prostora. Model izolirane države njemačkog geografa Johanna Heinricha von Thüнена jedan je od prvih radova te vrste. Thünen je grad postavio kao središte, oko kojega se nalazi 6 zona ili prstenova te je pretpostavio da će se pod utjecajem gradskog tržišta oko grada oblikovati zone različitog načina agrarnog iskorištavanja (Vresk, 2002). Thünenova teorija prvi je pokušaj određivanja okolice grada iako autor u njoj ne daje kriterije, po kojima bi se ta okolica mogla odrediti (Rubić, 1949-1950). Važan doprinos u proučavanju gradskih regija dao je i Walter Christaller sa svojom teorijom centralnih naselja u kojoj prostorni razmještaj centara dovodi u vezu s funkcijom opskrbe stanovništva. Važno je spomenuti i Ebenezer Howarda, začetnika ideje vrtnih gradova koji predstavljaju idealni model rasterećenja i razvoja gradskih regija (Vresk, 2002).

U 20. stoljeću urbanizacija postaje svjetski proces zbog čega naglo raste interes za proučavanjem gradskih regija i u drugim krajevima svijeta. U Hrvatskoj značajnija proučavanja gradske regije započinju nakon Drugog svjetskog rata. I. Rubić (1949-1950) prvi je analizirao teorijski okvir međuovisnosti grada i okolice, dok prve analize tog odnosa počinju tek 1960-ih godina, kada je uočeno da dolazi do preobrazbe okolica hrvatskih velikih gradova i stvaranja gradskih regija (Klempić Bogadi, 2008). S. Žuljć (1964, 1965) istražuje zagrebačku urbanu regiju te prvi detaljno analizira odnos grada i okolice. Nadalje, Žuljić (1971) navodi da se oko velikih gradova u Hrvatskoj mogu uočiti inicijalni oblici razvoja urbaniziranih regija (Klempić

Bogadi, 2008). V. Rogić (1959) bavi se problematikom izdvajanja gradskih regija u Hrvatskoj i zaključuje da su najprikladniji kriteriji izdvajanja udjeli dnevnih migranata i poljoprivrednika. Rogić (1970) također proučava Riječku aglomeraciju i geografske aspekte socioekonomskog procesa transformacije u njezinoj okolici (Klempić Bogadi, 2008). Kao što je ranije spomenuto, daleko najveći doprinos u istraživanju gradskih regija u Hrvatskoj dao je M. Vresk. On se je od 1970-ih godina kontinuirano bavio istraživanjem gradskih regija Hrvatske i odnosa grada i okolice te izdvajanjem gradskih regija prema popisnim podacima iz 1971., 1981. i 1991. godine. Od njegovih radova, relevantnih za naše istraživano područje, valja spomenuti dva rada (1988, 1996) u kojima Vresk analizira dnevnu pokretljivost i urbanizaciju Varaždinske regije u koju spada i sam Grad Čakovec te dvojne gradove Hrvatske među kojima su vrlo značajni Varaždin i Čakovec. Svakako valja naglasiti i vrlo važan doprinos Sanje Klempić Bogadi (2008) koja je u okviru svoje doktorske disertacije detaljno analizirala 4 najveće gradske regije Hrvatske s posebnim naglaskom na Riječku aglomeraciju. Od recentnih radova valja spomenuti i rad profesora s Geografskog odsjeka PMF-a Sveučilišta u Zagrebu (Bočić i dr., 2018) u kojima analiziraju i vrednuju razvojne potencijale i ograničenja Urbane aglomeracije Zagreb.

Može se zaključiti da su gradske regije u Hrvatskoj dobro proučene, no da se istraživanja najviše fokusiraju na analizu Zagrebačke regije i regije ostalih makroregionalnih središta Hrvatske – Rijeke, Splita i Osijeka. Urbano područje Čakovca do sada nije proučavano, no valja spomenuti nekoliko autora koji su dali svoj doprinos u istraživanju Međimurske županije. Najveći doprinos geografskom istraživanju na prostoru Međimurske županije zasigurno je dao S. Laci. Laci (1979) određuje centralitet naselja Međimurja te kao njegove opće demografske karakteristike ističe relativno veliku gustoću naseljenosti, depopulaciju prometno perifernih dijelova i spontani proces koncentracije stanovništva u Čakovec i njegova prigradska naselja. Laci (1982) analizira razvoj naseljenosti Međimurske županije u razdoblju od 1880. do 1981. godine. U radu „Čakovec – povijesno-geografski razvoj i suvremeno značenje grada“ iz 1998. godine Laci analizira razvoj Čakovca od razdoblja obitelji Zrinski pa sve do kraja 20. stoljeća. Ostali radovi vezani uz Međimurje uglavnom se bave njegovim demografskim promjenama, a najznačajniji su od sljedećih autora: Slunjski, Vuk (2004), Šlezak (2011) i Spevec (2011). Za kraj, treba spomenuti i diplomski rad „Gradska regija Slavenskog Broda“ (Miščančuk, 2018) kojemu je ovaj rad tematski i sadržajno sličan.

2. RAZVOJ GRADSKIH REGIJA

2.1. Proces suburbanizacije

Proces suburbanizacije prvi se put počinje javljati u pojedinim državama Europe i Sjeverne Amerike već u 19. stoljeću (Pacione, 2001). On je povezan je s velikim promjenama u razvoju gradova koje započinju oko 1800. godine kada je počela industrijska faza urbanizacije koja se često opisuje epitetom „urbana eksplozija“ (Vresk, 2002). U toj fazi pod utjecajem industrijske revolucije dolazi do intenzivnog razvoja gradova. Industrijski gradovi najprije su se razvili u Velikoj Britaniji, kolijevci industrijske revolucije, a kasnije su se proširili i po Europi i Sjevernoj Americi (Pacione, 2001). Faktori koji su utjecali na takav intenzivan rast industrije su izvori sirovina i energije, prometni položaj te kvalificirana radna snaga. Upravo su zbog toga najveće urbane aglomeracije u 19. i 20. stoljeću nastale u rudarskim regijama na vrlo povoljnim prometnim lokacijama (Vresk, 2002). Karakteristično obilježje industrijske faze urbanizacije uz razvoj novih gradova na novim povoljnim lokacijama je i eksplozivan razvoj postojećih naselja te nastanak velikih gradskih aglomeracija. Takav eksplozivan razvoj naselja rezultat je lociranja industrijskih pogona u gradu koji potiču njegov brzi rast. U gradovima se također počinje otvarati veliki broj radnih mjesta ne samo u industriji, već i u drugim djelatnostima. Posljedica jačanja funkcije rada u gradovima je doseljavanje stanovništva iz ruralnih krajeva te gradnja stanova i druge gradske infrastrukture (Vresk, 2002).

Pod utjecajem opisanih procesa u industrijskoj fazi urbanizacije dolazi do velikih promjena u odnosu grada i okolice. Industrijski grad posve mijenja svoj odnos s okolicom. Prije svega, grad se teritorijalno širi u okolicu te svojom funkcijom rada potiče stalna preseljavanja i svakodnevne migracije zaposlenih te time omogućava i potiče socijalne, funkcionalne i fizionomijske promjene u okolici. Taj složeni proces preobrazbe okolice gradova naziva se suburbanizacija. Suburbanizacija je dugotrajan i vrlo složen proces koji se javlja na određenom stupnju urbanizacije i socioekonomskog razvoja, a ovisi o veličini i funkcijama grada, ali i o prilikama okolice (Vresk, 2002). Važno je spomenuti da pojam suburbanizacije nije jednoznačno definiran te da se on različito shvaća i uporabljuje. Suburbanizacija tako može označavati prerazmjestaj kućanstva i stanovništva, gradnju stanova i proizvodnih pogona izvan gradova, a može označavati i porast udjela stanovništva, radnih mjesta i zaposlenih u okolici grada. Većina definicija suburbanizacije poseban naglasak stavlja na prerazmjestaj stanovništva i radnih mjesta te na iskorištavanje zemljišta između grada i okolice (Vresk, 2002). Istraživanja u Europi pokazala su da proces suburbanizacije počinje deagrarizacijom okolice. Ona je uzrokovana mogućnostima zapošljavanja u gradu i svakodnevnim migracijama. Uz

deagrarizaciju dolazi i do pojave doseljavanja stanovništva iz ruralnih sredina, koje se u gradu ne može nastaniti. U kasnijim fazama suburbanizacije dolazi do prerazmjesta stanovništva, stanova, industrije i usluga u okolicu (Vresk, 2002). Kod proučavanja procesa suburbanizacije analiziraju se promjene u načinu iskorištavanja zemljišta, prerazmjest stanovništva, industrije, usluga i radnih mjesta te fizionomske i funkcionalne promjene. U analizama suburbanizacije najčešće se koristi „push-pull“ model koji pri objašnjavanju procesa suburbanizacije u obzir uzima djelovanje velikog broja ekspulzivnih čimbenika u gradu te atraktivnih u njegovoj okolini. Navedene skupine čimbenika potiču centrifugalne sile koje uvjetuju decentralizaciju grada u obliku suburbanizacije (Vresk, 2002). Stanovništvo se suburbanizira u duhu „push-pull“ modela zbog nedostatka stanova i zelenog okoliša u gradu te zbog nezadovoljavajućeg ukupnog okoliša stanovanja. S druge strane, u okolini postoje bolje stambene prilike poput mogućnosti stanovanja u obiteljskim kućama i stanovanja u „zelenilu“ (Vresk, 2002).

2.2. Gradske regije

Kako bi se razumjele gradske regije vrlo je važno definirati značenje pojma okolice. Pri njezinom definiranju ključnu ulogu ima proces suburbanizacije. Jednostavno rečeno, okolica je onaj prostor koji se suburbanizira. To znači da je okolica s gradom čvrsto funkcionalno povezana, a njihova veza izražena je svakodnevnim kolanjem ljudi, robe i informacija. Prema tome, može se reći da je okolica onaj prostor koji je s gradom u dnevnoj intenzivnoj interakciji i koji je pod njegovim utjecajem doživio određeni stupanj urbanizacije (Vresk, 2002). Uz definiranje okolice vrlo je važno je i njezino prostorno izdvajanje. Kao osnovna varijabla u izdvajanju okolica uzima se dnevna migracija zaposlenih. Uz dnevne migracije često se upotrebljavaju i sljedeće varijable: udio nepoljoprivrednog stanovništva, udio zaposlenih izvan vlastitih poljoprivrednih posjeda, kretanje broja stanovnika, gustoća naseljenosti, dinamika stambene izgradnje, itd. (Vresk, 2002). Kod izdvajanja okolice najveći broj modela koristi dnevna kretanja zaposlenih i udio nepoljoprivrednog stanovništva. Dnevna pokretljivost ljudi ukazuje na funkcionalnu međuovisnost, a udio nepoljoprivrednog na stupanj deagrarizacije, to jest ukazuje na „način života“ (Vresk, 2002). Općeprihvaćeni modeli izdvajanja okolice ne postoje te se razlikuju od države do države, a ovise o intenzitetu i značajkama urbanizacije (Vresk, 2002). Dakle, grad sa svojom urbaniziranom okolicom tvori jednu međuovisnu funkcionalnu i prostornu cjelinu koja se naziva gradska regija ili gradska aglomeracija. Gradska regija sastoji se od matičnog grada i njegove urbanizirane okolice.

2.2.1. Tipovi gradskih regija

Zbog velikog broja korištenih varijabli pri izdvajanju okolice, postoji mnogo vrsta i tipova gradskih regija. S obzirom na to da su najznačajnije skupine varijabli morfološke i socioekonomske, postoje dva tipa gradskih regija: morfološke i socioekonomske gradske regije. Kod morfoloških gradskih regija okolice se izdvajaju na osnovi načina korištenja zemljišta. Najpoznatiji primjer morfoloških gradskih regija zasigurno su konurbacije u Velikoj Britaniji. Velika Britanija zemlja je visokog stupnja urbanizacije u kojoj je intenzivan proces urbanizacije započeo vrlo rano u vrijeme industrijske revolucije. Konurbacije su područja kontinuirao sagrađena stambenim zgradama, tvornicama i drugim građevinama, lukama i dokovima, gradskim parkovima i igralištima te drugim objektima, a međusobno nisu odvojena ruralnim zemljištem (Fawcett, 1932 prema Vresk, 2002). Jednostavno rečeno, konurbacije su urbane cjeline koje su nastale spajanjem više susjednih gradova. Slične morfološke gradske regije postoje i u drugim zemlja. To su *Urbanized Areas* (urbanizirana područja) u SAD-u, *Major Urban Areas* (glavna urbana područja) u Kanadi i gusto naseljeni distrikti u Japanu (Vresk, 2002). Socioekonomsku gradsku regiju čine grad određene veličine i okolica koja je pod utjecajem funkcije rada grada doživjela određenu socioekonomsku preobrazbu (Vresk, 2002). Pri izdvajanju tog tipa regije koriste se tri grupe kriterija – kriteriji za određivanje veličine središnjeg naselja, kriteriji za utvrđivanje stupnja socioekonomske preobrazbe okolice te kriteriji za određivanje integracije okolice i centralnoga grada (Vresk, 2002). Najpoznatiji primjeri socioekonomskih gradskih regija u svijetu su *Stadtregion*, *Verdichtungsraum* i *Ballungsgebiet* u Njemačkoj, *Standard Metropolitan Labour Areas* u Velikoj Britaniji, *Metropolitan Statistical Area* u SAD-u i *Census Metropolitan Areas* u Kanadi (Vresk, 2002).

2.2.2. Teorije i modeli razvoja gradskih regija

Gradske regije konstantno doživljavaju preobrazbu te prolaze kroz različite faze razvoja. Najpoznatiji deskriptivni model razvoja gradskih regija razvili su nizozemski i britanski geografi početkom 1980-ih godina. Njihov model razvoj gradskih regija dijeli u četiri faze karakteristične po razvoju stanovništva:

1. Urbanizacija – veliki porast broja stanovnika i radnih mjesta u matičnom gradu
2. Suburbanizacija – relativno jači porast stanovništva u okolici
3. Desurbanizacija – pad stanovništva matičnog grada i okolice
4. Reurbanizacija – relativni porast stanovništva matičnog grada (Gaebe, 1987 prema Vresk, 2002)

Kroz navedene razvojne faze dolazi do promjena u razvoju stanovništva matičnog grada i okolice koje su posljedica prostornog razmještaja stanovništva migracijama i nejednakog prirodnog priraštaja. Općenito se može zaključiti da faze urbanizacije i reurbanizacije doživljavaju centralizaciju, dok faze suburbanizacije i desurbanizacije doživljavaju decentralizaciju (Vresk, 2002). P. Hall i D. Hay (1980) na primjeru Europskih gradova razvili su model koji u obzir uzima razlike u razvoju stanovništva matičnih gradova i okolica. Njihov model razvoja gradskih regija ima šest razvojnih faza (tri faze centralizacije i tri faze decentralizacije):

1. Centralizacija – koncentracija stanovništva u matičnom gradu
2. Apsolutna centralizacija – stanovništvo matičnog grada se povećava, a okolice smanjuje
3. Relativna centralizacija – porast stanovništva grada veći je od porasta okolice
4. Relativna decentralizacija – porast stanovništva okolice veći je nego u gradu
5. Apsolutna decentralizacija – broj stanovnika u okolice raste, a u gradu pada
6. Decentralizacija – pad broja stanovnika čitave gradske regije (Hall, Hay, 1980 prema Vresk, 2002)

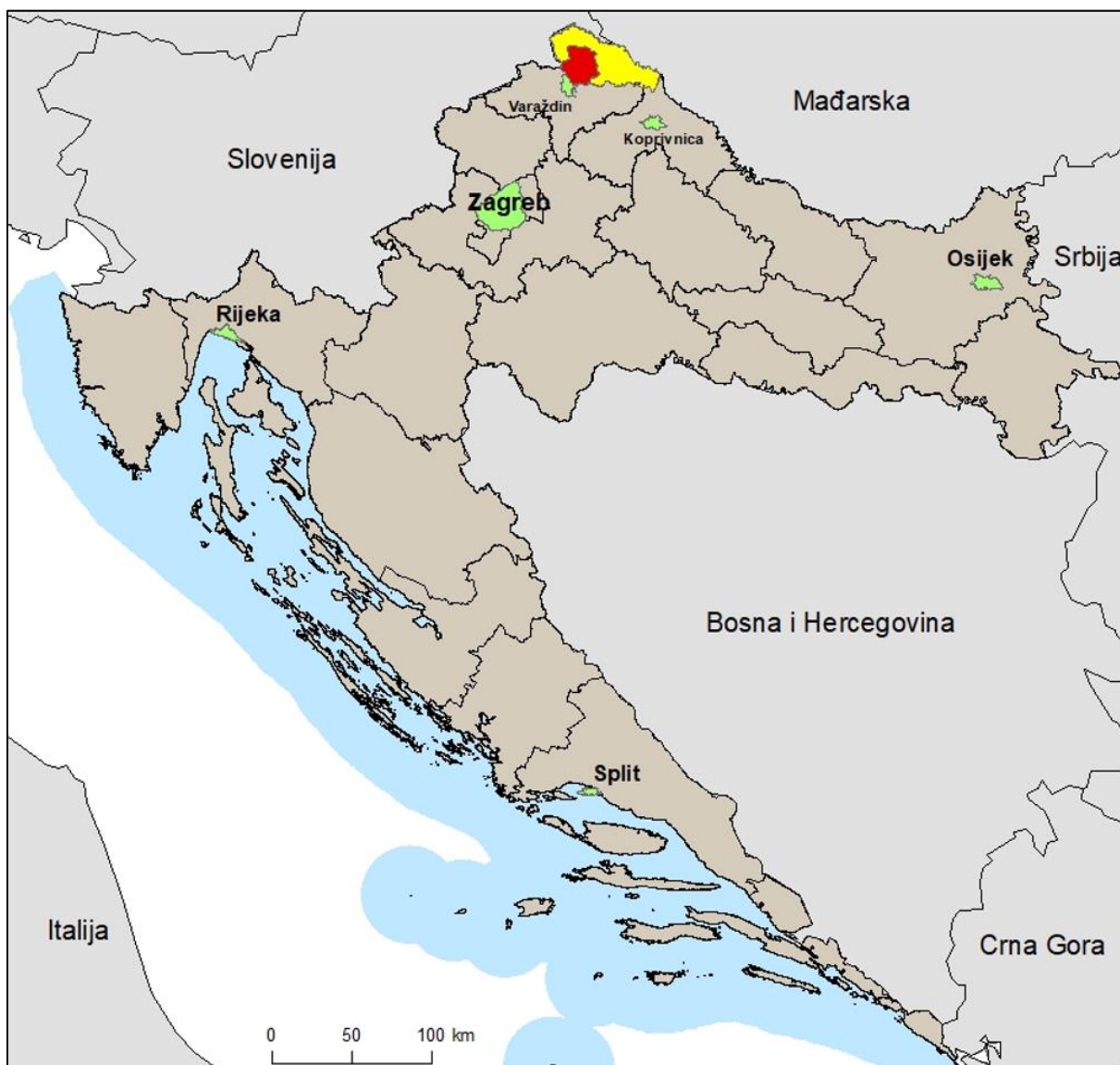
2.3. Urbanizacija Hrvatske

Počeci urbanizacije Hrvatske sežu još u antičko vrijeme, kada su Grci na jadranskim otocima i obali osnivali prve gradove. Nakon Grka mrežu gradova prema unutrašnjosti šire Rimljani. Razvoj gradova nastavljen je u srednjem vijeku te je produžen sve do danas (Vresk, 2002). Unatoč dugoj tradiciji urbanizacije Hrvatska danas pripada grupi najslabije urbaniziranih europskih zemalja. Jedan od razloga je taj što je Hrvatska dugo bila agrarna zemlja koja nije doživjela intenzitet industrijske urbanizacije od 19. stoljeća poput nekih drugih zemalja srednje i zapadne Europe. Hrvatska je sve do druge polovice 20. stoljeća bila slabo urbanizirana država u kojoj je 1948. godine udio gradskog stanovništva činio samo 24,4% ukupnog stanovništva (Nejašmić, 1988). Jača urbanizacija u Hrvatskoj se javlja tek nakon Drugog svjetskog rata zbog ubrzanog razvoja industrije i uslužnih djelatnosti (Nejašmić, 1988). Uz gospodarske faktore na dinamiku urbanizacije Hrvatske utjecali su i politički faktori. Hrvatska je naime od 1102. pa sve do 1991. godine bila u sastavu drugih, većih država: Austrije, Austro-Ugarske i Jugoslavije. Zbog toga su tek 1991. godine stvoreni uvjeti za neovisni razvoj urbanih sistema (Vresk, 2002). U razdoblju nakon Drugog svjetskog rata najdinamičniji razvoj u Hrvatskoj imali su veći gradovi koji su svojom snažnom funkcijom rada značajno utjecali na preobrazbu svoje okolice i pritom formirali gradske regije. Godine 1971. samo su Zagreb, Split, Rijeka i Osijek imali kontinuirane okolice s jasno izraženim gradskim regijama. Deset godina kasnije i kod drugih

se većih gradova javljaju kontinuirane prigradske urbanizirane zone pa se može govoriti da su se tada počele formirati i druge gradske regije Hrvatske (Vresk, 2002). Preobrazba okolice kod tih većih gradova bila je posljedica zapošljavanja u gradu i dnevnih migracija, a ne posljedica decentralizacije i dekoncentracije. Do 1990-ih godina konstantno su jačale dnevne migracije zaposlenih, dok su preseljavanja iz sela u grad slabila čime je značenje okolice, pogotovo većih gradova, još poraslo. M. Vresk prema popisnim podacima iz 1991. godine u Hrvatskoj na temelju posebno određenih kriterija (vidi poglavlje 1.1.) izdvaja 13 gradskih regija: Zagreb, Split, Rijeka, Osijek, Zadar, Pula, Karlovac, Sisak, Vinkovci, Šibenik, Varaždin, Slavonski Brod i Dubrovnik. Vresk pritom spominje i druge gradove koji zbog svoje snažno razvijene funkcije rada utječu na preobrazbu svoje okolice te ih označuje kao potencijalne socioekonomske regije: Čakovec, Koprivnica, Bjelovar, Vukovar i Dubrovnik. Prema „Zakonu o regionalnom razvoju Republike Hrvatske“ Čakovec danas zajedno sa svojom urbaniziranom okolicom tvori manje urbano područje koje će se i analizirati u nastavku rada.

3. OSNOVNA OBILJEŽJA URBANOG PODRUČJA

Urbano područje Čakovca u cijelosti se nalazi se Međimurskoj županiji - najmanjoj i najsjevernijoj županiji Hrvatske. Međimurska županija sa sjevera, sjeveroistoka i juga omeđena je tokovima rijeka Mure i Drave. Na sjeveru i zapadu graniči sa Slovenijom, na sjeveroistoku s Mađarskom, na jugu s Varaždinskom županijom te na jugoistoku s Koprivničko-križevačkom županijom (sl. 2).

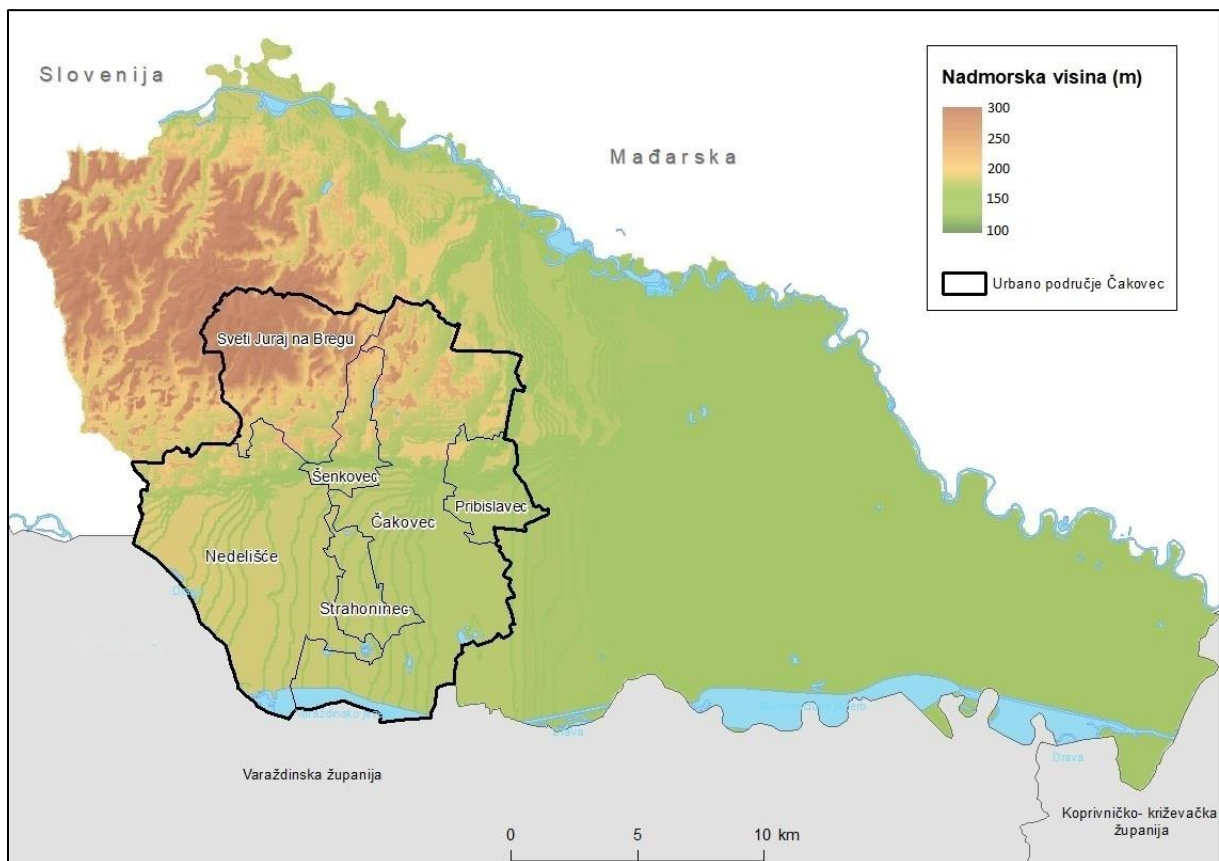

Sl. 2. Položaj Međimurske županije i Urbanog područja Čakovca unutar Hrvatske

Izvor: Državna geodetska uprava, 2016: Središnji registar prostornih jedinica

3.1. Fizičkogeografska obilježja

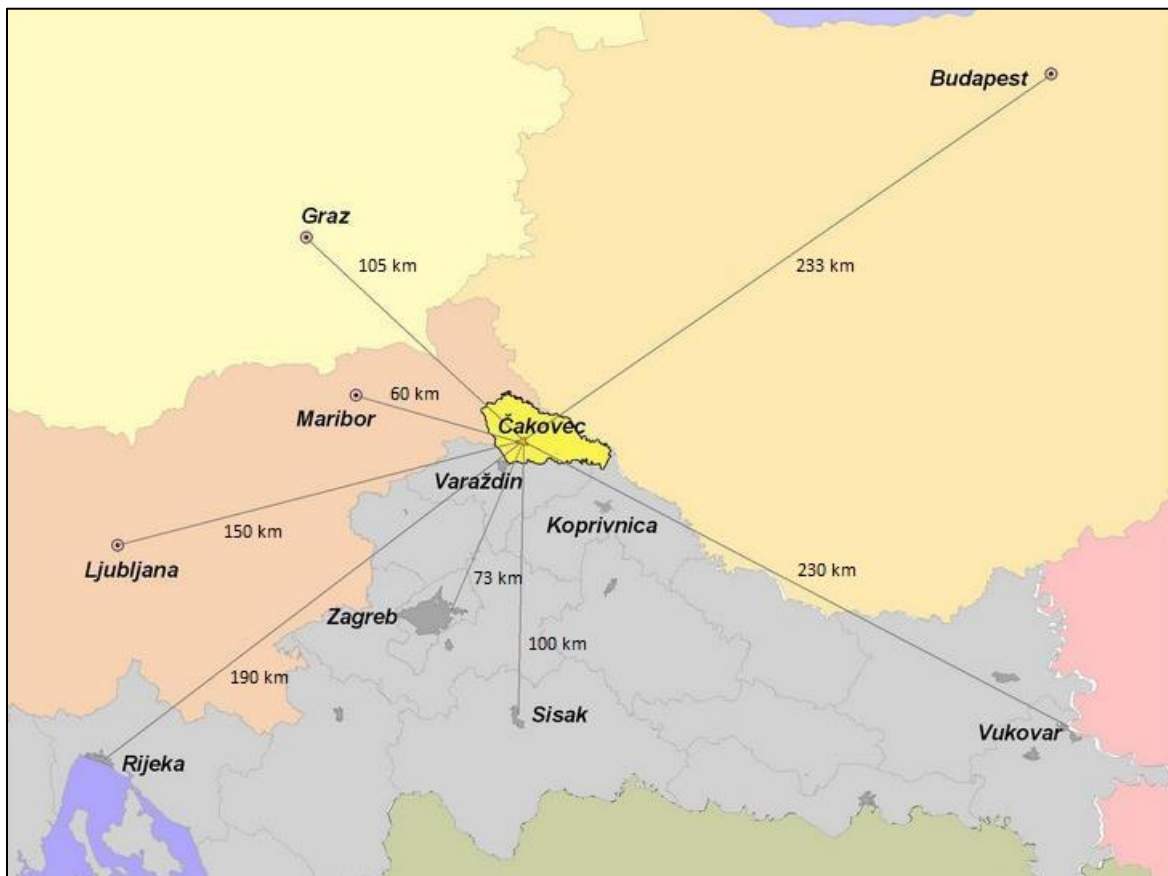
Prema fizionomskoj regionalizaciji Hrvatske, Međimurska županija nalazi se u Panonsko-peripanonskoj Hrvatskoj. Na prostoru same Međimurske županije jasno se diferenciraju dvije fizičke mikroregionalne cjeline: brežuljkasto Gornje i nizinsko Donje Međimurje. Reljef Gornjeg Međimurja prijelazna je kontaktna zona između Panonske nizine i Istočnih Alpi, dok je reljef Donjeg Međimurja prvenstveno određen aluvijalnim dolinama Mure i Drave (Institut za turizam, 2016). Donje Međimurje obuhvaća dravsko-mursku nizinu na jugu i istoku i nešto viši prostor na sjeverozapadu koji je krajnji izdanak Međimurskih gorica (Laci, 1962). Gotovo u geometrijskom središtu Međimurja, na dodiru tih dviju osnovnih reljefno-morfoloških cjelina Međimurja, nalazi se Čakovec koji leži na aluvijalnim nanosima rijeke Drave podno povišene riječne terase tzv. „dravske stepenice“ na nadmorskoj visini od 165 metara (Laci, 1998). S izuzetkom Općine Sveti Juraj na Bregu koja pripada rubnom južnom i jugoistočnom djelu Gornjeg Međimurja, čitavo Urbano područje Čakovca pripada Donjem Međimurju.

Sl. 3. Fizičkogeografska obilježja Međimurske županije i Urbanog područja Čakovca
Izvor: Državna geodetska uprava, 2016: Središnji registar prostornih jedinica

3.2. Prometnogeografska obilježja

Iako je Međimurska županija periferno smještena na samom sjeveru Hrvatske, na tromeđi na Slovenijom i Mađarskom, njezin položaj vrlo je važan u geoprometnom smislu, na što ukazuje i prolaz nekoliko značajnih međunarodnih infrastrukturnih koridora na tako malom prostoru. Na prostoru županije nalaze se tri međunarodna cestovna i dva međunarodna željeznička granična prijelaza. Zahvaljujući svom povoljnom geoprometnom položaju te izgrađenoj prometnoj infrastrukturi. Međimurje danas predstavlja „vrata“ Hrvatske prema srednjoj i istočnoj Europi (Kežman, 2015). Područjem županije prolaze autocesta A4 (Zagreb-Goričan) koja povezuje Zagreb s Varaždinom i Čakovcem te europski prometni koridor Vb koji povezuje Rijeku i Zagreb s Budimpeštom. Na izrazito povoljan geoprometni položaj Međimurske županije ukazuje i blizina glavnih europskih metropola (sl. 4).

Sl. 4. Geoprometni položaj Međimurske županije i Grada Čakovca u odnosu na gradove Hrvatske i Srednje Europe i njihova zračna udaljenost od Čakovca

Izvor: Međimurska županija, 2006: Regionalni operativni program Međimurske županije za razdoblje 2006.-2013.

Prometnogeografski položaj Grada Čakovca određuju dva prometna pravca međunarodnog značaja koji se ukrštavaju u varaždinskom prometnom čvorištu. Prvi je transverzalni pravac srednje Podunavlje – sjeverni Jadran, kojemu se dva ogranka, iz Beča i Budimpešte, sastaju u čakovečkom prometnom čvorištu, a drugi je longitudinalni pravac Istočne Alpe – donja Podravina (Laci, 1998). Transverzalni pravac prometno je važniji jer omogućuje povezivanje u smjeru sjever-jug što je najkraća i prirodno najpovoljnija veza podunavskog zaleđa s jadranskim primorjem. Pravac također privlači strujanja iz daljeg europskog zaleđa jer se grana prema zapadnom i centralnom dijelu srednjeg Podunavlja, tj. iz čakovečkog prema bečkom i budimpeštanskom prometnom čvorištu (Laci, 1998). Krajem 20. stoljeća zbog njegove velike prometne važnosti, prometnice na tome pravcu ubrzano se moderniziraju te se izgrađuju nove. Autocesta A4 (Zagreb-Goričan) počela se graditi 1997. godine, a prva dionica preko Međimurja u duljini od 17 km na relaciji granični prijelaz Goričan-čvor Čakovec bila je puštena u promet već u ljeto te iste godine (Laci, 1998). Važnost drugog pravca (longitudinalnog ili podravskog) ograničena je zbog mnogo većeg prometnog značenja paralelnog posavskog pravca.

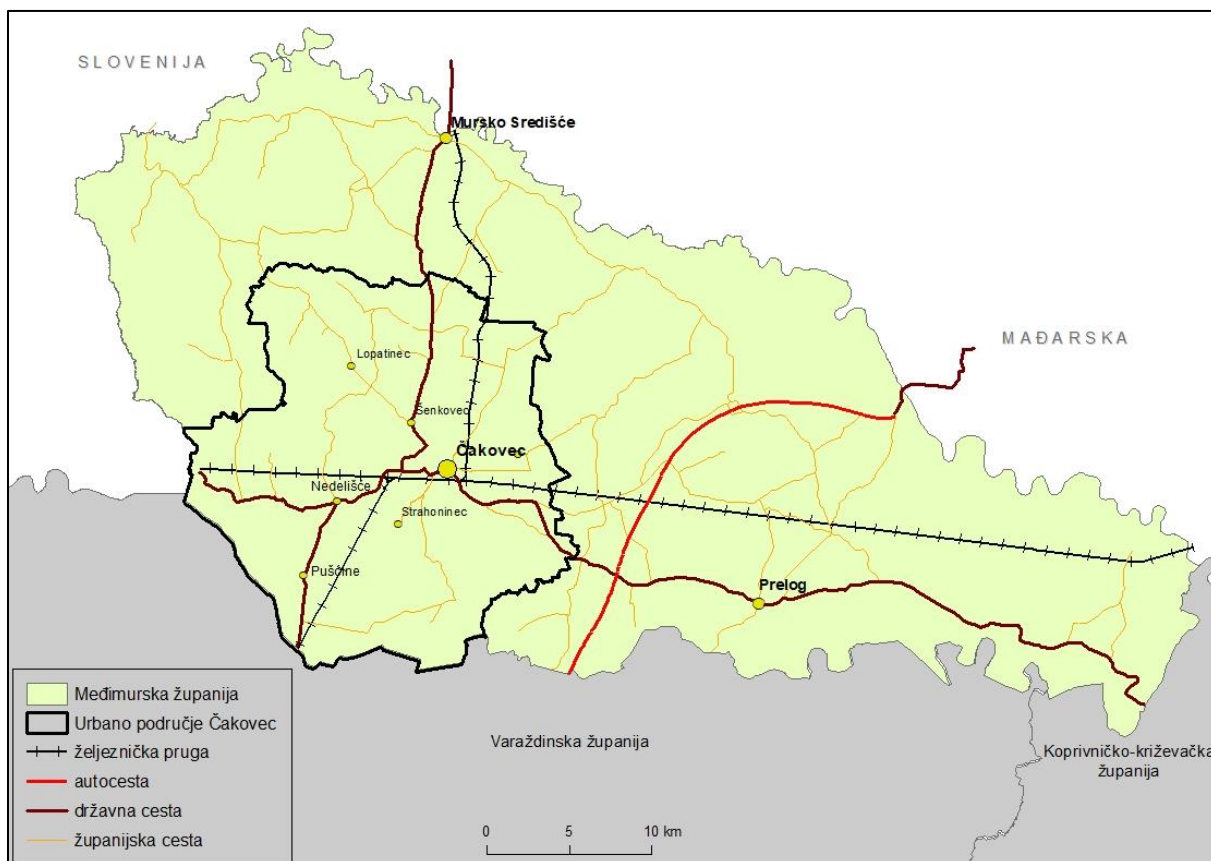
Kod cestovnog prometa Urbanog područja Čakovca važno je spomenuti i državnu cestu D3 na dionici između Čakovca i Varaždina. Ta dionica od Čakovca preko Nedelišća, Pušćina i Gornjeg Kuršanca prema Varaždinu čini vitalnu prometnu okosnicu urbanog područja te zonu najintenzivnijih socioekonomskih promjena toga kraja (Laci, 1979). Navedena dionica državne D3 daleko je najprometnija je cesta Međimurske županije kojom, prema podacima Hrvatskih cesta o prosječnom godišnjem dnevnom i prosječnom godišnjem ljetnom prometu, dnevno cirkulira preko 15 000 vozila (tab. 2).

Tab. 2. Prosječni godišnji dnevni promet i prosječni ljetni dnevni promet na brojačkim mjestima Nedelišće i Pušćine

Brojačko mjesto	Nedelišće		Pušćine	
	PGDP	PLDP	PGDP	PLDP
2015.	16495	16880	11455	11542
2016.	16841	16956	11689	11674
2017.	16915	17046	11884	11977
2018.	16308	16282	11898	12033
2019.	16597	16083	12158	12150
2020.	14922	14916	10187	11156
2021.	16481	15468	11474	11769

Izvor: Hrvatske ceste, 2016 – 2022: Brojanje prometa na cestama Republike Hrvatske

Kroz povijest veliku ulogu u razvoju Grada Čakovca imao je željeznički promet. Najstarija željeznica na području današnje Republike Hrvatske izgrađena je upravo u Međimurskoj županiji. U promet je puštena 1860. godine te je povezivala Nagykanizsu (Mađarska) s Pragerskim (Slovenija), a u dužini od 43 km prolazila je i kroz Međimurje od Kotoribe preko Čakovca do Macinca. Željeznica zbog svog tranzitnog značaja nije osiguravala vezu s Varaždinom i ostalim dijelovima Hrvatske pa zbog toga i nije imala veliko značenje za građane Međimurja (Laci, 1998). To se promijenilo 1886. godine kada je izgrađena željeznica na relaciji Čakovec-Varaždin-Zabok-Zaprešić. Godine 1891. dovršena je i treća željeznica u Međimurju: Čakovec-Lendava-Zalaegerszeg s ciljem da se preko Čakovca zapadni dio Mađarske poveže s lukama u Trstu i Rijeci. Tako je Čakovec već krajem 19. stoljeća postao jedino željezničko čvorište u ovome kraju što je bilo presudno za daljnji brži gospodarski razvoj grada (Laci, 1998).

Sl. 5. Prometnogeografska obilježja Međimurske županije i Urbanog područja Čakovca
Izvor: Državna geodetska uprava, 2016: Središnji registar prostornih jedinica

3.3. Historijskogeografski razvoj Čakovca

Veliki trag u povijesti Čakovca i Međimurja ostavila je plemićka obitelj Zrinski koja je tim krajem vladala pet generacija (1546.-1691.). Zrinski su potjecali od bibrirskih knezova Šubića iz Dalmacije. Najpoznatiji među tim velikašima zasigurno je bio Nikola Šubić Zrinski Sigetski (1508.-1566.) kojega je kralj Ferdinand 1542. godine imenovao hrvatskim banom. Godine 1546. kralj mu je prodao imanja Čakovec i Štrigovu, tj. gotovo čitavo Međimurje (Laci, 1998). Dolaskom u Čakovec Nikola Zrinski preuređuje tvrđavu novim tornjem, zidinama i opkopima koji su se punili vodom iz obližnje Trnave. Od sredine 16. stoljeća izvan zidina tvrđave počinje se razvijati podgrađe ili varoš u kojem su živjeli obrtnici koji su udovoljavali potrebama velikaša. Tako se s vremenom počelo stvarati naselje iz kojeg će se kasnije razviti današnji Čakovec (Laci, 1998). Veliku zaslugu u razvoju grada ima sin Nikole Zrinskog – Juraj IV. Zrinski. On je 1579. godine potpisao povelju prema kojoj su svi stanovnici Čakovca za sva vremena oslobođeni tlake, plaćanja poreza i taksa. Te privilegije imale su veliko značenje u razvoju naselja jer su omogućile razvitak Čakovca kao slobodnog trgovišta (Laci, 1998).

U prvom službenom popisu stanovništva objavljenom 1828. godine u Budimu, Čakovec je imao 1459 stanovnika. U trgovištu su tada prevladavale male obiteljske kuće kojima su se postepeno popunjavale praznine nastale određivanjem glavnih prometnih pravaca pa se tako urbano tkivo zgušnjavalo. Do sredine 19. stoljeća korito Trnave bila je južna „međa“ naselja. Kasnije su se obrtnici preselili južno od Trnave i izgradili današnju ulicu Ruđera Boškovića („preloška“) koja je postala periferija Čakovca (Laci, 1998).

U drugoj polovici 19. stoljeća jača upravna funkcija Čakovca, a uz glavne gradske prometnice podiže se sve veći broj javnih objekata od kojih je veliki broj još i danas u funkciji. Čakovec je tako već tada sadržavao gotove sve institucije potrebne gradu (Laci, 1998). Sredinom 19. stoljeća dolazi do velikih socioekonomskih promjena. Godine 1848. ban Jelačić u Hrvatskoj je ukinuo kmetstvo, što je rezultiralo slabljenjem veleposjeda. Velike promijene donijela je i Prva industrijska revolucija. Ubrzo su cehovi nestali, a manufakture su uskoro prerasle u prve industrijske pogone. Uz to, u Čakovcu se grade i željezničke pruge koje su Čakovec dodatno učvrstile kao vodeće gospodarsko središte Međimurja, ali i šireg okolnog prostora. Krajem 19. stoljeća glavni pokretač gospodarskog razvitka postaje trgovina. Trgovci su s vremenom počeli ulagati u osnivanje banaka i štedionica, a postupno i u industrijsku proizvodnju (Laci, 1998). Tekstilna industrija povijesno je jedna od najvažnijih gospodarskih grana Grada Čakovca. Njezin početak seže u 1874. godinu kada je Samuel Neumann otvorio radionicu za ručno bojenje domaćeg platna. Godine 1933. Josip Brunner otvara tekstilnu tvornicu pod imenom „Prva međimurska tkaonica“ u kojoj se proizvodilo sirovo platno. Nakon

Drugog svjetskog rata te dvije tvrtke nacionalizacijom su objedinjene u današnji „Čateks“ (Laci, 1998). U industrijskom razvoju Čakovca dubok trag ostavila je i bogata trgovačka obitelj Graner koja 1929. godine počinje proizvoditi pamučne čarape od svile i svilenog flora, koje nitko nije proizvodio niti u tadašnjoj Jugoslaviji. Trikotažnu robu počinju proizvoditi 1934. godine te se pred Drugi svjetski rat tvrtka etablira kao jedna od najvećih takve vrste u ovom dijelu Europe. Nakon Drugog svjetskog rata iz te se tvrtke razvilo poduzeće „Međimurska trikotaža Čakovec“ (MTČ) (Laci, 1998).

U prvoj polovici 20. stoljeća Čakovec je karakterizirao spor porast broja stanovnika. Na početku stoljeća grad je imao blizu 6000 stanovnika, a taj broj se u razdoblju od 1900. do 1948. godine povećao se za samo oko 39 % (Laci, 1998). Razlog tome bile su česte velike političke promjene: propast Austro-Ugarske Monarhije 1918. godine i priključenje Međimurja Kraljevini SHS, okupacija Međimurja 1941. godine i ponovno napuštanje Mađarske i pripajanje Jugoslaviji 1945. godine (Laci, 1998). U sva ta tri navrata Čakovec i Međimurje izgubili su veliki broj stanovnika.

U razdoblju nakon Drugog svjetskog rata Čakovec bilježi relativno brz populacijski razvoj. U razdoblju 1948.-1991. stanovništvo grada povećalo se po prosječnoj godišnjoj stopi rasta od 1,84% pa se broj stanovnika u tome razdoblju povećao za više od 130 % (Laci, 1998). To je djelomično posljedica poratne demografske kompenzacije i mehaničkog priliva stanovništva u grad iz okolnih seoskih naselja, ali i drugih dijelova države (Laci, 1998).

Krajem 20. stoljeća Čakovec je bio jedno od najjačih industrijskih središta Hrvatske. Od oko 15 000 ljudi koliko ih je svakodnevno dolazilo na posao najviše ih je bilo zaposleno u industriji. Glavne industrijske grane i tvrtke toga razdoblja bile su: tekstilna industrija (Međimurska trikotaža Čakovec i Čateks), prehrambena industrija (Čakovečki mlinovi, Tvornica stočne hrane, Vajda) i drvna industrija (tvrtka „Hrast“). Od gospodarskih grana u Čakovcu je vrlo važno bilo i graditeljstvo. Graditeljstvo je stara, tradicionalna djelatnost Međimurja. Prekretnica u razvoju graditeljstva Čakovca bila je objedinjenje raznih poduzeća čime je nastao Građevni kombinat „Međimurje“. Krajem 1980. godine poduzeće je imalo oko 7000 djelatnika, a po opsegu poslovanja bilo je među 15 najvećih graditeljskih tvrtki u Jugoslaviji (Laci, 1998).

Godine 1995. glavnina industrijskih kapaciteta Međimurja bila je koncentrirana u Čakovcu pa je tako u industriji Čakovca bilo zaposleno čak 73 % svih industrijskih djelatnika (Laci, 1998). Takov monocentrični raspored industrije u prethodnim godinama bio je još izraženiji. U posljednjim desetljećima 20. stoljeća taj se problem nastojao riješiti provođenjem politike policentričnog razvoja koja se temeljila na potrebi da se radna mjesta približe mjestu stanovanja. Takav policentrični razvoj ostvario se intenzivnom izgradnjom prometnica i drugih

oblika infrastrukture pa su se uskoro počeli graditi industrijski pogoni u drugim većim mjestima Međimurja: u Prelogu, Murskom Središću, Donjem Kraljevcu i dr. (Laci, 1998). Devedesetih godina 20. stoljeća zbog poteškoća u prilagodbi i prestrukturiranju na tržišno gospodarstvo, smanjuje se broj industrijskih tvrtki i njihov broj zaposlenih. Uzrok tog smanjenja je i znatno povećanje broja novootvorenih radnih mjesta u mnogim djelatnostima privatnog sektora. Tako se je broj zaposlenih u industriji Čakovca smanjio od oko 13 500 u 1991. godini na svega 9090 u 1995. godini (Laci, 1998). U to vrijeme glavnu industrijsku radnu snagu u Čakovcu osiguravala su najbliža prigradska naselja Čakovca te općine koje danas čine Urbano područje Čakovca. Najizraženija posljedica industrijalizacije, ali i razvoja drugih djelatnosti je snažan proces deagrarizacije, koji je najintenzivniji u naseljima i općinama okolice. Proces deagrarizacije postupan je proces, što znači da se odmah ne prekida svaka veza s poljoprivredom koja stanovništvu prestaje biti glavni izvor prihoda. Poljoprivreda još neko vrijeme ostaje dopunski izvor zarade takvih domaćinstava, koja se transferom radne snage polako pretvaraju iz poljoprivrednih u mješovita (Laci, 1998). Upravo zbog toga prigradska naselja Čakovca i naselja okolice Urbanog područja Čakovca u tom razdoblju bilježe konstantan porast broja stanovnika (Pribislavec, Strahoninec, Šenkovec, Nedelišće i dr.).

4. DEMOGRAFSKA OBILJEŽJA URBANOG PODRUČJA

Suvremeni demografski razvoj Hrvatske karakteriziraju nepovoljne strukture i procesi – depopulacija i starenje stanovništva te polarizacija naseljenosti (Spevec, 2011). Takve izrazito nepovoljne demografske strukture i procesi u budućnosti će se zasigurno negativno odraziti na socioekonomski razvoj Hrvatske. Na takav demografski razvoj Hrvatske snažan utjecaj imale su i migracije (unutar države te prema inozemstvu) čime su mnogi dijelovi Hrvatske nepovratno izgubili svoje najvrjednije kontingente (ljudske resurse). Iseljavanje je trajno narušilo sastav stanovništva prema dobi i spolu te je izravno utjecalo na ukupno smanjenje broja stanovnika mnogih naselja u Hrvatskoj (Spevec, 2011). U odnosu na Hrvatsku, Međimurska županija prostor je nešto povoljnijih socioekonomskih obilježja (Šlezak, 2009). Ona se zajedno s Gradom Čakovcem često spominje kao područje s najvišom dosegnutom razinom socioekonomske razvijenosti u Hrvatskoj (Živić i Pokos, 2005).

4.1. Broj, prostorni razmještaj i gustoća naseljenosti stanovništva

Prostorni razmještaj i gustoća naseljenosti stanovništva obilježja su koja su vrlo važna za razumijevanje socioekonomskih karakteristika, ali i stupnja gospodarskog razvoja određenog područja. Promatrajući demografska obilježja Hrvatske, može se zaključiti da je ona izrazito heterogen prostor. Velike razlike kod gustoće naseljenosti i prirodnog kretanja broja stanovnika proizlaze iz prirodnogeografske i socioekonomske raznolikosti njezina prostora (Spevec, 2011).

Demografski pregled Urbanog područja Čakovca započet će se s analizom broja i razmještaja stanovništva. Prilikom popisa stanovništva 2021. godine u Urbanom području Čakovca živjelo je 51 337 stanovnika što je gotovo polovica ukupne populacije Međimurske županije (48,8 %). Taj udio se za malo povećao u odnosu na 2011. godinu kada je iznosio 47,1 %. U Gradu Čakovcu 2021. godine živjelo je 27 122 stanovnika (52,8 % stanovništva urbanog područja), dok je u okolici živjelo 24 215 stanovnika (47,2 % stanovništva urbanog područja). U sljedećem poglavlju detaljnije će se analizirati kretanje stanovnika Grada Čakovca i okolice u razdoblju od 1961. do 2021. godine.

Kao što je već ranije spomenuto, Urbano područje Čakovca sastoji se od 38 naselja. Grad Čakovec sastoji se od 14 naselja, a okolica koju čini 5 općina od preostalih 24 naselja. Najviše naselja imaju općine Nedelišće (11 naselja) i Sveti Juraj na Bregu (9 naselja), dok Općina Šenkovec ima 2 naselja. Općine Pribislavec i Strahoninec imaju samo jedno istoimeno naselje (sl. 6.). Središnje i najveće naselje urbanog područja je Čakovec s 15 078 stanovnika. Čakovec je vodeće funkcionalno i urbano žarište ovog prostora. Pod utjecajem njegove socioekonomske

snage stanovništvo mnogih prigradskih naselja Čakovca, posebice onih unutar 5 km od središta grada, konstantno raste te brzo mijenja svoju socioekonomsku strukturu (Laci, 1979).

Sl. 6. Naselja Urbanog područja Čakovca

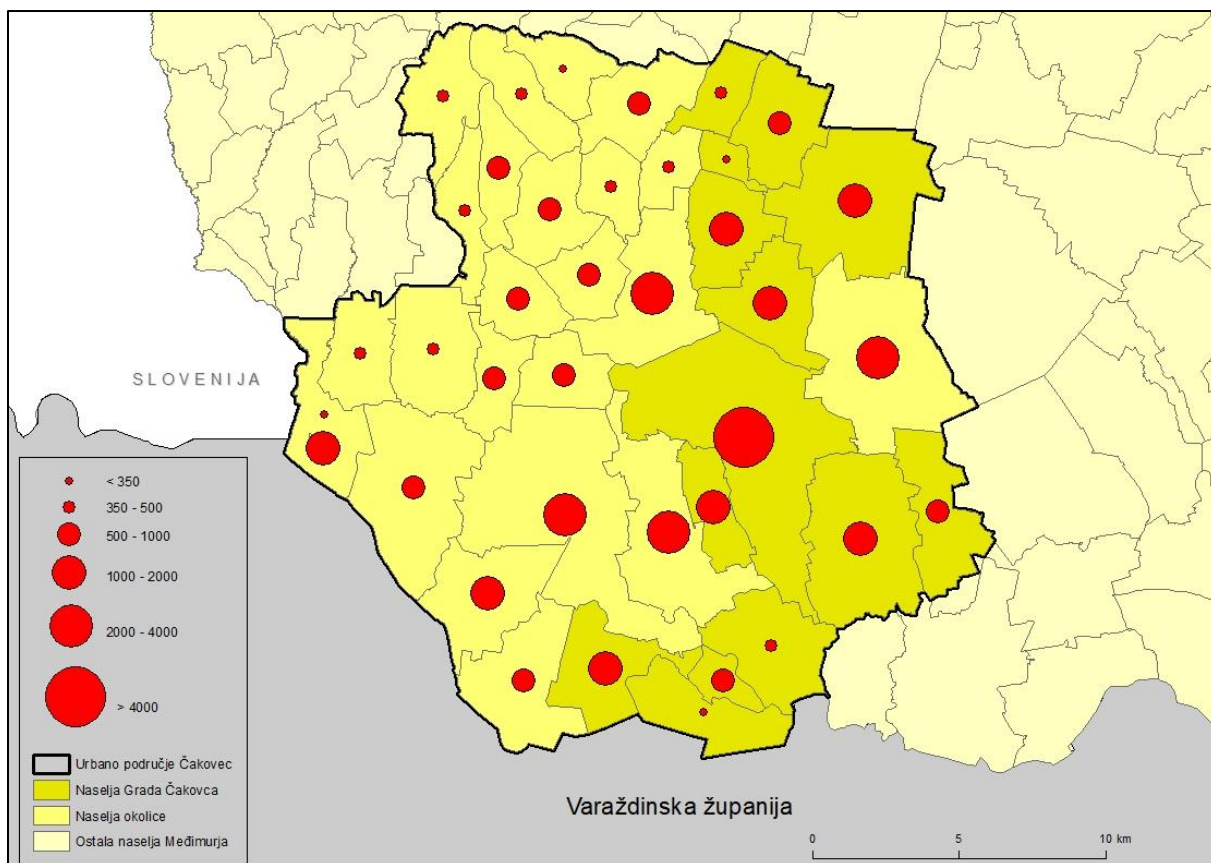
Izvor: Državna geodetska uprava, 2016: Središnji registar prostornih jedinica

Od osam naselja urbanog područja koja imaju između 1000 i 2000 stanovnika njih čak šest su prigradska naselja Čakovca (tab. 3.). To su Ivanovec (1922 st.), Kuršanec (1727 st.) Mihovljan (1391 st.), Novo Selo Rok (1320 st.), Mačkovec (1222 st.) i Savska Ves (1165 st.) (sl. 7.).

Tab. 3. Naselja Urbanog područja Čakovca prema veličini i udjelu stanovništva 2021. godine

Veličina naselja (broj stanovnika)	Naselja		Stanovništvo	
	Broj	Udio (%)	Broj	Udio (%)
< 350	4	10,5	1167	2,3
350 - 500	9	23,7	3803	7,4
500 - 1000	12	31,6	8327	16,2
1000 - 2000	8	21,1	11225	21,9
2000 - 4000	4	10,5	11737	22,9
> 4000	1	2,6	15078	29,4
Ukupno	38	100,0	51337	100,0

Izvor: DZS, 2022: Popis stanovništva 2021.

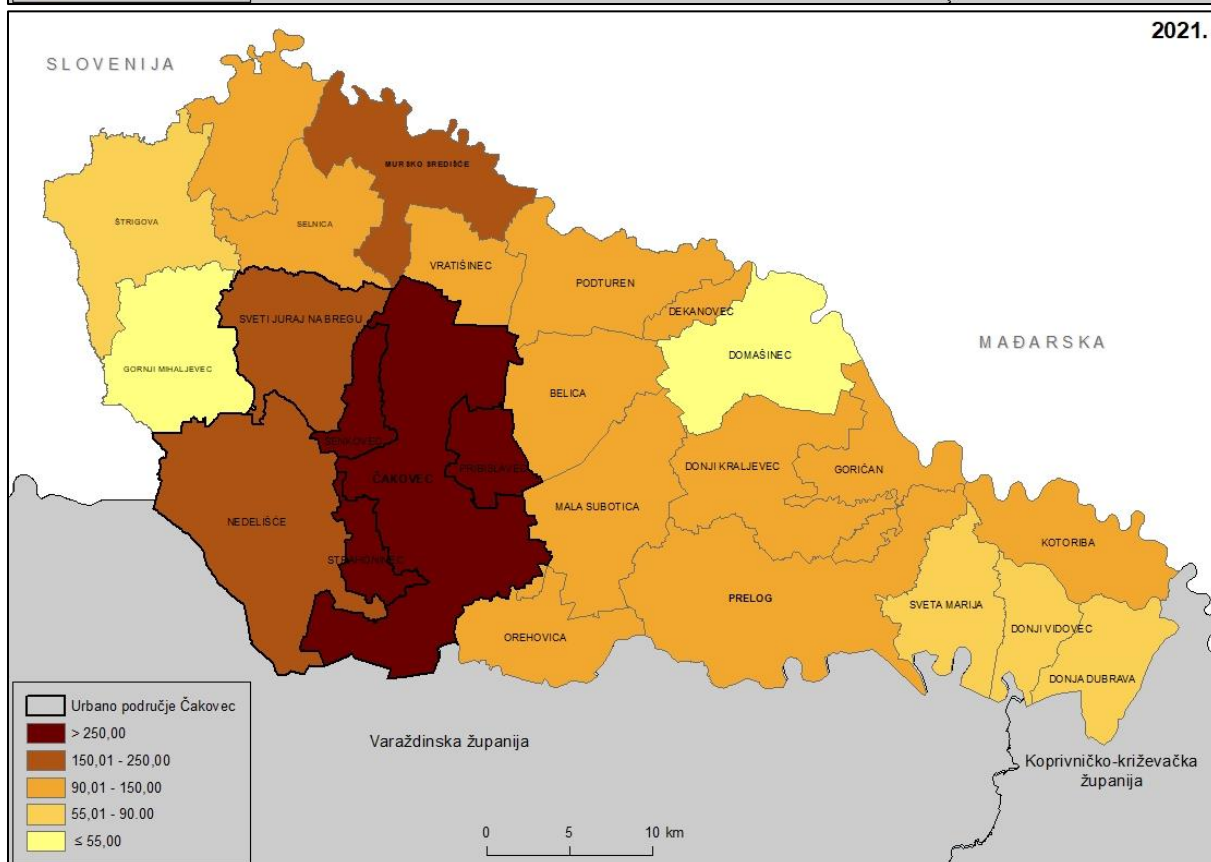
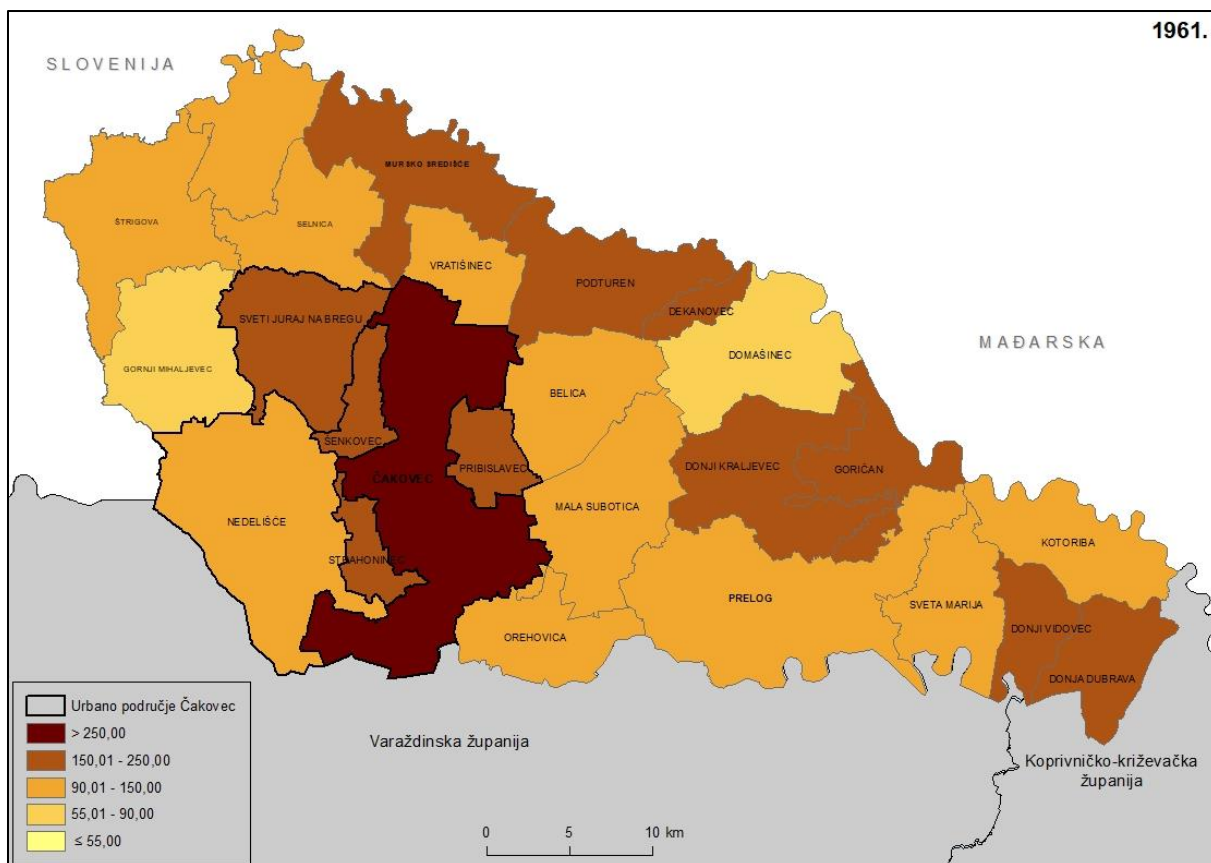
Sl. 7. Naselja Urbanog područja Čakovca prema broju stanovnika 2021. godine

Izvor: DZS, 2022: Popis stanovništva 2021.

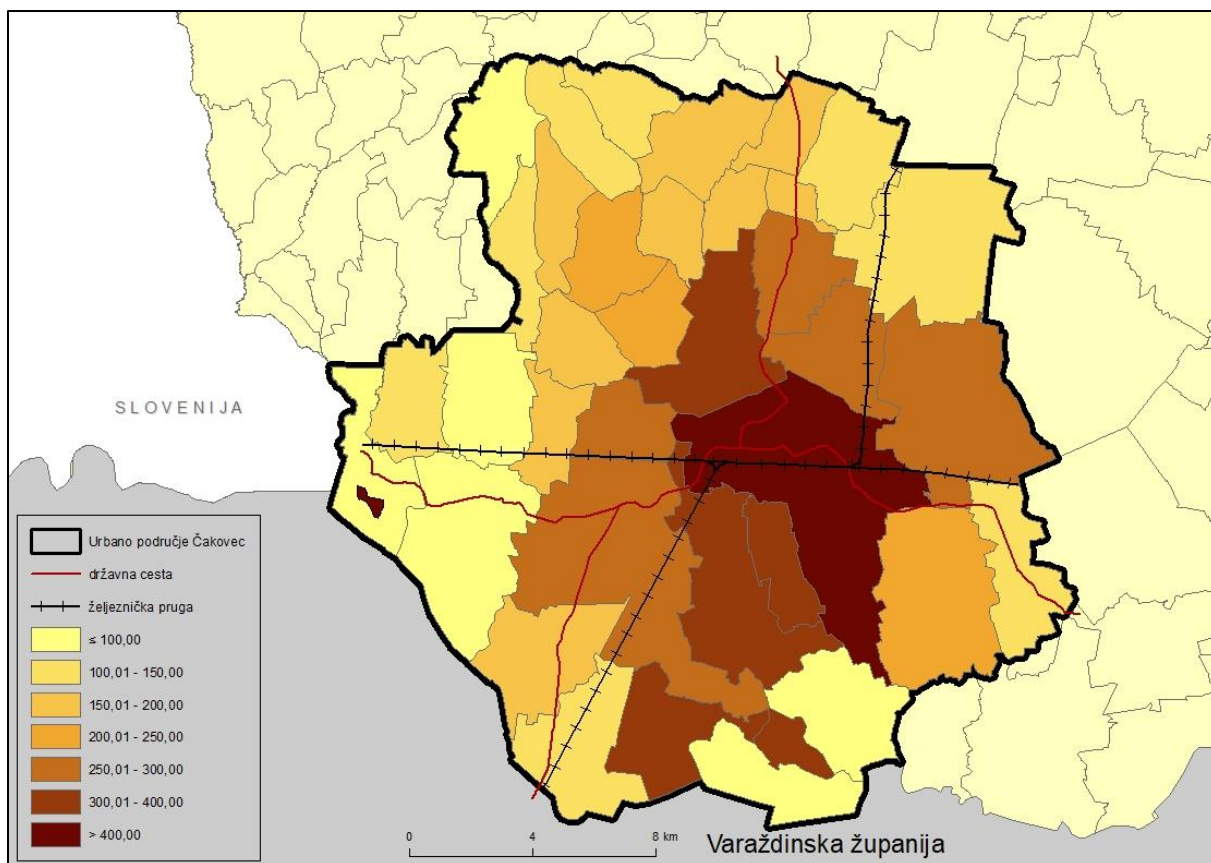
Najveće naselje okolice je Nedelišće s 3840 stanovnika. Nedelišće je treće najveće naselje Međimurske županije (poslije Čakovca i Preloga) koje zbog svoje blizine i funkcionalne povezanosti s Gradom Čakovcem, nema status grada. U Općini Nedelišće valja spomenuti i naselje Pušćine (1089 st.) koje zajedno sa Čakovcem, Nedelišćem i Varaždinom čini vitalnu prometnu okosnicu, odnosno zonu najintenzivnijih socioekonomskih promjena u ovom kraju (Laci, 1979). Za Nedelišćem po veličini slijede naselja koja su središta općina – Pribislavec s 2963 stanovnika, Strahoninec s 2598 stanovnika i Šenkovec s 2336 stanovnika. Općina Sveti Juraj na Bregu jedina je općina urbanog područja koja pripada brežuljkastom Gornjem Međimurju. Gornje Međimurje karakterizira prevladavajući oblik disperzne naseljenosti te manja veličina naselja (Laci, 1979). Najveće naselje, a ujedno i središte Općine Sveti Juraj na Bregu je Lopatinec s 906 stanovnika. Ostala veća i značajnija naselja općine poput Zasadbrega (871 st.) i Brezja (678.st.) graniče s Čakovcem (Zasadbreg) ili se nalaze u njegovoj blizini (Brezje).

Međimurska županija je uz Krapinsko-zagorsku i Varaždinsku županiju tradicionalno područje velike populacijske i gospodarske koncentracije u Hrvatskoj. Velikoj gustoći naseljenosti tih prostora doprinijeli su historijskogeografski razvoj, snažna gospodarska diverzifikacija toga prostora, duga tradicija obrta, suvremeni razvoj malog i srednjeg poduzetništva, blizina Zagreba, ali i razvoj Varaždina i Čakovca u danas značajne centre rada (Spevec, 2011).

Međimurska županija najmanja je hrvatska županija, no jedna je od najgušće naseljenih. Površinom od 729,15 km² čini samo 1,3 % površine Hrvatske, a sa 105 250 stanovnika 2,7 % ukupnog broja stanovnika Hrvatske. Gustoća stanovništva 2021. godine u Međimurju iznosila je 144,3 st./km² (znatno više od prosjeka Hrvatske - 68,4 st./km²) i time je ona najgušće naseljena hrvatska županija odmah poslije Grada Zagreba (1196,8 st./km²). Uspoređujući gustoću naseljenosti Međimurske županije 1961. i 2021. godine, primjećuje se da je do najznačajnijeg porasta gustoće naseljenosti došlo u općinama Urbanog područja Čakovca (izuzev Općine Sveti Juraj na Bregu), dok je s druge strane pad gustoće naseljenosti primjetan kod općina na krajnjem zapadu (Štrigova i Gornji Mihaljevec) i istoku (Sveta Marija, Donji Vidovec i Donja Dubrava) županije te uz granicu sa Slovenijom i Mađarskom (Podturen, Dekanovec, Domašinec i Goričan) (sl. 8.). Najveću gustoću naseljenosti, dvostruko veću od županijskog prosjeka, ima Grad Čakovec (352,7 st./km²). Pod snažnim utjecajem Grada Čakovca demografski su rasle i njegove okolne općine koje su u sastavu urbanog područja što ukazuje na snažno širenje procesa suburbanizacije. Najveći porast zabilježen je kod općina koje su direktno „naslonjene“ na Grad Čakovec – Strahoninec, Šenkovec i Pribislavec. U promatranom razdoblju gustoća naseljenosti Općine Strahoninec povećala se sa 184,2 na 311,1 st./km², Općine Šenkovec sa 181,5 na 300,2 st./km², a Općine Pribislavec sa 195 na 266,7 st./km². Povećanje je zabilježila i Općina Nedelišće sa 145,6 na 187,5 st./km². Na razini naselja, očekivano daleko najveću gustoću naseljenosti ima Čakovec (902,9 st./km²). Gustoća naseljenosti uglavnom se pravilno smanjuje s udaljavanjem od središnjeg naselja pa tako poslije Čakovca najveću gustoću naseljenosti imaju naselja već radnije spomenutih općina „naslonjenih“ na Čakovec, površinom manja prigradska naselja Čakovca poput Savske Vesi (311,1 st./km²), Novog Sela na Dravi (400 st./km²), Mihovljana (288,59 st./km²) i Kuršanca (356,82 st./km²). Najmanju gustoću naseljenosti (< 100 st./km²) imaju sjeverozapadna, zapadna i jugoistočna naselja na rubnim krajevima urbanog područja koja imaju relativno veliku površinu no mali broj stanovnika (< 500 st.) (sl. 9.).

Sl. 8. Gustoća naseljenosti (st./km²) Međimurske županije po gradovima i općinama 1961. i 2021. Izvor: DZS, 2005: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001.; DZS, 2022: Popis stanovništva 2021.

Sl. 9. Gustoća naseljenosti (st./km²) Urbanog područja Čakovca po naseljima 2021. godine
Izvor: DZS, 2022: Popis stanovništva 2021.

4.2. Kretanje ukupnog broja stanovnika

Ukupno ili opće kretanje stanovništva odnosi se na promjene u ukupnom broju stanovnika na određenom području u određenom vremenu, a utvrđuje se popisima stanovništva (Wertheimer-Baletić, 1999). Ukupno kretanje stanovništva sastoji se od dvije komponente: prirodnog kretanja stanovništva i prostorne pokretljivosti stanovništva. Navedene komponente rezultat su kombiniranog utjecaja ekonomskih, političkih i prirodnih čimbenika (Spevec, 2011).

Kako bi se razumjelo suvremeno kretanja stanovništva Urbanog područja Čakovca potrebno je analizirati njegov demografski razvoj u prethodnim razdobljima i to u kontekstu tadašnjih socioekonomskih prilika. Prema posljednjem popisu stanovništva iz 2021. godine Urbano područje Čakovca broji 51 337 stanovnika. Njegov brz i dinamičan populacijski razvoj započinje nakon Drugog svjetskog rata. Urbano područje Čakovca, s izuzetkom posljednjeg međupopisnog razdoblja 2011. – 2021. bilježi konstantno pozitivno kretanje broja stanovnika od 1961. godine. U razdoblju od 1961. do 2021. godine stanovništvo urbanog područja poraslo je za 13 253 stanovnika (34,8 %) (tab. 4.).

Tab. 4. Kretanje broja stanovnika Urbanog područja Čakovec po gradovima i općinama od 1961. do 2021.

Grad/Općina		1961.	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.	2021.	Indeks promjene (2021./1961.)
Grad Čakovec	Ukupno	19265	22202	25579	28057	28279	27820	27122	140,8
	Čakovec	9643	11773	14595	15999	15790	15147	15078	156,4
	Prigradska naselja	9622	10429	10984	12058	12489	12673	12044	125,2
Nedelišće		8556	9423	10289	11248	11544	11975	11017	128,8
Šenkovec		1637	1726	2311	2537	2770	2879	2708	165,4
Strahoninec		1538	1821	2357	2580	2728	2682	2598	168,9
Pribislavec		2167	2354	2568	2746	2929	3136	2963	136,7
Sveti Juraj na Bregu		4921	4871	4660	5012	5279	5090	4929	100,2
URBANO PODRUČJE		38084	42397	47764	52180	53529	53582	51337	134,8

Izvor: DZS, 2005: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001.; DZS, 2013a: Popis stanovništva 2011.; DZS, 2022: Popis stanovništva 2021.

Promatrajući kretanje ukupnog broja stanovnika po gradovima i općinama od 1961. do 2021. godine (tab. 4), može se vidjeti da je Grad Čakovec svoj demografski maksimum (plava boja) postigao 2001. godine dok su općine okolice (Nedelišće, Šenkovec i Pribislavec) zbog procesa suburbanizacije populacijski i dalje rasle do 2011. godine, kada postižu demografski maksimum. U naselju Čakovec broj stanovnika rastao je do 1991. godine kada počinje pad koji traje sve do 2021. godine. S druge strane, prigradska naselja Čakovca porast broja stanovnika bilježila su sve do 2011. godine. Demografski maksimum čitavog urbanog područja postignut je 2011. godine (53 582 st.). Ukupni porast broja stanovnika u razdoblju od 1961. do 2021. godine najbolje nam opisuje indeks promjene. Unutar urbanog područja najveći porast broja stanovnika zabilježile su općine Šenkovec (indeks 165,4) i Strahoninec (indeks 168,9), a slijedi ih samo središnje naselje Čakovec (indeks 156,4). Prigradska naselja Čakovca i općine Nedelišće i Pribislavec zabilježile su nešto slabiji porast, dok je broj stanovnika Općine Sveti Juraj na Bregu ostao gotovo nepromijenjen. Demografske promjene unutar Urbanog područja Čakovca važno je analizirati i u kontekstu Međimurske županije. Promatrajući indeks međupopisne promjene i prosječnu godišnju promjenu broja stanovnika u razdoblju od 1961. do 2021. godine (tab. 5), može se vidjeti da je najveći porast broja stanovnika u posljednjih 60 godina Međimurska županija imala u međupopisnom razdoblju 1961.-1971. (indeks 103,2). U istom tom razdoblju Urbano područje Čakovca zabilježilo je puno veći demografski rast (indeks 111,3). U sljedeća dva međupopisna razdoblja (1971.-1981. i 1981.-1991.) Međimurska

županija nastavlja pozitivan, ali vrlo spor populacijski razvoj i to zahvaljujući ponajprije Urbanom području Čakovca koje i dalje bilježi veliki demografski rast. U razdoblju 1961.-1981. Grad Čakovec i općine Nedelišće, Šenkovec, Strahoninec i Pribislavec bilježe svoj najveći demografski rast. U tom razdoblju u urbanom području dolazi do daljnjeg jačanja industrijalizacije i urbanizacije, koje su potaknule i intenzivirale procese deagrarizacije i deruralizacije, a Čakovec je kao glavni centar rada tada zapošljavao viška radne snage iz poljoprivredne okolice (Spevec, 2011). U međupopisnom razdoblju 1991.-2001. Međimurska županija zabilježila je pad broja stanovnika (indeks 98,8) što se može tumačiti i padom nataliteta, odnosno općim trendom u razvijenim društvima da se ljudi sve kasnije odlučuju za ulazak u brak, u kojem se rađa i manje djece (Spevec, 2011).

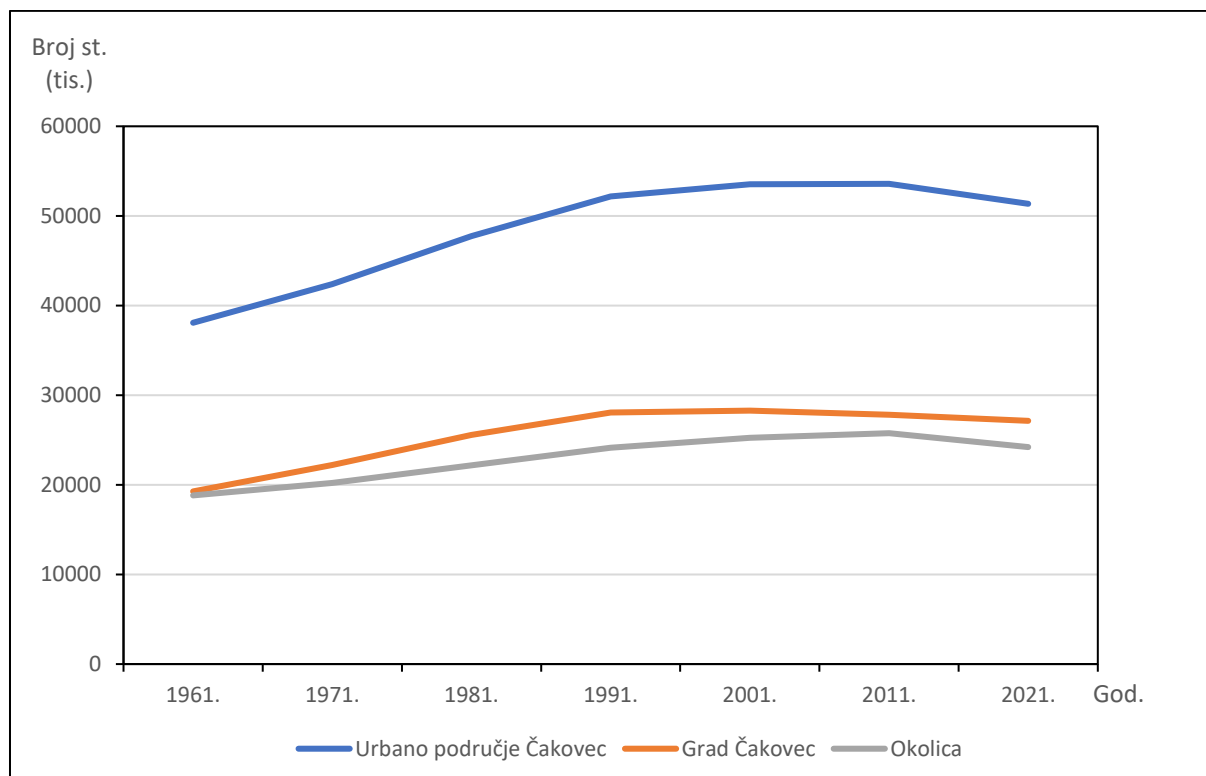
Tab. 5. Međupopisne promjene broja stanovnika Urbanog područja Čakovca po gradovima i općinama od 1961. do 2021.

JLS	INDEKS MEĐUPOPISNE PROMJENE						PROSJEČNA GODIŠNJA PROMJENA					
	61.-71.	71.-81.	81.-91.	91.-01.	01.-11.	11.-21.	61.-71.	71.-81.	81.-91.	91.-01.	01.-11.	11.-21.
Čakovec	115,2	115,2	109,7	100,8	98,4	97,5	293,7	337,7	247,8	22,2	-45,9	-69,8
Nedelišće	110,1	109,2	109,3	102,6	103,7	92,0	86,7	86,6	95,9	29,6	43,1	-95,8
Šenkovec	105,4	133,9	109,8	109,2	103,9	94,1	8,9	58,5	22,6	23,3	10,9	-17,1
Strahoninec	118,4	129,4	109,5	105,7	98,3	96,9	28,3	53,6	22,3	14,8	-4,6	-8,4
Pribislavec	108,6	109,1	106,9	106,7	107,1	94,5	18,7	21,4	17,8	18,3	20,7	-17,3
SVJB	99,0	95,7	107,6	105,3	96,4	96,8	-5	-21,1	35,2	26,7	-18,9	-16,1
Urbano Područje	111,3	112,7	109,2	102,6	100,1	95,8	431,3	536,7	441,6	134,9	5,3	-224,5
MEĐIMURJE	103,2	101,0	102,6	98,8	96,1	92,5	358,7	116,5	304,1	-144	-462,2	-855,4

Izvor: DZS, 2005: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001.; DZS, 2013a: Popis stanovništva 2011.; DZS, 2022: Popis stanovništva 2021.

Uspoređujući kretanje broja stanovnika Urbanog područja Čakovca, Grada Čakovca i okolice Grada Čakovca (sl. 10.) vidi se da okolica kao i Urbano područje Čakovca u posljednjem međupopisnom razdoblju bilježi pad broja stanovnika. Kod Grada Čakovca pad broja stanovnika započinje nešto ranije u međupopisnom razdoblju 2001. i 2011. godine što se može pripisati tadašnjoj demografskoj situaciji u Hrvatskoj, ali i procesu suburbanizacije. Blagi pad broja stanovnika Urbanog područja Čakovca u posljednjem međupopisnom razdoblju (4,8 %) očekivan je uzme li se u obzir trenutno nepovoljna demografska situacija u Hrvatskoj uzrokovana negativnim prirodnim kretanjima i sve većim iseljavanjem stanovništva. Tako je u posljednjem međupopisnom razdoblju Hrvatska izgubila čak 9,6 % ukupnog stanovništva dok je Međimurska županija izgubila 7,5 % ukupnog stanovništva. Može se zaključiti da iako je čitavo Urbano područje Čakovca u posljednjem međupopisnom razdoblju počelo demografski

slabiti, njegovo demografsko značenje unutar Međimurske županije ne pada. Od 1961. do 2021. godine udio stanovnika urbanog područja u ukupnom stanovništvu Međimurske županije konstantno raste te prema posljednjem popisu iznosi 48,8 % čime se Urbano područje Čakovca potvrđuje kao glavno težište naseljenosti Međimurske županije (tab. 6.).

Sl. 10. Kretanje stanovnika Urbanog područja Čakovca, Grada Čakovca i okolice od 1961. do 2021.

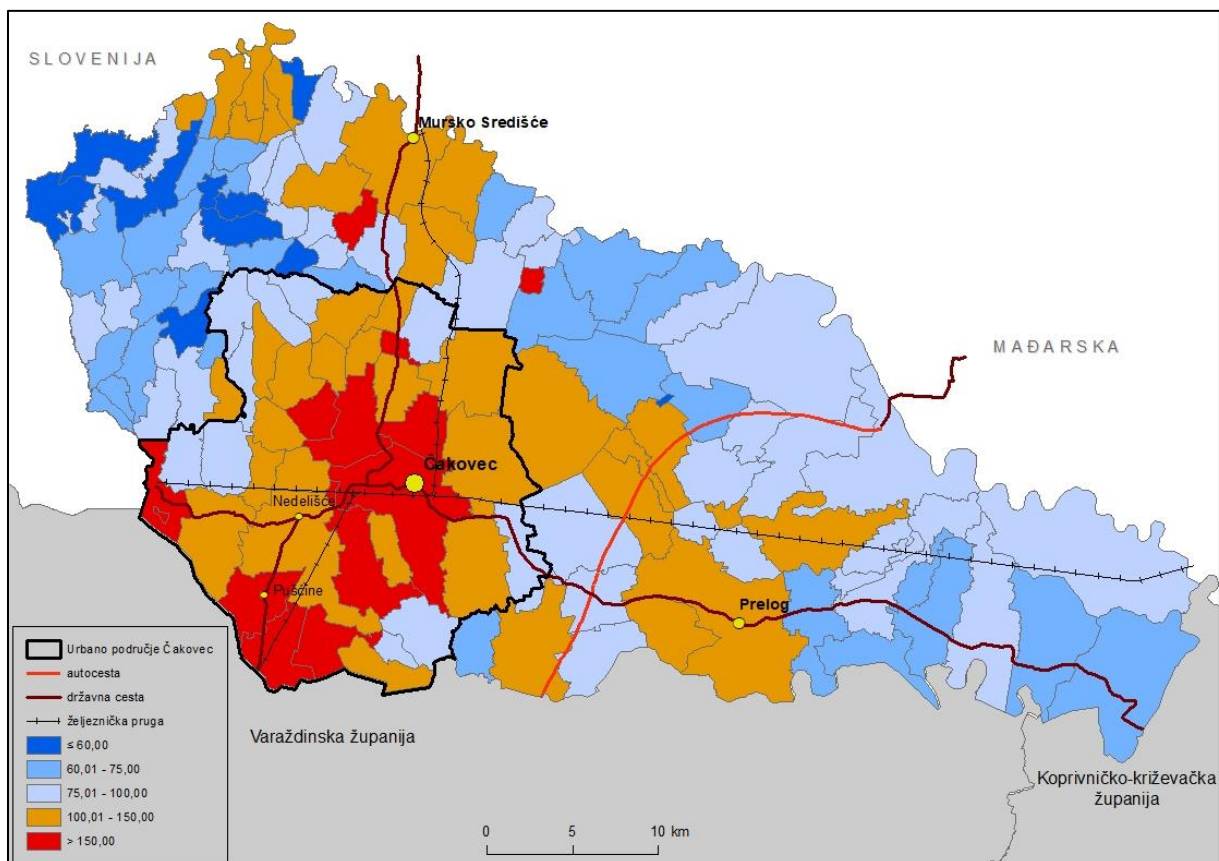
Izvor: DZS, 2005: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857-2001; DZS, 2013a: Popis stanovništva 2011.; DZS, 2022: Popis stanovništva 2021.

Tab. 6. Udio stanovnika Urbanog područja Čakovca u ukupnom broju stanovnika Međimurske županije

Godina	Broj stanovnika		Udio u broju stanovnika Međimurja (%)
	Urbano područje Čakovca	Međimurska županija	
1961.	38084	112073	34,0
1971.	42397	115660	36,7
1981.	47764	116825	40,9
1991.	52180	119866	43,5
2001.	53529	118426	45,2
2011.	53582	113804	47,1
2021.	51337	105250	48,8

Izvor: DZS, 2005: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001.; DZS, 2013a: Popis stanovništva 2011.; DZS, 2022: Popis stanovništva 2021.

Kako bi se mogle utvrditi prostorne zakonitosti naseljenosti pojedinih dijelova Urbanog područja Čakovca potrebno je analizirati i kretanje ukupnog broja stanovništva na razini naselja. Zbog toga će se u nastavku rada analizirati indeks promjene broja stanovnika u razdobljima 1961.-2001. i 2001.-2021. u Urbanom području Čakovca, ali i čitavoj Međimurskoj županiji kako bi promjene njihove naseljenosti mogle međusobno usporediti. Indeks promjene broja stanovnika u razdoblju 1961.-2001. ukazuje na izrazitu populacijsku polarizaciju Međimurske županije (sl. 11.).

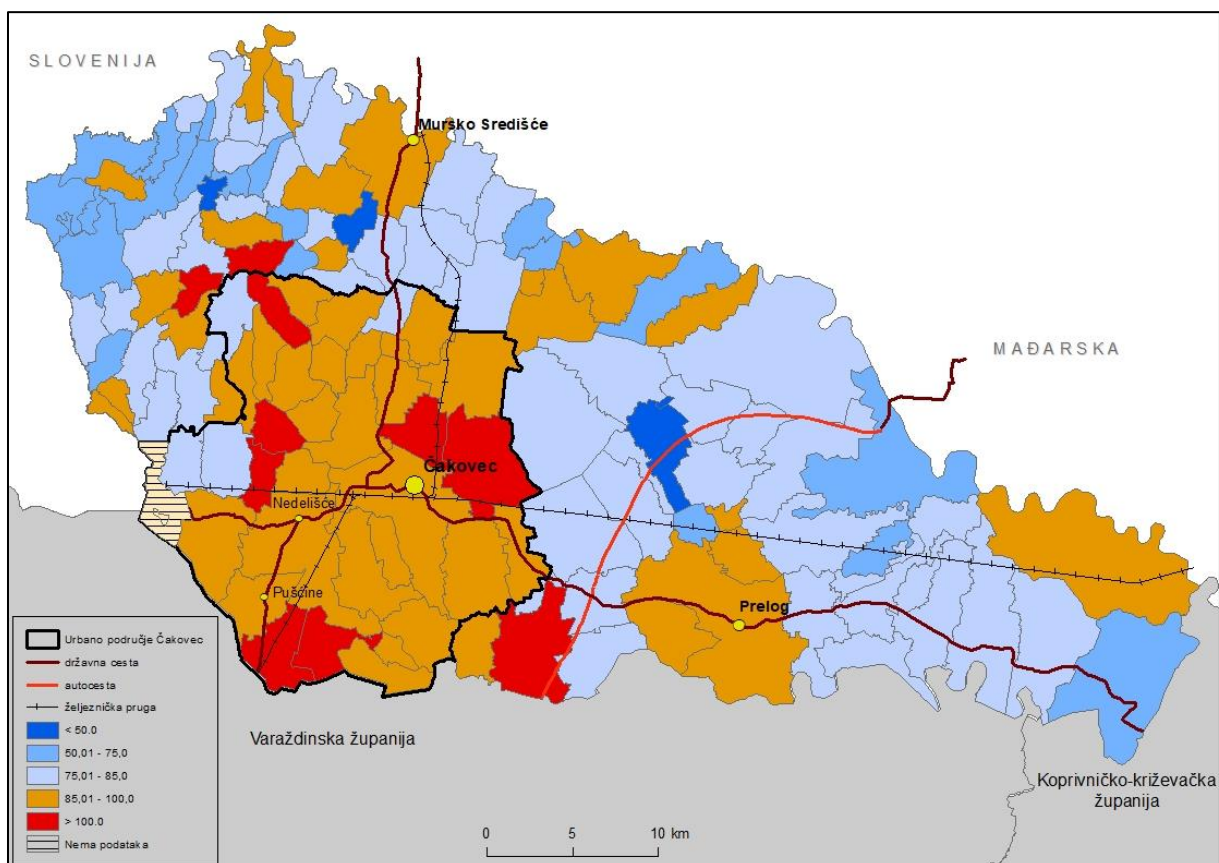

Sl. 11. Indeks promjene broja stanovnika naselja Međimurske županije od 1961. do 2001..

Izvor: DZS, 2005: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001.

Takvoj polarizaciji populacijskog razvoja doprinijeli su procesi deagrarizacije i deruralizacije te industrijalizacije i urbanizacije, koji su započeli još u razdoblju između dva svjetska rata, a značajno su se intenzivirali nakon Drugog svjetskog rata. Proces depopulacije zahvatio je gotovo sva naselja Gornjeg i Donjeg Međimurja, što je više posljedica dugotrajnog iseljavanja, a manje smanjenog prirodnog prirasta (Spevec, 2011). Konstantan demografski rast u tom razdoblju bilježe gotova sva naselja Urbanog područja Čakovca te naselja uz gradove Prelog i Murško Središće, što je rezultat doseljavanja iz njihovih okolica i drugih ruralnih sredina Međimurja. Najveći demografski porast u tom razdoblju ostvarila su naselja Urbanog područja

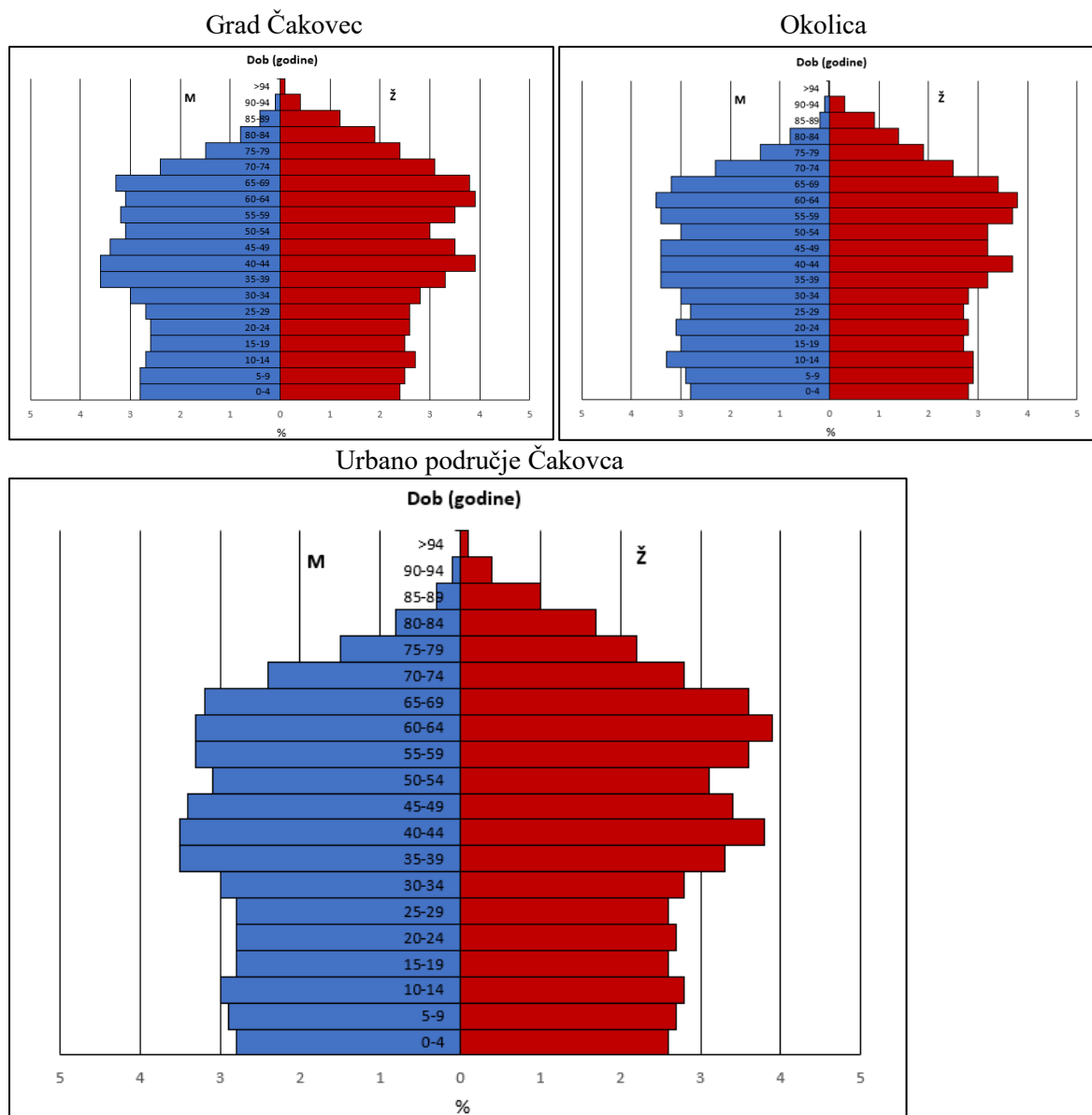
Čakovca i to ona uz već ranije spomenutu, vitalnu prometnicu Čakovec-Nedelišće-Pušćine-Varaždin, gdje je i najveća koncentracija gospodarske aktivnosti u Međimurskoj županiji. S udaljavanjem od vitalne prometne okosnice i Grada Čakovca pozitivna kretanja se smanjuju te u tim naseljima počinju jačati negativni demografski procesi. Kao što je ranije spomenuto, u razdoblju 2001.-2021. ostvarena su negativna demografska kretanja stanovništva Međimurske županije (sl. 12.). Pad broja stanovnika bilježi čak 121 naselje (92,4 % naselja Međimurja), a pad bilježe i skoro sva naselja Urbanog područja Čakovca, no u znatno manjem postotku nego ostatak Međimurja. Pad stanovnika ima čak i središnje naselje urbanog područja – Čakovec (indeks 95,5). Porast broja stanovnika bilježe samo dva prigradska naselja Grada Čakovca. Susjedno naselje Mihovljan (indeks 112,6) te udaljenije naselje Kuršanec uz vitalnu prometnu okosnicu koje ima znatan udio romske populacije. Općina Pribislavec s istoimenim naseljem također bilježi porast ukupnog broja stanovnika (indeks 101,6) zahvaljujući romskoj populaciji koja prema popisu iz 2021. godine čini 26,4 % ukupne populacije naselja.

Sl. 12. Indeks promjene broja stanovnika naselja Međimurske županije od 2001. do 2021. Izvor: DZS, 2005: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001.; DZS, 2022: Popis stanovništva 2021.

4.3. Biološki sastav stanovništva

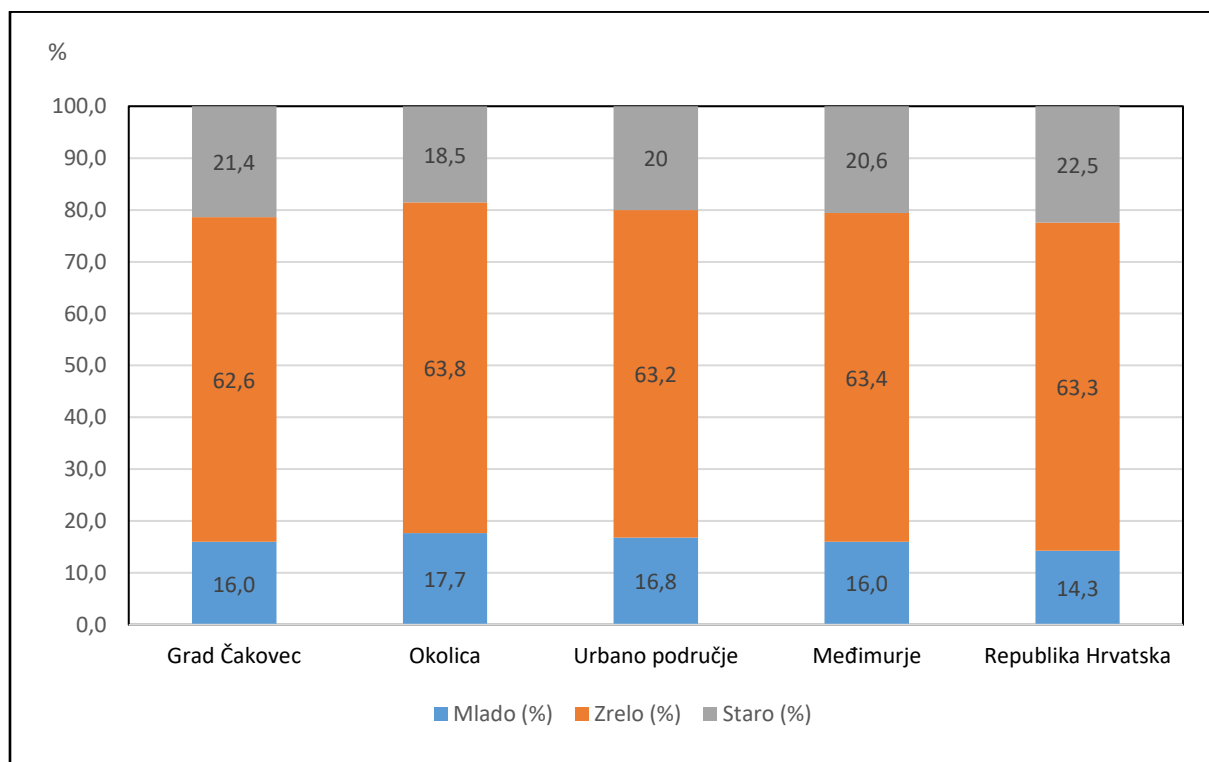
Biološki sastav stanovništva jedan je od najvažnijih činitelja (ukupnog) kretanja stanovništva te predstavlja odgovarajući odraz trenda snage i snage procesa urbanizacije, odnosno deruralizacije određenog prostora (Friganović i Živić, 1994).

Sl. 13. Dobno-spolna piramida stanovništva Grada Čakovca, okolice i Urbanog područja Čakovca 2021. godine

Izvor: DZS, 2022: Popis stanovništva 2021.

Spolna struktura urbanog područja značajno se ne razlikuje od spolne strukture Hrvatske. U najmlađi dobnim skupinama vidljiv je manjak djevojčica, što je povezano s diferencijalnim natalitetom. U srednjim dobnim skupinama prisutna je ravnoteža dok se počevši od dobne skupine 55-59 prema starijim počinje primjećivati veći broj žena što je posljedica diferencijalnog mortaliteta i dužeg životnog vijeka žena. Puno veće značenje na razvoj urbanog područja ima dobna struktura stanovništva. Dobno-spolna piramida Urbanog područja Čakovca pokazuje izrazito nepovoljnu dobnu strukturu u kojoj dominira izrazito staro ili izrazito kontraktivno stanovništvo: osnovica je sužena, a srednji dio koji je malo ispupčen počinje se sužavati tek u dobnoj skupini od 70. do 74. godine što nam ukazuje na veliki udio starog stanovništva u urbanom području. Tip izrazito starog stanovništva (više od 12 % ljudi starijih od 65 godina) ukazuje na prirodnu depopulaciju (negativnu prirodnu promjenu) te na inverziju dobne strukture stanovništva (Nejašmić i Štambuk, 2003). Kako bi se usporedio dobni sastav stanovništva urbanog područja sa sastavom Međimurske županije i Hrvatske, sažeti su dobni razredi u tri glavne dobne skupine/kontingente: mlado (0-14 godina), zrelo (15-65 godina) i staro (65 i više godina).

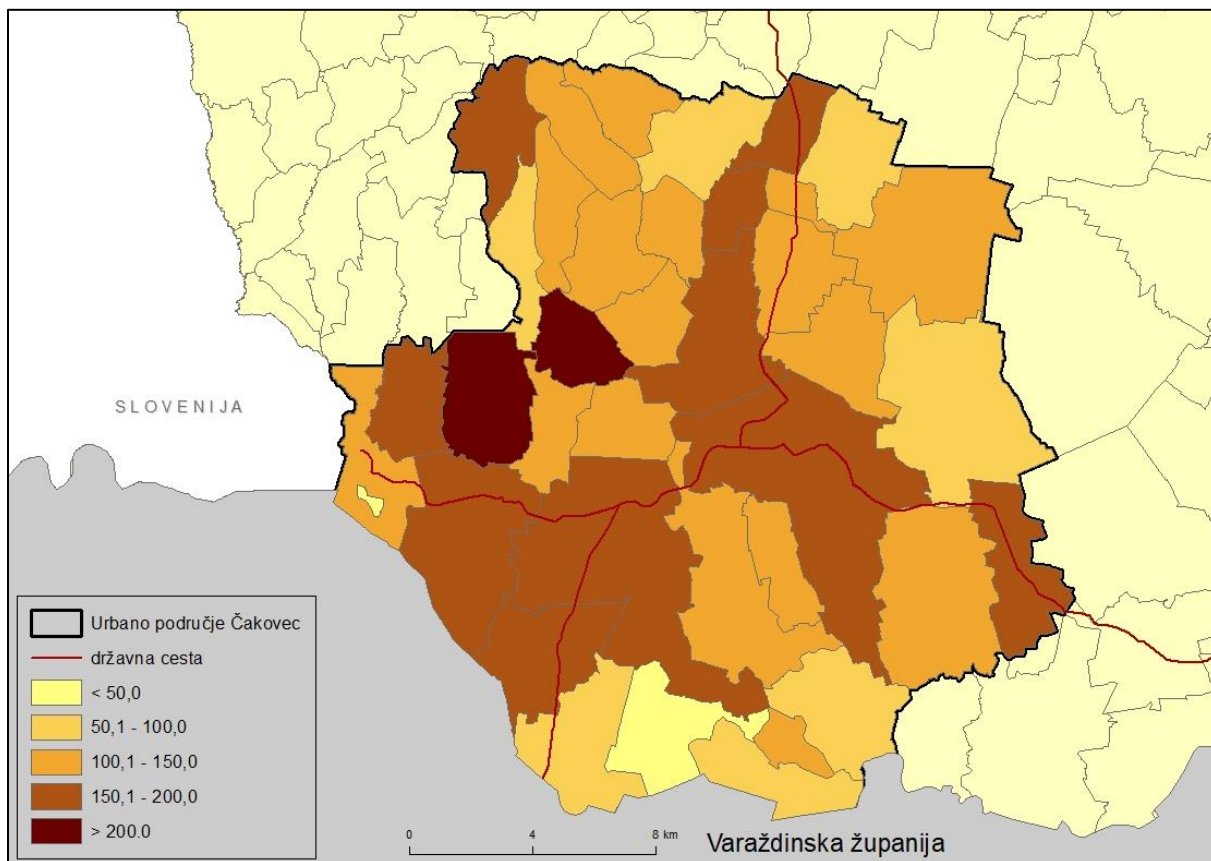

Sl. 14. Dobni sastav stanovništva Urbanog područja Čakovca 2021. godine prema glavnim dobnim skupinama (mlado, zrelo i staro stanovništvo)

Izvor: DZS, 2022: Popis stanovništva 2021.

Hrvatska i Urbano područje Čakovca imaju izrazito nepovoljnu dobnu strukturu (sl. 14.). Ona se očituje u velikom udjelu starog stanovništva koje nadilazi čak i mlado stanovništvo. Najnepovoljnija je situacija u Hrvatskoj gdje je najmanji udio mladog i najveći udio starog stanovništva. U Međimurskoj županiji i Urbanom području Čakovca situacija je nešto povoljnija, no i dalje izrazito negativna. Ovakva situacija u Hrvatskoj posljedica je smanjenog nataliteta, iseljavanja mladog stanovništva te dugogodišnjem trenda starenja stanovništva koji posljednjih godina obuhvaća sve županije, ali i sve veći broj općina i gradova. Usporedbom odnosa dobne strukture između Grada Čakovca i njegove okolice vidljivo je da okolica ima nešto povoljniju strukturu s većim udjelom mladog stanovništva i posljedično nižim postotkom starog stanovništva što je vjerojatno posljedica preseljavanja mladih obitelji u sve urbaniziraniju okolicu grada.

O podmaklom procesu starenja Urbanog područja Čakovca pokazuju i podaci o indeksu starosti koji pokazuje brojčani omjer starog i mladog stanovništva. Analiza indeksa starosti na razini naselja pokazuje da skoro sva naselja urbanog područja imaju izrazito visok indeks starosti (sl. 15.). Izuzetak su neka romska naselja (Parag – indeks 1,8 i Kuršanec – 20,5) te neka prigradska naselja Čakovca (Krištanovec – 95,7, Šandorovec – 72,9 i Totovec – 90,2). Zanimljivo je da među najvećim indeksima starosti imaju neka od najvećih naselja urbanog područja poput Šenkovca (157,3), Čakovca (175,6), Nedelišća (170,8) i Puščina (174) koja se nalaze na već spomenutoj vitalnoj prometnoj okosnici ovoga kraja. Usporedbe radi, 2001. godine Grad Čakovec je imao indeks starosti 87, a Nedelišće 71,4 što znači da su imali veći udio mladog stanovništva u odnosu na staro. Starenje stanovništva povećava neravnotežu između umirovljenog i ekonomski aktivnog stanovništva, što posljedično dovodi do povećanja izdataka za mirovine i zdravstvenu skrb. Zbog toga će ovakva nepovoljna demografska situacija uzrokovana starenjem stanovništva u budućnosti zasigurno negativno utjecati na ekonomski razvoj Hrvatske, ali i Urbanog područja Čakovca.

Sl. 15. Indeks starosti stanovništva naselja Urbanog područja Čakovca 2021.
Izvor: DZS, 2022: Popis stanovništva 2021.

5. PREOBRAZBA OKOLICE

Veličina i stupanj preobrazbe okolice bitni su pokazatelji razvijenosti socioekonomske gradske regije. Geografska analiza suburbanizacije općenito uključuje tri međuzavisna elementa: socioekonomsku, funkcionalnu i fizionomsku (morfološku) preobrazbu naselja okolice (Vresk, 1997).

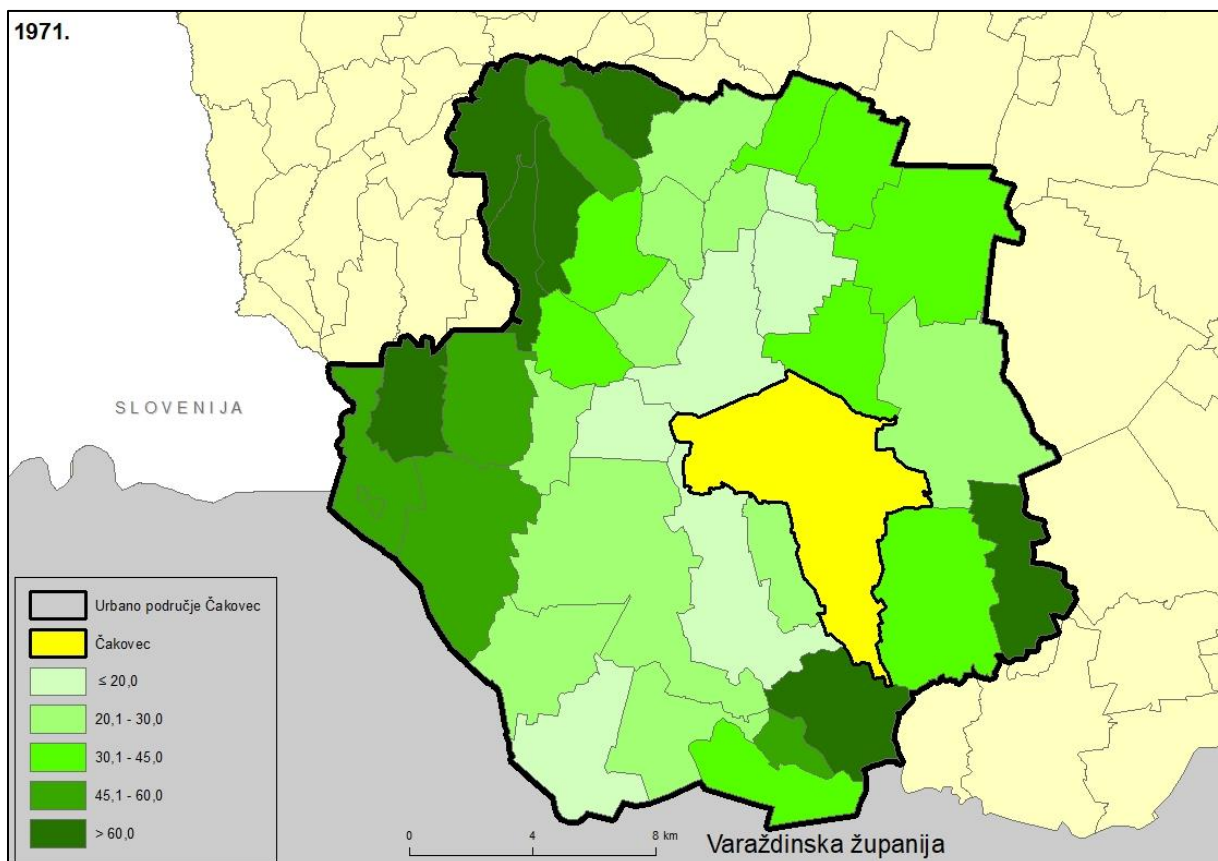
5.1. Socioekonomska preobrazba

Gradovi su nositelji razvoja s vrlo izraženom funkcijom rada, koja im omogućuje zapošljavanje ne samo stanovništva iz grada, već i stanovništva iz okolnih naselja (Klempić Bogadi, 2008). Zbog funkcije rada u gradovima dolazi do trajnog preseljavanja stanovništva iz sela u gradove, ali i do pojave dnevnih migracija radne snage koje postaju sve učestalije s razvojem prometa i boljom prometnom povezanošću. U seoskim naseljima nema radnih mjesta ili ih ima malo pa je zapošljavanje stanovništvu omogućeno upravo dnevnim migracijama na rad u grad (Vresk, 1997). Zapošljavanjem u gradu seosko stanovništvo prelazi iz poljoprivrednog u nepoljoprivredni načina života te tako dolazi do njegovog socijalnog prestrukturiranja. Zapošljavanje stanovništva izvan poljoprivrede uzrokuje i socioekonomske promjene u seoskim naseljima, što se u početku odražava u fizionomskim, a poslije i u funkcionalnim obilježjima seoskih naselja (Klempić Bogadi, 2008).

5.1.1. Udio poljoprivrednog stanovništva

Jedan od najrelevantnijih pokazatelja socioekonomske preobrazbe okolice je udio poljoprivrednog stanovništva u ukupnom stanovništvu. On je odraz mogućnosti i potreba zapošljavanja u neagrarnim djelatnostima, a upućuje na način života stanovništva (Vresk, 1979). Čitavo Urbano područje Čakovca 2001. godine imalo je 7,2 % poljoprivrednog stanovništva. Samo naselje Čakovec imalo je 2,8 % poljoprivrednog stanovništva dok je okolica imala 9 % poljoprivrednog stanovništva. Usporedi li se taj udio poljoprivrednog stanovništva okolice s okolicama četiri najveća hrvatska grada (2,4 % u zagrebačkoj, 1,3 % u splitskoj, 0,7 % u riječkoj i 4 % u osječkoj okolici), primjećujemo da je promjena u čakovečkoj okolici dosta slabija. Takvi su rezultati očekivani jer su Zagreb, Split, Rijeka i Osijek makroregionalna središta Hrvatske koja se osim svojom veličinom ističu i svojim funkcionalnim značenjem. Oni su najznačajniji centri rada u Hrvatskoj, s najvećim brojem radnih mjesta i najvećom privlačnom moći radne snage iz svojih okolica (Vresk, 1979). Čakovec je puno manji grad od gore navedenih te on sa svojom urbaniziranom okolicom ne čini veliku gradsku aglomeraciju već manje urbano područje. Uz to, dinamičnija transformacija čakovečke okolice započela je

tek oko 1970-ih godina što je dosta kasnije u odnosu na velike gradove Hrvatske. Treba spomenuti i da je Čakovec glavno funkcionalno središte Međimurske županije kroz čiju je povijest poljoprivredna proizvodnja uvijek bila od vrlo velikog značaja. Sve do 1960-ih godina Međimurje je bilo izrazito agrarno područje, u kojem je poljoprivreda bila osnovna djelatnost koja je osiguravala egzistenciju većine stanovnika (Spevec, 2011). Godine 1961. Međimurska županija imala je 43,9 % poljoprivrednog stanovništva, odnosno 50,2 % aktivnog poljoprivrednog stanovništva dok je 2001. imala 13,8 % poljoprivrednog stanovništva i 21,3 % aktivnog što je dvostruko više od prosjeka Hrvatske u to vrijeme (5,5 % poljoprivrednog i 8,5 % aktivnog poljoprivrednog stanovništva (Spevec, 2011). Unatoč svemu tome, Čakovec je imao velik i značajan utjecaj na socioekonomsku transformaciju okolice što se i može vidjeti usporedbom udjela poljoprivrednog stanovništva po naseljima okolice 1971. i 2001. godine (sl. 16. i 17.).

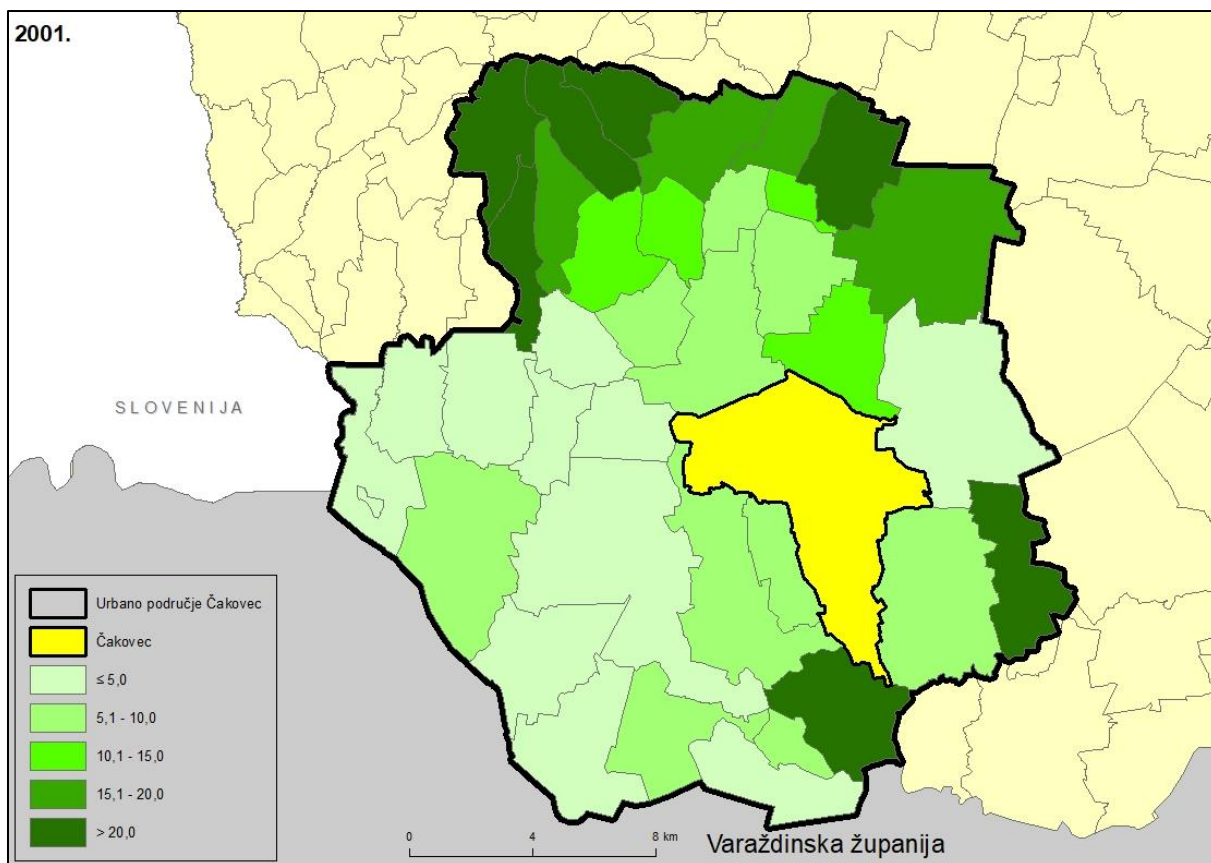

Sl. 16. Udio poljoprivrednog stanovništva u naseljima okolice 1971.

Izvor: SZS, 1972: Popis stanovništva 1971.

Godine 1971. udio poljoprivrednog stanovništva okolice iznosio je 33,9 % što je gotovo 4 puta više u odnosu na 2001. godinu (9 % poljoprivrednog stanovništva). Na popisu iz 1971. najveći udio poljoprivrednog stanovništva (> 60 %) imala su najudaljenija naselja Općine Sveti

Juraj na Bregu (Okrugli Vrh 76,1 %, Dragoslavec 72 % i Frkanovec 66,7 %) koja su prometno slabije povezana s Čakovcem. Kod tih naselja do 2001. godine udio poljoprivrednog stanovništva se značajno smanjio no i dalje je bio najveći u urbanom području (Okrugli Vrh 33,1 %, Dragoslavec 30,7 % i Frkanovec 25,9 %) U globalu, Općina Sveti Juraj na Bregu 1971. godine imala je čak 47,5 % poljoprivrednog stanovništva dok je udio 2001. iznosio samo 7,8 % pa možemo zaključiti da su se naselja Općine Sveti Juraj na Bregu u tom razdoblju značajno urbanizirala. Veliko smanjenje udjela poljoprivrednog stanovništava imala je i Općina Nedelišće 1971. godine 32,8 %, i 2001. godine 3,2 % što se može pripisati njezinom dobrom prometnom položaju između Čakovca i Varaždina te razvoju malog i srednjeg poduzetništva. Naime, Općina Nedelišće imala je niže cijene zemljišta i vrlo dobro organiziranu administraciju čime je privukla mnogo domaćih i stranih investicija i tako otvorila nova radna mjesta u gospodarskom sektoru. Uz to, u Općini Nedelišće se tijekom 1990-ih smanjila površina poljoprivredno iskorištenog zemljišta jer se proširila zona zaštite vodocrpilišta. Značajnu ulogu u smanjenju poljoprivrednog stanovništva imao je i faktor kvalitete tla. Područje općine ima slabo plodna smeđa tla koja su iscrpljena višegodišnjom agrarnom proizvodnjom pa je to rezultiralo dodatnim smanjenjem poljoprivrednih površina (Spevec, 2011). Zanimljivi su i podaci o prigradskim naseljima Grada Čakovca koja su u 2001. godini imala čak 12,4 % (1971. 34,3 %) poljoprivrednog stanovništva što je više od svake pojedinačne općine okolice. Deagrarizacija potaknuta razvojem industrije bila je najintenzivnija upravo u prigradskim naseljima, no važno je naglasiti da u njima nije došlo do trenutnog prekida veze s poljoprivredom već se deagrarizacija provodila postupno (Laci, 1998). Uz to, u nekim prigradskim naseljima (Mačkovec, Mihovljan, Novo Selo Rok, Krištanovec...) broj poljoprivrednog stanovništva se čak i povećao u odnosu na 1991. godinu. Tadašnja gospodarska kriza u državi, pretvorba i privatizacija mnogih poduzeća stvorile su tehnološke viškove i tako utjecale na porast nezaposlenih i pad životnog standarda pa je velik dio stanovništva bio prisiljen okrenuti se poljoprivredi i obradi zemlje (Spevec, 2011). Takve oscilacije u kretanju broja poljoprivrednog stanovništva u nekim naseljima ne znače da se proces deagrarizacije zaustavio ili da se neka naselja čak ponovno agrariziraju. Naprotiv, proces deagrarizacije okolice se nastavlja o čemu svjedoče i podaci (obrazovna struktura stanovništva, dnevne migracije itd.) koji će biti analizirani u nastavku rada. Za kraj, može se zaključiti da u Urbanom području Čakovca prostorni raspored udjela poljoprivrednog stanovništva nije uvijek pravilan (udio poljoprivrednog stanovništva ne povećava se uvijek s udaljavanjem od središnjeg grada) te da osim utjecaja grada i prometne povezanosti na njega u manjoj mjeri utječu i mnogi drugi faktori.

Sl. 17. Udio poljoprivrednog stanovništva u naseljima okolice 2001.

Izvor: DZS, 2003a: Popis stanovništva 2001.

U popisu stanovništva 2011. godine nisu se prikupljali podaci o poljoprivrednom stanovništvu pa će se zbog toga u nastavku poljoprivredno stanovništvo 2001. i 2011. godine analizirati prema aktivnom zaposlenom stanovništvu u poljoprivredi na razini JLS-a. Godine 2001. u Urbanom području Čakovca 14 % zaposlenog stanovništva radilo je u poljoprivredi. Taj postotak značajno je manji od postotka Međimurske županija, no nešto veći od postotka Hrvatske (tab. 7.). Unutar urbanog područja najveći postotak zaposlenog stanovništva u poljoprivredi imala je Općina Sveti Juraj na Bregu (34,7 %), a veliki postotak imala su i prigradska naselja Čakovca zbog već ranije spomenute postupne deagrarizacije. U sljedećih deset godina u Urbanom području Čakovca došlo je do značajnih promjena zaposlenosti u poljoprivredi. Godine 2011. sve općine urbanog područja bilježe manje postotke zaposlenog stanovništva u poljoprivredi od Međimurske županiji i Hrvatske. Do najvećih promjena došlo je u Općini Sveti Juraj na Bregu koja je 2001. godine imala više od trećine zaposlenog stanovništva u poljoprivredi, dok je 2011. godine taj postotak iznosio samo 3,8 %. U urbanom području s izrazito malim postocima posebno se ističu one najmanje općine koje su direktno „naslonjene“ na Čakovec (Šenkovec 2 %, Strahoninec 2,7 % i Pribislavec 1,6 %).

Tab. 7. Aktivno zaposleno stanovništvo u poljoprivredi 2001. i 2011.

Područje	Ukupno zaposleni 2001.	2001.		Ukupno zaposleni 2011.	2011.	
		Broj	%		Broj	%
Čakovec (naselje)	6645	414	6,2	6198	69	1,1
Prigradska naselja Čakovca	5210	1203	23,1	4448	139	3,1
Nedelišće	4223	236	5,6	4435	136	3,1
Šenkovec	1231	182	14,8	1204	24	2,0
Strahoninec	1211	138	11,4	1101	30	2,7
Pribislavec	973	73	7,5	1050	17	1,6
Sveti Juraj na Bregu	2298	797	34,7	1950	74	3,8
Okolica	15146	2629	17,4	14188	420	3,0
Urbano područje	21791	3043	14,0	20386	489	2,4
Međimurje	47371	12931	27,3	42253	2086	4,9
Republika Hrvatska	1429775	171234	12,0	1503867	79830	5,3

Izvor: DZS, 2003c: Popis stanovništva 2001.; DZS, 2013b: Popis stanovništva 2011.

5.1.2. Obrazovna struktura stanovništva

Uz udjele poljoprivrednog stanovništva, kao važne indikatore stupnja socioekonomske preobrazbe upotrebljavamo i obrazovni sastav stanovništva, indeks obrazovanosti te gospodarski sastav stanovništva. Uz udio poljoprivrednog stanovništva obrazovni sastav stanovništva jedan je od najvažnijih indikatora socioekonomske preobrazbe prostora (Klempić Bogadi, 2008). Osnovno obilježje koje će se koristiti u analizi obrazovne strukture bit će stanovništvo prema školskoj spremi, to jest stanovništvo prema najvišoj završenoj školi. Najveći postotak stanovništva okolice ima završenu srednju školu što je nešto manje od postotka urbanog područja no više od postotka Međimurske županije (tab. 8.). Okolica općenito ima obrazovni sastav sličan Međimurskoj županiji no nešto nepovoljniji u odnosu na Hrvatsku. Od općina okolice najnepovoljniju obrazovnu strukturu ima Pribislavec u kojemu živi značajan udio romske populacije koju karakterizira vrlo niska razina općeg obrazovanja. S druge strane, s povoljnom obrazovnom strukturom posebno se ističu općine Šenkovec i Strahoninec koje uz Čakovec jedine imaju više od 50 % stanovništva starog 15 ili više godina sa završenom srednjom školom. Čakovec ima najviši postotak stanovništva sa sekundarnim (završena srednja škola) i tercijarnim (završena viša ili visoka škola) obrazovanjem što je i očekivano, s obzirom na to da gradska naselja, a posebice matični gradovi, općenito imaju najviši udio obrazovanog i visokoobrazovanog stanovništva (Klempić Bogadi, 2008).

Tab. 8. Obrazovni sastav stanovništva starog 15 i više godina 2001.

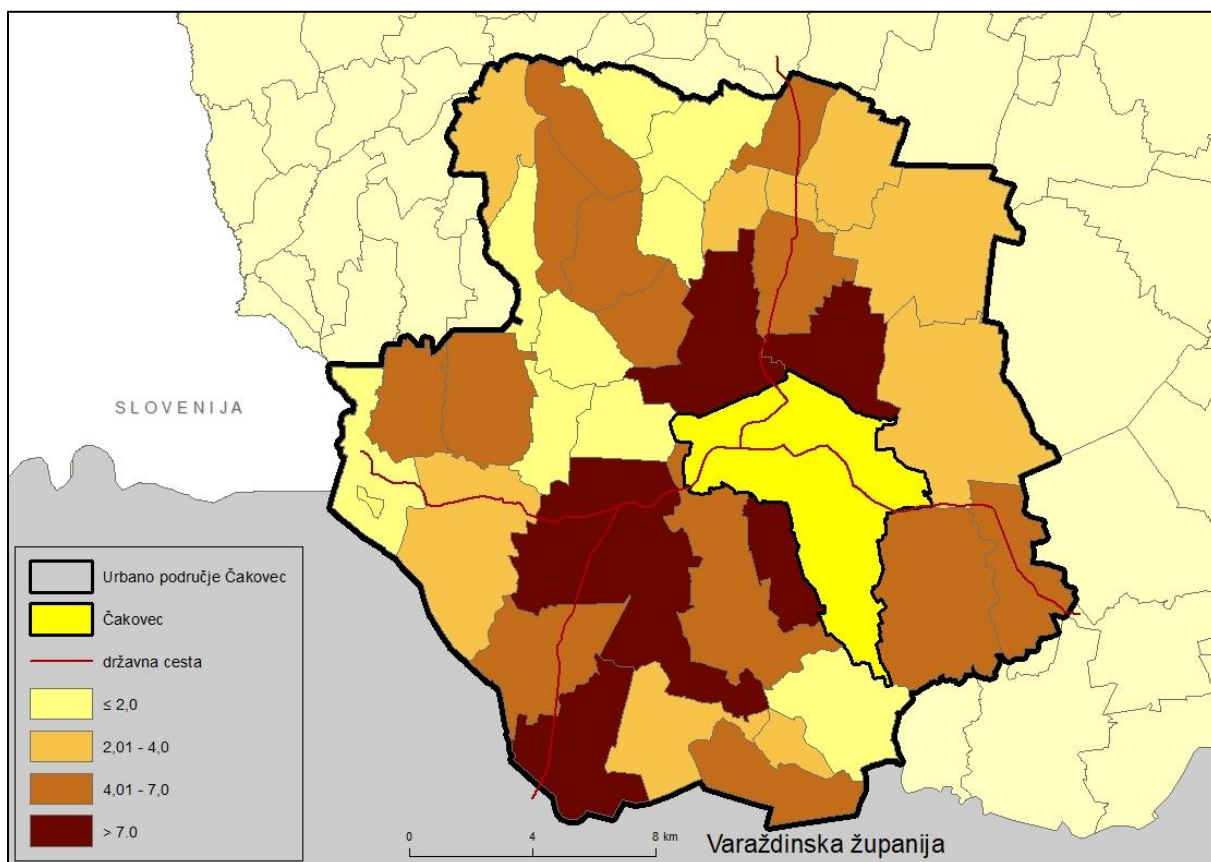
Područje		Ukupno	Bez škole	Nezavršena OŠ	Osnovna škola	Srednja škola	Viša i visoka škola
Čakovec (naselje)	Broj	13338	47	1115	2261	7138	2776
	%	100,0	0,4	8,4	17,0	53,5	20,8
Prigradska naselja	Broj	9947	186	1814	2815	4555	458
	%	100	1,9	18,2	28,3	45,8	4,6
Nedelišće	Broj	9193	114	1954	2283	4349	476
	%	100	1,2	21,3	24,8	47,3	5,2
Šenkovec	Broj	2266	4	240	619	1161	218
	%	100	0,2	10,6	27,3	51,2	9,6
Strahoninec	Broj	2237	9	326	547	1187	149
	%	100	0,4	14,6	24,5	53,1	6,7
Pribislavec	Broj	2246	72	512	512	1050	87
	%	100	3,2	22,8	22,8	46,7	3,9
SVJB	Broj	4281	41	501	1779	1797	151
	%	100	1,0	11,7	41,6	42,0	3,5
Okolica	Broj	30170	426	5347	8555	14099	1539
	%	100	1,4	17,7	28,4	46,7	5,1
Urbano područje	Broj	43508	473	6462	10816	21237	4315
	%	100	1,1	14,9	24,9	48,8	9,9
Međimurje	Broj	96462	1221	15907	29060	43232	6288
	%	100	1,3	16,5	30,1	44,8	6,5
Republika Hrvatska	Broj	3682826	105332	580379	801168	1733198	438034
	%	100	2,9	15,8	21,8	47,1	11,9

* razlika do 100 % odnosi se na nepoznato

Izvor: DZS, 2003b: Popis stanovništva 2001.

Kako bi se analizirao obrazovni sastav stanovništva po naseljima okolice 2001. godine izdvojeni su krajnji stupnjevi obrazovanja (udio stanovništva bez škole i s nezavršenom osnovnom školom i udio stanovništva sa završenom višom ili visokom školom) jer upravo oni najbolje ukazuju na međuzavisnost između obrazovnog sastava stanovništva i stupnja preobrazbe okolice (Klempić Bogadi, 2008). Najveći udio stanovnika s tercijarnim obrazovanjem imaju naselja uz Čakovec, a posebno se ističu Šenkovec (10,76 %) i prigradska naselja Mihovljan (7,35 %) i Savska Ves (7,04 %). Veliki udio primjećuje se i kod naselja Općine Nedelišće koja se nalaze oko glavne prometnice prema Varaždinu. Nedelišće tako ima 7,20 % stanovnika s tercijarnim obrazovanjem, Gornji Kuršanec 7,37 %, a Pušćine 6,57 %. S druge strane, najmanji udjele stanovnika s tercijarnim obrazovanjem imaju naselja na sjeveru i

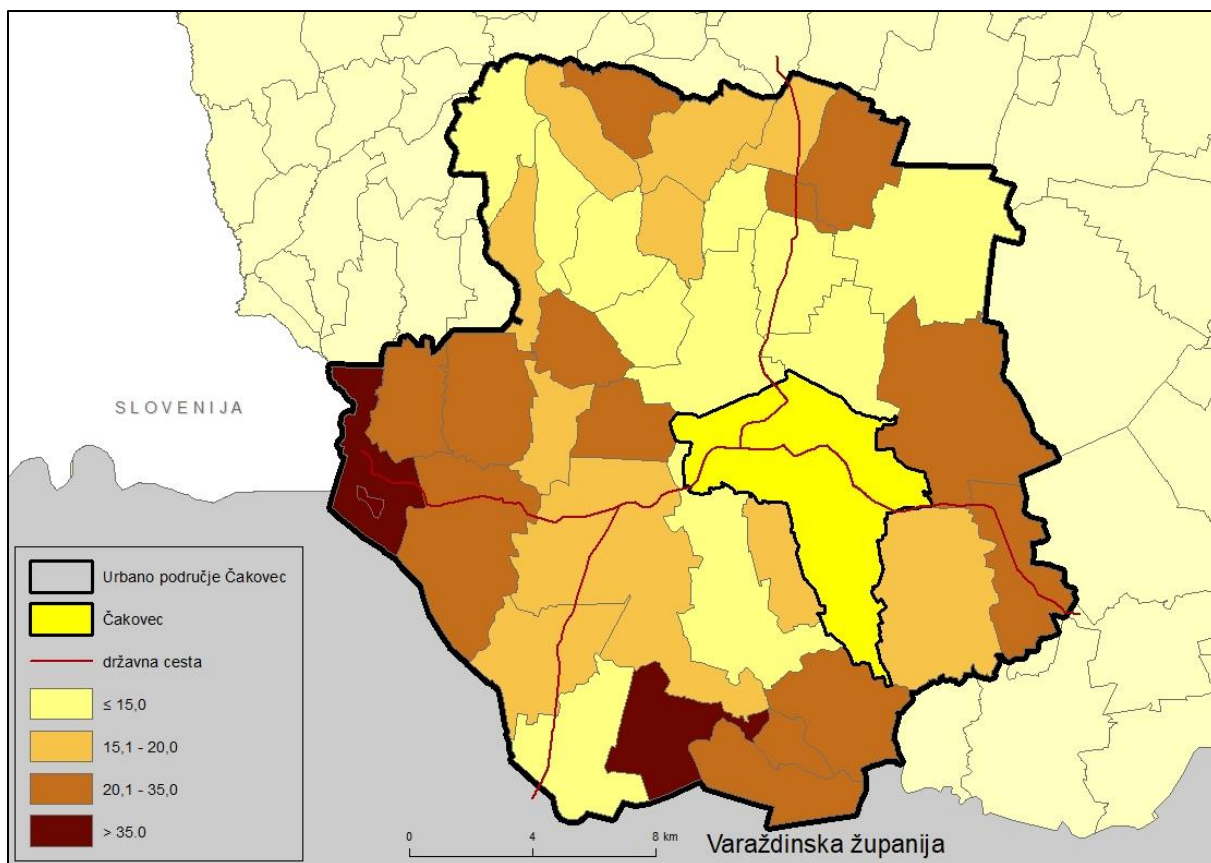
jugu Općine Sveti Juraj na Bregu – Frkanovec (0,74 %) i Mali Mihaljevec (0,28 %) te Slakovec (1,68 %) (sl. 18.).

Sl. 18. Udio stanovništva starog 15 ili više godina sa završenim tercijskim obrazovanjem 2001.

Izvor: DZS, 2003b: Popis stanovništva 2001.

Udio stanovnika bez škole i s nezavršenom osnovnom školom očekivano je obrnuto proporcionalan udjelu stanovnika s tercijskim obrazovanjem – naselja s najvećim udjelom tercijskog obrazovanom stanovništva uglavnom imaju i najmanji udio stanovništva s nedovršenim primarnim obrazovanjem (sl. 19.). Prostorni raspored stupnjeva obrazovanja pokazuje da najbolju obrazovnu strukturu stanovništva imaju prigradska naselja Čakovca oko državne ceste na sjeveru prema Murskom Središću te naselja na jugu prema Varaždinu.

Sl. 19. Udio stanovništva starog 15 i više godina bez škole i s nezavršenom osnovnom školom 2001.

Izvor: DZS, 2003b: Popis stanovništva 2001.

U međupopisnom razdoblju 2001.-2011. obrazovna struktura okolice značajno se poboljšala. Prema popisu stanovništva 2011. sve općine okolice imaju više od 50 % stanovništva starog 15 ili više godina sa završenom srednjom školom (tab. 9.). U svim općinama okolice došlo je i do porasta udjela stanovništva sa završenom višom i visokom školom što je vrlo pozitivan pokazatelj. S najpovoljnijom obrazovnom strukturom ponovno se ističe Općina Šenkovec koja ima 16,3 % stanovništva sa završenom višom i visokom školom što je skoro duplo više od udjela okolice i jednako udjelu Hrvatske. Šenkovec je snažno urbanizirana općina koja je gotovo srasla s Čakovcem, a zbog svoje je gospodarske razvijenosti i razvijene funkcije rada privlačna mladom i visokoobrazovanom stanovništvu. Pozitivne promjene u obrazovnoj strukturi stanovništva doživjela je i Općina Pribislavec koja je 2001. godine imala najnepovoljniju obrazovnu strukturu unutar urbanog područja. U desetogodišnjem razdoblju u Pribislavcu se prepolovio udio stanovništva s nezavršenom osnovnom školom (sa 22,8 % na 11,4 %), a povećao se i broj stanovništva sa završenim sekundarnim i tercijarnim obrazovanjem.

Tab. 9. Obrazovni sastav stanovništva starog 15 i više godina 2011.

Područje		Ukupno	Bez škole	Nezavršena OŠ	Osnovna škola	Srednja škola	Viša i visoka škola
Čakovec (naselje)	Broj	13035	30	837	1735	6926	3505
	%	100,0	0,2	6,4	13,3	53,1	26,9
Prigradska naselja	Broj	9579	146	1235	2268	5160	764
	%	100,0	1,5	12,9	23,7	53,9	8,0
Nedelišće	Broj	9691	105	1556	1962	5211	855
	%	100,0	1,1	16,1	20,2	53,8	8,8
Šenkovec	Broj	2402	6	119	516	1370	391
	%	100,0	0,2	5,0	21,5	57,0	16,3
Strahoninec	Broj	2283	2	187	501	1361	232
	%	100,0	0,1	8,2	21,9	59,6	10,2
Pribislavec	Broj	2402	50	274	634	1282	162
	%	100,0	2,1	11,4	26,4	53,4	6,7
SVJB	Broj	4243	23	610	1040	2258	312
	%	100,0	0,5	14,4	24,5	53,2	7,4
Okolica	Broj	30600	332	3981	6921	16642	2716
	%	100,0	1,1	13,0	22,6	54,4	8,9
Urbano područje	Broj	43635	362	4818	8656	23568	6221
	%	100,0	0,8	11,0	19,8	54,0	14,3
Međimurje	Broj	94583	878	13612	21363	49024	9547
	%	100,0	0,9	14,4	22,6	51,8	10,1
Republika Hrvatska	Broj	3632461	62092	283867	773489	1911815	595233
	%	100,0	1,7	7,8	21,3	52,6	16,4

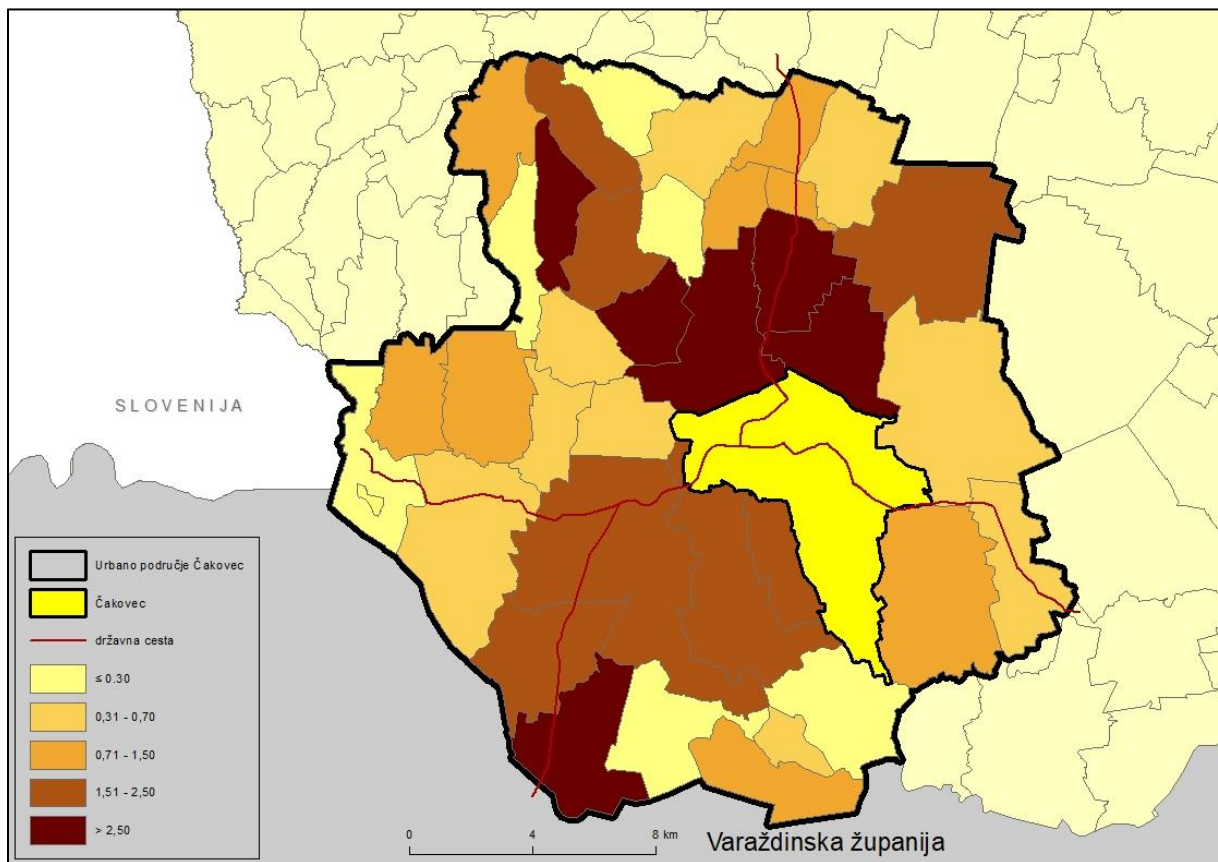
* razlika do 100% odnosi se na nepoznato

Izvor: DZS, 2013c: Popis stanovništva 2011.

Obrazovnu strukturu važno je analizirati i indeksom obrazovanosti¹ jer on uz krajnje stupnjeve obrazovanja (primarno i tercijarno obrazovanje) uključuje i završeno sekundarno obrazovanje (srednja škola) koje ipak ima najviši udio stanovništva Čakovca i okolice. Kao i kod prethodno analiziranih obrazovnih obilježja, najviše indekse obrazovanosti 2001. godine imala su naselja uz Čakovec, a posebice ona oko državne ceste na sjeveru prema Murskom Središću i na jugu prema Varaždinu. Najniže vrijednosti imala su naselja na sjeveru Općine Sveti Juraj na Bregu (Frkanovec 0.11 i Mali Mihaljevec (0.06) te neka naselja s velikim udjelom

¹ Indeks obrazovanosti računa se prema sljedećoj formuli: $I_o = \frac{O(II) \times O(III)}{O(I) \times 10}$; pri čemu je O(I) udio stanovništva s nezavršenim primarnim obrazovanjem, O(II) udio stanovništva sa završenim sekundarnim obrazovanjem i O(III) udio stanovništva sa završenim tercijarnim obrazovanjem (Nejašmić, 2005).

romskog stanovništva na zapadu (Trnovec 0,06) i jugu urbanog područja (Kuršanec 0,15) (sl. 20.).

Sl. 20. Naselja okolice prema indeksu obrazovanosti 2001.

Izvor: DZS, 2003b: Popis stanovništva 2001.

Analiza indeksa obrazovanosti po općinama okolice potvrđuje poboljšanje obrazovne strukture Urbanog područja Čakovca u odnosu na 2001. godinu (tab. 10.). Čakovec je 2001. godine imao visok indeks obrazovanosti koji je čak četiri puta veći od indeksa obrazovanosti Hrvatske i skoro 11 puta veći od indeksa obrazovanosti okolice. Indeks obrazovanosti Čakovca bio je viši čak i od indeksa obrazovanosti Rijeke (11,89) i Osijeka (7,3), gradova koja su među glavnim sveučilišnim centrima Hrvatske. Razlog tome je njegova blizina Gradu Zagrebu, glavnom sveučilišnom centru Hrvatske, te njegova relativno mala veličina (15 790 stanovnika 2001. godine). Razlika između Čakovca i okolice također je bila vrlo velika, no ona je bila uobičajena i kod drugih gradskih regija Hrvatske s obzirom na to da su gradovi centri razvoja u kojima su prilike za školovanjem dostupnije i raznovrsnije. Okolica se s vremenom pod utjecajem grada urbanizira pa se i ta razlika smanjuje. Godine 2011. indeks obrazovanosti Čakovca bio je duplo veći od indeksa obrazovanosti Hrvatske te šest puta veći od indeksa obrazovanosti okolice. U međupopisnom razdoblju 2001.-2011. porast indeksa obrazovanosti

zabilježile su i sve općine te prigradska naselja Čakovca, no njihov je indeks obrazovanosti i dalje manji od indeksa obrazovanosti Hrvatske. Izuzetak je već ranije spomenuta Općina Šenkovec čiji je indeks obrazovanosti skoro duplo veći od indeksa obrazovanosti Hrvatske.

Tab. 10. Indeks obrazovanosti 2001. i 2011.

Područje	Indeks obrazovanosti	
	2001.	2011.
Čakovec (naselje)	12,78	21,48
Prigradska naselja	1,05	2,98
Nedelišće	1,09	2,77
Šenkovec	4,58	17,84
Strahoninec	2,36	7,32
Pribislavec	0,7	2,67
Sveti Juraj na Bregu	1,17	2,62
Okolica	1,25	3,42
Urbano područje	3,04	6,49
Međimurje	1,65	3,42
Republika Hrvatska	3,01	9,06

Izvor: DZS, 2003b: Popis stanovništva 2001.; DZS, 2013c: Popis stanovništva 2011.

5.1.3. Ekonomska struktura stanovništva

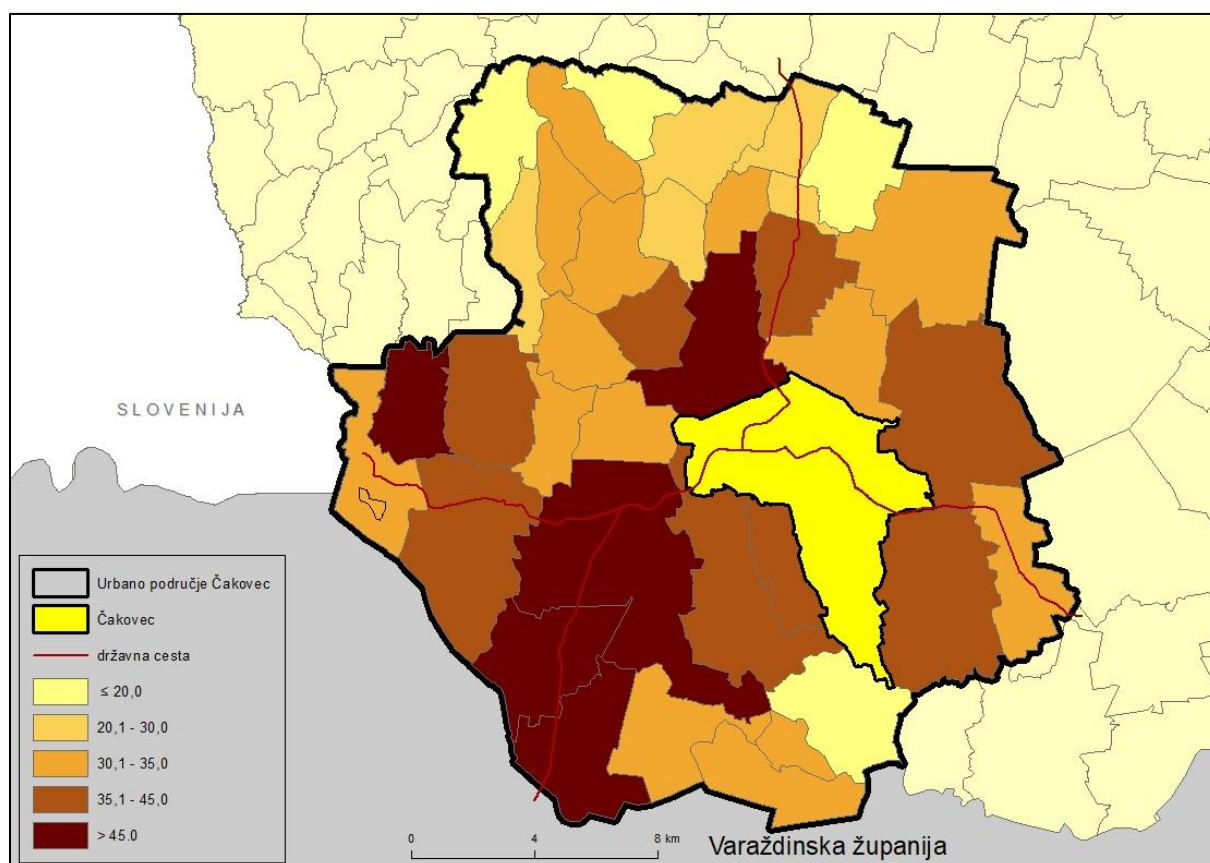
Ekonomska struktura stanovništva jedan je od najvažnijih pokazatelja socioekonomske preobrazbe naselja. Kod njezine analize najčešće se koristi udio zaposlenih u tercijarnom sektoru djelatnosti. Najrazvijenija gospodarstva imaju visoki udio zaposlenih u tercijarnom sektoru. Čakovec je 2001. najviše zaposlenih (60,7 %) imao u tercijarnom sektoru, dok su s okolica i Međimurska županija najviši udio zaposlenih imali u sekundarnim sektoru s rasporedom sektora (II-III-I) (tab. 11.). Šenkovec je jedina općina okolice koja je imala više zaposlenih u tercijarnom nego u sekundarnom sektoru. Takav raspored sektora djelatnosti pokazuje nam da u to vrijeme proces gospodarske tranzicije k tercijarnom društvu još nije bio završen te da su procesi tercijarizacije i kvartarizacije još bili u tijeku. Uz to, Međimurje je osim poljoprivrede tradicionalno vezano i uz industriju. Industrijski razvoj dugo je bio vezan samo uz Čakovec i bližu okolicu te se tek s vremenom intenzivnom izgradnjom prometnica i industrijskih pogona proširio na ostale krajeve Međimurja. Takav gospodarski razvoj Međimurske županije koji je izrazito usmjeren na industriju doveo je i do stvaranja maksimuma zaposlenih upravo u sekundarnom sektoru djelatnosti (Spevec, 2011).

Tab. 11. Zaposleno stanovništvo prema sektorima djelatnosti 2001.

Područje	Ukupno zaposleni		Primarni sektor		Sekundarni sektor		Tercijarni sektor	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Čakovec (naselje)	6645	100,0	414	6,2	2145	32,3	4031	60,7
Prigradska naselja	5210	100,0	1203	23,1	2205	42,3	1768	33,9
Nedelišće	4223	100,0	236	5,6	2092	49,5	1847	43,7
Šenkovec	1231	100,0	182	14,8	499	40,5	549	44,6
Strahoninec	1211	100,0	138	11,4	537	44,3	528	43,6
Pribislavec	973	100,0	73	7,5	461	47,4	433	44,5
SVJB	2298	100,0	797	34,7	852	37,1	630	27,4
Okolica	15146	100,0	2629	17,4	6646	43,9	5755	38,0
Urbano područje	21791	100,0	3043	14,0	8791	40,3	9786	44,9
Međimurje	47371	100,0	12932	27,3	17722	37,4	16382	34,6

*Od ukupno zaposlenog stanovništva oduzeti su zaposleni u inozemstvu kako bi podaci bili usporedivi s onima iz 2011. godine; razlika do 100% odnosi se na nepoznato; u tercijarni sektor uvrštene su i djelatnosti kvartarnog sektora

Izvor: DZS, 2003c: Popis stanovništva 2001.

Sl. 21. Udio zaposlenog stanovništva u tercijarnom sektoru 2001.

Izvor: DZS, 2003c: Popis stanovništva 2001.

Prostorni raspored udjela zaposlenih u tercijarnom sektoru 2001. godine poklapa se s prethodno analiziranim pokazateljima socioekonomskog razvoja pa tako najveći udio zaposlenih imaju naselja Općine Nedelišće oko glavne prometnice i naselja uz Čakovec dok najmanji udio zaposlenih imaju krajnja naselja na sjeveru i sjeverozapadu urbanog područja u Općini Sveti Juraj na Bregu (sl. 21.).

Tab. 12. Zaposleno stanovništvo prema sektorima djelatnosti 2011.

Područje	Ukupno zaposleni		Primarni sektor		Sekundarni sektor		Tercijarni sektor	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Čakovec (naselje)	6198	100,0	69	1,1	2032	32,8	4086	65,9
Prigradska naselja	4448	100,0	139	3,1	2314	52,0	1994	44,8
Nedelišće	4435	100,0	136	3,1	2275	51,3	2014	45,4
Šenkovec	1204	100,0	24	2,0	483	40,1	697	57,9
Strahoninec	1101	100,0	30	2,7	517	47,0	553	50,2
Pribislavec	1050	100,0	17	1,6	508	48,4	524	49,9
SVJB	1950	100,0	74	3,8	1002	51,4	869	44,6
Okolica	14188	100,0	420	3,0	7099	50,0	6651	46,9
Urbano područje	20386	100,0	489	2,4	9131	44,8	10737	52,7
Međimurje	42253	100,0	2086	4,9	21013	49,7	19048	45,1

* razlika do 100% odnosi se na nepoznato; u tercijarni sektor uvrštene su i djelatnosti kvartarnog sektora
Izvor: DZS, 2013b: Popis stanovništva 2011.

Struktura stanovnika prema sektorima djelatnosti do 2011. godine značajno se promijenila (tab. 12.). Prvo što se primjećuje je pad broja zaposlenih u Čakovcu, okolici i Međimurskoj županiji. Na to su zasigurno utjecali mnogi faktori poput globalne financijske krize iz 2008. godine, masovnog iseljavanja iz države, ali i procesa privatizacije. Naime, proces privatizacije bio je jedan od uzroka propasti nekih od najvećih međimurskih tvrtki u tekstilnoj industriji (npr. Međimurska trikotaža Čakovec) i graditeljstvu (npr. Građevni kombinat Međimurje) u kojima je radilo nekoliko tisuća ljudi. Primjerice, Međimurska trikotaža Čakovec sredinom 1990-ih godina podijeljena je na više manjih dioničkih društva, koja su pritom privatizirana. Tijekom 2000-ih godina tvrtke su zbog slabog poslovanja zapale u poslovne probleme, završile u stečaju te su s vremenom zatvorene (Hrvatska enciklopedija, 2021: MTC). U desetogodišnjem razdoblju smanjio se udio zaposlenih u primarnom sektoru u Urbanom području Čakovca, ali i u čitavoj Međimurskoj županiji. U okolici se broj zaposlenih u primarnom sektoru smanjio sa 17,4 % na samo 3 %. Istovremeno su se u okolici povećali udjeli zaposlenih u sekundarnom i tercijarnom sektoru. Godine 2001. u okolici je samo Općina Šenkovec imala najviše zaposlenih u tercijarnom sektoru, a 2011. godine pridružile su joj se još dvije općine direktno „naslonjene“

na Čakovec – Strahoninec i Pribislavec. Prigradska naselja i Općina Sveti Juraj na Bregu zabilježile su veliki pad zaposlenih u primarnom sektoru što je posljedično utjecalo na veliki porast zaposlenosti u sekundarnom i u manjoj mjeri u tercijarnom sektoru. Time je točno polovica stanovništva okolice radila u sekundarnom sektoru, dok je udio u tercijarnim sektoru bio malo manji što znači da proces gospodarske tranzicije k tercijarnom društvu još nije bio dovršen. S druge strane, u Čakovcu se udio zaposlenih u tercijarnom sektoru dodatno povećao pa je zbog toga urbano područje imalo raspored sektora III-II-I.

5.1.4. Stupanj urbanizacije naselja

Nakon analize socioekonomske preobrazbe okolice pod utjecajem središnjeg naselja može se zaključiti da naselja okolice nisu homogena prema stupnju urbanizacije, odnosno neka naselja su se urbanizirala jače, a neka slabije. Kako bi se utvrdio stupanj socioekonomske preobrazbe naselja tj. suburbanizacije, naselja se mogu podijeliti u četiri kategorije:

1. Gradska naselja – sva ona naselja koja imaju:
 - a) više od 10 000 stanovnika
 - b) 5000 do 9999 stanovnika i najmanje 25 % zaposlenih mještana u naselju stanovanja
 - c) 2000 do 4999 stanovnika i manje od 10 % poljoprivrednog stanovništva te barem 25 % zaposlenih mještana u naselju stanovanja
2. Jače urbanizirana naselja – sva ona naselja koja imaju manje od 6 % poljoprivrednog stanovništva i 75 % ili više zaposlenih u aktivnom stanovništvu
3. Slabije urbanizirana naselja – sva ona naselja koja imaju između 6 i 16 % poljoprivrednog stanovništva i više od 50 % zaposlenih u aktivnom stanovništvu.
4. Ruralna naselja – sva ona ostala naselja okolice koja ne zadovoljavaju navedene kriterije (Klempić Bogadi, 2008)

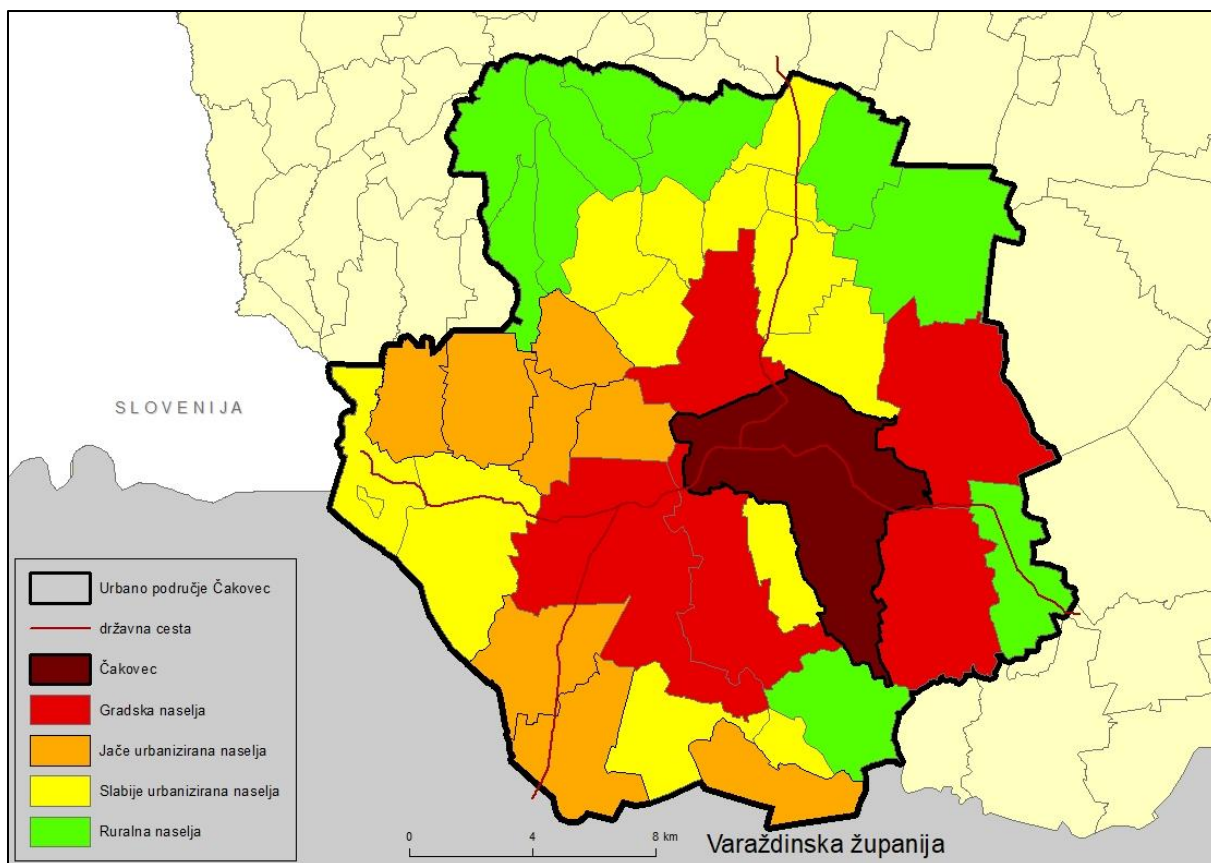
Prema navedenim kriterijima, 2001. godine u okolici Urbanog područja Čakovca bilo je pet gradskih naselja, osam jače urbaniziranih naselja, 13 slabije urbaniziranih naselja i deset ruralnih naselja. (tab. 13.).

Tab. 13. Naselja okolice prema stupnju urbanizacije 2001.

Kategorija naselja	Broj naselja	Broj stanovnika	Udio u stanovništvu čitave okolice
Gradska naselja	5	14632	38,8
Jače urbanizirana	8	5348	14,2
Slabije urbanizirana	13	11215	29,7
Ruralna naselja	10	6544	17,3

Izvor: DZS, 2003a, DZS, 2003d: Popis stanovništva 2001.; DZS, 2005: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001.

U pet gradskih naselja okolice živi čak 14 632 stanovnika što je 38,8 % stanovništva okolice (tab. 13.). Gradska naselja su sjedišta općina (Nedelišće, Pribislavec, Strahoninec, Šenkovec) i prigradsko naselje Čakovca (Ivanovec). Nakon gradskih naselja najveći udio stanovništva čine slabije urbanizirana naselja. To su uglavnom prigradska naselja Čakovca (7 naselja od 13) koja nisu zadovoljila kriterij od 6 % i manje poljoprivrednog stanovništva i kod kojih je, kao što je i ranije spomenuto, u odnosu na 1991. godinu došlo do blagog porasta udjela poljoprivrednog stanovništva zbog tadašnje gospodarske krize i privatizacije koje su uzrokovale porast nezaposlenosti i pad životnog standarda. Jače urbanizirana naselja nalaze se u Općini Nedelišće (7 naselja od 8) i prosječno imaju oko 719 stanovnika – najviše stanovnika ima naselje Pušćine (1267 stanovnika), a najmanje naselje Črečan (450 stanovnika). Ruralna naselja čine prigradska naselja Čakovca (4 naselja od 10), koja su se zbog već spomenutih razloga postupno deagrarizirala, te najudaljenija i najmanja (prosjeak stanovnika 519) naselja Općine Sveti Juraj na Bregu (6 naselja od 10) koja su po izgledu raštrkana i prometno izoliranija (sl. 22.).

Sl. 22. Naselja okolice prema stupnju urbanizacije 2001.

Izvor: DZS, 2003a, DZS, 2003d: Popis stanovništva 2001.; DZS, 2005: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001.

5.2. Funkcionalna preobrazba

Socijalno prestrukturiranje stanovništva, osim fizionomskih, donosi i funkcionalne promjene u naseljima okolice. Do 1960-ih godina u naseljima okolice u Hrvatskoj živjelo je i radilo uglavnom poljoprivredno stanovništvo na svojim gospodarstvima. Socijalnim prestrukturiranjem stanovništva okolice i pojavom dnevnih migracija došlo je do slabljenja funkcije rada zbog napuštanja poljoprivrede kao mjesta zaposlenja te je počela jačati funkcija stanovanja. U početnim fazama razvoja gradskih regija matični grad kroz svoju funkciju rada pospješuje transformaciju okolice. S daljnjim razvojem regije dolazi do jačanja povezanosti između matičnog grada i okolice što omogućuje decentralizaciju dijela funkcija iz matičnog grada u okolicu. Na taj način nekadašnja seoska naselja transformiraju se u prigradska naselja s važnom funkcijom rada (Klempić Bogadi, 2008).

5.2.1. Broj i razmještaj radnih mjesta

Jedan od najvažnijih pokazatelja funkcionalne preobrazbe okolice i stadija razvoja gradske regije jest funkcija rada koja se statistički može mjeriti brojem i razmještajem radnih mjesta², odnosno brojem zaposlenih (Klempić Bogadi, 2008).

Tab. 14. Broj radnih mjesta Urbanog područja Čakovca 2001.

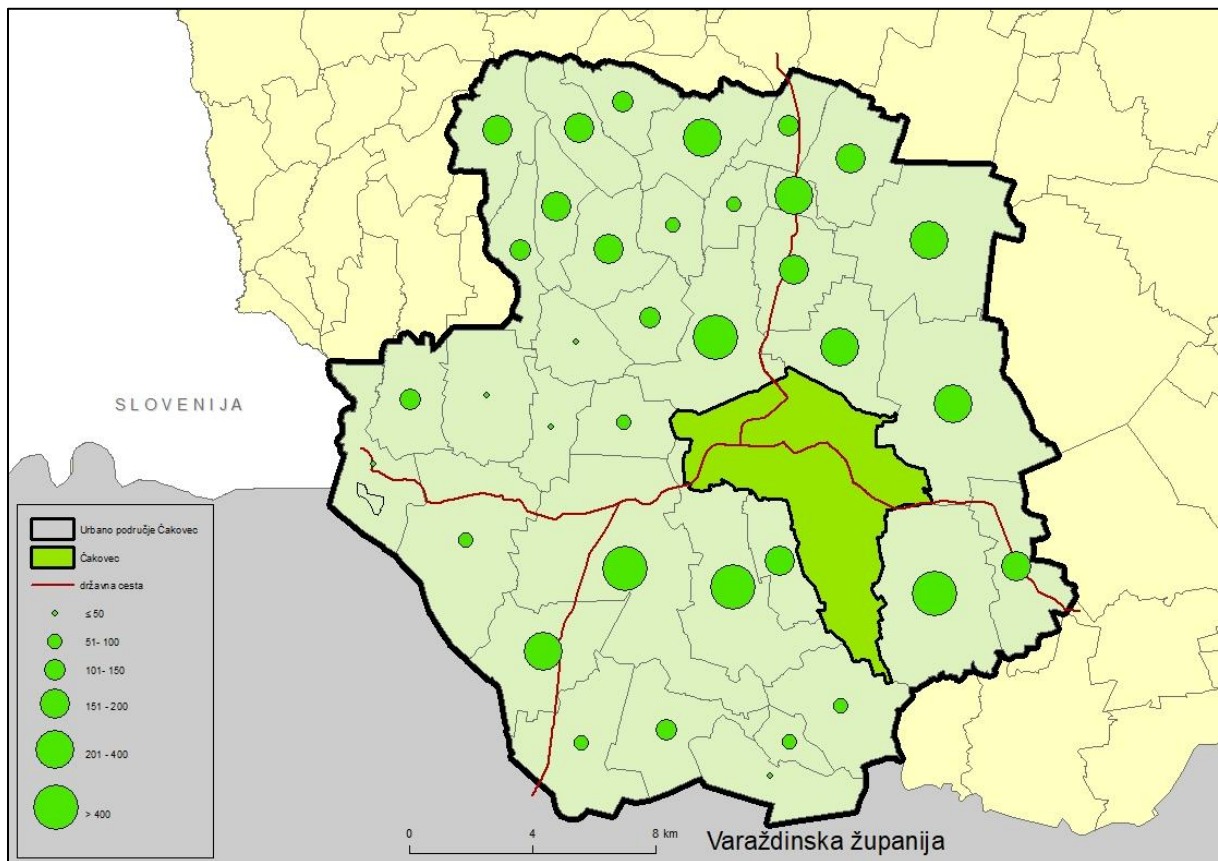
Područje	Radna mjesta	
	Broj	Udio u urbanom području (%)
Čakovec (naselje)	17621	70,0
Prigradska naselja	2453	9,7
Nedelišće	1754	7,0
Šenkovec	1138	4,5
Strahoninec	522	2,1
Pribislavec	387	1,5
Sveti Juraj na Bregu	1297	5,2
Okolica	7551	30,0
Urbano područje	25172	100,0

Izvor: DZS, 2003d, DZS, 2003e, DZS, 2003f: Popis stanovništva 2001.

Godine 2001. Čakovec je imao 17 621 radnih mjesta što je 70 % radnih mjesta čitavog urbanog područja (tab. 14.). Udio radnih mjesta u središnjem naselju Urbanog područja Čakovca manji je od udjela radnih mjesta u središnjim naseljima najvećih urbanih aglomeracija Hrvatske – Zagreba (83,3 %), Splita (82,6 %), Rijeke (82,3 %) i Osijeka (84,3 %). To je i logično jer s veličinom grada u pravilu i raste njegova funkcija rada. Stoga, uzme li se u obzir da je Čakovec 2001. godine imao samo 15 790 stanovnika, može se zaključiti da je njegova funkcija rada iznimno velika te da broj njegovih radnih mjesta nadmašuje čak i broj stanovnika, po čemu je Čakovec specifičan slučaj u Hrvatskoj. U odnosu na 1991. godinu broj radnih mjesta u Čakovcu smanjio se za 6,96 % (Vresk, 1996) što je posljedica privatizacije tijekom 1990-ih, ali i decentralizacije radnih mjesta u Čakovcu čime je došlo do otvaranja novih radnih mjesta u okolici. Poslije Čakovca najviše radnih mjesta (45,2 % radnih mjesta okolice) imaju naselja koja su prema stupnju urbaniziranosti gradska – Šenkovec (1069), Nedelišće (971), Strahoninec (522), Ivanovec (463) i Pribislavec (387). Kod ostalih naselja okolice prosjek radnih mjesta

² Broj radnih mjesta/broj zaposlenih izračunat je prema sljedećoj formuli: $R = Z - I + U$, pri čemu je Z broj zaposlenih u nekom naselju, I broj zaposlenih dnevnih i tjednih migranata iz toga naselja i U broj zaposlenih dnevnih i tjednih migranata u to naselje.

iznosi oko 133 pri čemu najviše radnih mjesta ima prigradsko naselje Novo Selo Rok (350), a najmanje malo prigradsko naselje Šandorovec (18).

Sl. 23. Broj radnih mjesta u naseljima okolice 2001.

Izvor: DZS, 2003d, DZS, 2003e, DZS, 2003f: Popis stanovništva 2001.

Težište radnih centara je, kao i kod socioekonomskih pokazatelja, uglavnom smješteno u naseljima oko glavnih prometnica na jugu prema Varaždinu i na sjeveru prema Murskom Središću te u naseljima koja graniče s Čakovcem (sl. 23.). Značajan broj radnih mjesta imaju i naselja Općine Sveti Juraj na Bregu u kojima se u to vrijeme počinju otvarati razne radnje uslužnih djelatnosti te razvijati seoski turizam što je utjecalo na otvaranje određenih novih radnih mjesta izvan poljoprivrede.

5.2.2. Zaposleni dnevni migranti

Značenje funkcije rada Čakovca na preobrazbu pojedinih dijelova njegove okolice može se odrediti i analizom zaposlenih dnevnih migranata iz naselja okolice. Na prostornu mobilnost stanovništva posebno je značenje imala industrijalizacija koja je pospješila preseljavanje radne snage iz sela u gradove, a zatim i njegovu dnevnu pokretljivost. S vremenom preseljavanja selograd počinju slabiti, a jačaju dnevna kretanja. Dnevne migracije zaposlenih iz okolica u gradove

i obratno pospješile su suburbanizaciju i razvoj dnevnih urbanih sistema (Vresk, 1990). Stoga, dnevne migracije zaposlenih u grad, njihovo gravitacijsko područje te njihov intenzitet vjerojatno ukazuju na funkcionalnu povezanost grada i okolice (Vresk, 1997).

Čakovec kao glavni centar rada Međimurske županije te kao glavno gravitacijsko područje dnevne migracije svaki dan prima veliki broj dnevnih migranata. Prema popisu stanovništva iz 2001. godine u Čakovec je na posao svakodnevno dolazilo 11 956 dnevnih zaposlenih migranata što je čak 67,9 % od ukupnog broja zaposlenih u Čakovcu (tab. 15.). Takav veliki udio zaposlenih dnevnih migranata karakterističan je za manje gradove jer udio dnevnih migranata opada s njegovom veličinom (Vresk, 1979). Tako su 2001. četiri najveća grada Hrvatske imala udio dnevnih migranata od najmanje 23,3 % (Zagreb) do najviše 33,3 % (Osijek) (Klempić Bogadi, 2008). Od ukupnog broja dnevnih migranata u Čakovec njih čak 60,9 % dolazi iz naselja okolice urbanog područja dok iz ostalih naselja Međimurja dolazi 32,9 % dnevnih migranata (tab. 16.).

Tab. 15. Udio dnevnih migranata u ukupnom broju zaposlenih u Čakovcu 2001.

Broj zaposlenih u Čakovcu		Stanovnici Čakovca zaposleni u Čakovcu		Broj dnevnih migranata u Čakovcu	
Broj	%	Broj	%	Broj	%
17621	100,0	5665	32,1	11956	67,9

Izvor: DZS, 2003d, DZS, 2003e, DZS, 2003f: Popis stanovništva 2001.

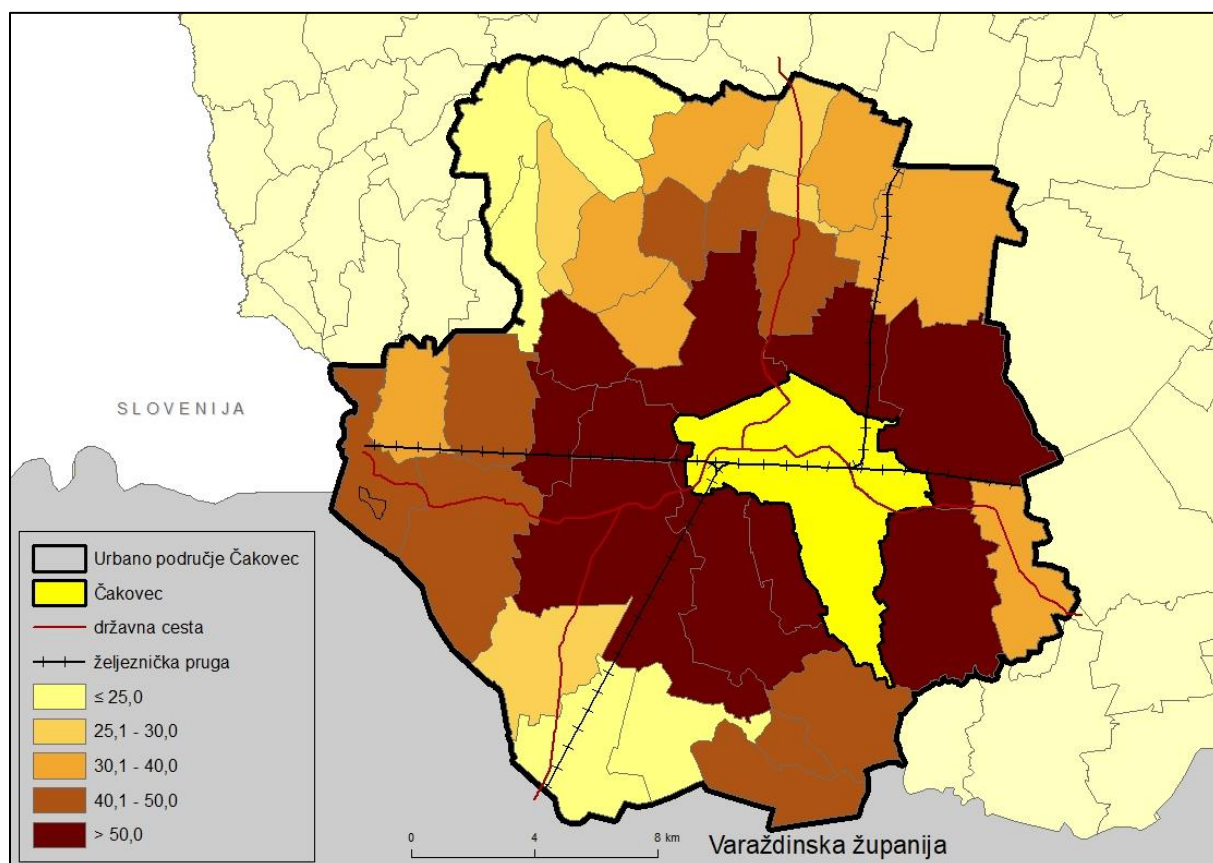
Tab. 16. Dnevni migranti u Čakovcu prema području iz kojega migriraju 2001.

	Broj	%
Ukupan broj dnevnih migranata u Čakovcu	11956	100,0
Iz naselja okolice	7282	60,9
Iz ostatka Međimurja	3935	32,9
Iz ostatka Hrvatske	739	6,2

Izvor: DZS, 2003e, DZS, 2003f: Popis stanovništva 2001.

Prostorni raspored udjela dnevnih migranata pokazuje da naselja s preko 50 % dnevnih migranata gotovo u potpunosti okružuju Čakovec (sl. 24.). Uz naselja neposredne okolice Čakovca, velik udio dnevnih migranata imaju i naselja uz glavne prometne pravce prema sjeveru, zapadu i jugu. Izuzetak su naselja na samom jugu urbanog područja (Pušćine 29,8 %, Gornji Kuršanec 15,7 %, i Kuršanec (17,9 %) čiji se manji udio dnevnih migranata može pripisati blizini gradu Varaždinu koji je najveći centar rada sjeverne Hrvatske, ali i blizini

Nedelišću koje je treći najveći centar rada urbanog područja poslije Čakovca i Šenkovca. Najmanji udio dnevnih migranata imaju sjeverozapadna naselja na samom rubu urbanog području. To su mala naselja u kojima još veliki udio stanovništva radi u primarnom sektoru, ali i naselja koja su prometno slabije povezana s Čakovcem i koja se nalaze blizu Štrigove, jedinog značajnog centra rada u Gornjem Međimurju. Na temelju svega navedenog, može se zaključiti da je intenzitet dnevnih migracija indirektni pokazatelj prometne razvijenosti i povezanosti prostora.

Sl. 24. Udio dnevnih migranata u Čakovcu u ukupnom broju zaposlenih 2001..

Izvor: DZS, 2003c, DZS, 2003e: Popis stanovništva 2001.

Osim broja dnevnih migranata, važan pokazatelj stupanja razvijenosti gravitacijskog područja zaposlenih jest i struktura dnevnih migranata, tj. njihova spolna, dobna, obrazovna i ekonomska struktura (Klempić Bogadi, 2008). Sa socioekonomskim razvojem i urbanizacijom nije se povećavao samo stupanj dnevne pokretljivosti zaposlenih već se i mijenjala struktura migranata. Sa socioekonomskim razvojem poboljšava se obrazovni sastav migranata, a obrazovanije osobe pokazuju veću pokretljivost pa se stoga udaljenošću od centara rada njihov udio povećava. U razvijenim državama dnevni migranti uglavnom su osobe s višim kvalifikacijama i na boljim radnim mjestima jer su s vremenom zbog viših prihoda mogli

napustiti matični grad i nastaniti se u suburbanim naseljima obiteljskih kuća (Klempić Bogadi, 2008).

Spolna struktura migranata, odnosno omjer muških i ženskih dnevnih migranata jedan je od pokazatelja opće razvijenosti (Vresk, 1990). Prema istraživanju M. Vreska (1990) 1981. godine u Hrvatskoj se udio muškaraca u ukupnom broju zaposlenih dnevnih migranata uglavnom kretao između 60 % i 80 % što je karakteristično kod slabije razvijenih zemlja. S gospodarskim napretkom i s većom razvijenošću smanjuje se razlika između muških i ženskih migranata, jer se povećava zaposlenost žena u društvu (Vresk, 1990). Dominacija muškaraca u dnevnim migracijama bila je prisutna i u najvećim centrima rada u Hrvatskoj, a njihov udio kretao se između 66,6 % u Rijeci i 71,3 % u Splitu (Vresk, 1990). Do 2001. godine taj udio se značajno poboljšao pa su najuravnoteženiji odnos između muškaraca i žena imali Rijeka (muškarci 55,5 %, žene 45,5 %) i Zagreb (muškarci 56,8 %, žene 43,2 %) (Klempić Bogadi, 2008). Godine 2001. Čakovec je od ukupnog broja zaposlenih dnevnih migranata imao 50,5 % muškaraca i 49,5 % žena (tab. 17.). Takav uravnoteženi odnos između muškaraca i žena zasigurno je dobar pokazatelj koji nam govori o gospodarskom napretku Čakovca i Međimurja. Gledaju li se samo zaposleni dnevni migranti iz okolice urbanog područja, primjećuje se da u dnevnim migracijama dominiraju žene (54,3%).

Tab. 17. Spolna struktura dnevnih migranata u Čakovcu 2001.

	Ukupno		Muški		Ženski	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Ukupan broj dnevnih migranata	11956	100,0	6039	50,5	5917	49,5
Dnevni migranti iz čitavog Međimurja	11217	100,0	5543	49,4	5674	50,6
Dnevni migranti iz okolice urbanog područja	7282	100,0	3331	45,7	3951	54,3

Izvor: DZS, 2003e: Popis stanovništva 2001.

Osim razvojnih gospodarskih faktora, na spolnu strukturu migranata mogu utjecati i mnogi drugi faktori: ponuda radnih mjesta u pojedinim djelatnostima, mogućnost migriranja, emancipiranost žena itd. (Vresk, 1990). Na početku 21. stoljeća Čakovec je bio jedan od najjačih industrijskih središta Hrvatske pa je tako najveći broj dnevnih migranata bio zaposlen

u industriji. Kao jedna od najjačih grana industrije u to vrijeme posebno se isticala tekstilna industrija (MTČ i Čateks) u kojoj su veliku većinu zaposlenih činile upravo žene pa je to zasigurno jedan od razloga velikog udjela žena u ukupnom broju dnevnih migranata.

Starosnu strukturu zaposlenih dnevnih migranata iz okolice Urbanog područja Čakovca određivala je srednja starost jer je najveći udio dnevnih migranata imao između 30 i 49 godina (tab. 18.). Takav udio srednje starog stanovništva u strukturi dnevnih migranata 2001. godine bio je karakterističan kod svih većih centara rada u Hrvatskoj. U njima porast udjela te dobne grupe počinje 1980-ih godina. Godine 1981. dnevne migrante određivala je izrazita mladost jer se udio mladih od 30 godina kretao između 40 i 50 % (Vresk, 1990). Podaci popisa iz 1991. godine pokazuju pad udjela mladih među dnevnim migrantima, odnosno njihovo starenje, te prevlast srednje starog stanovništva (Klempić Bogadi, 2008). Godine 2001. dolazi daljnjeg blagog pada mladog i blagog porasta srednje starog stanovništva. Takvi trendovi mogu se pripisati nepovoljnim demografskim procesima u Hrvatskoj kao što su starenje ukupnog broja stanovnika i iseljavanje mladog stanovništva.

Tab. 18. Dobna struktura dnevnih migranata u Čakovcu iz naselja okolice 2001.

	Ukupno	29 i manje	30-49	50 i više
Broj	7282	1800	4684	791
%	100,0	24,7	64,3	10,9

* razlika do 100% odnosi se na nepoznato

Izvor: DZS, 2003e: Popis stanovništva 2001.

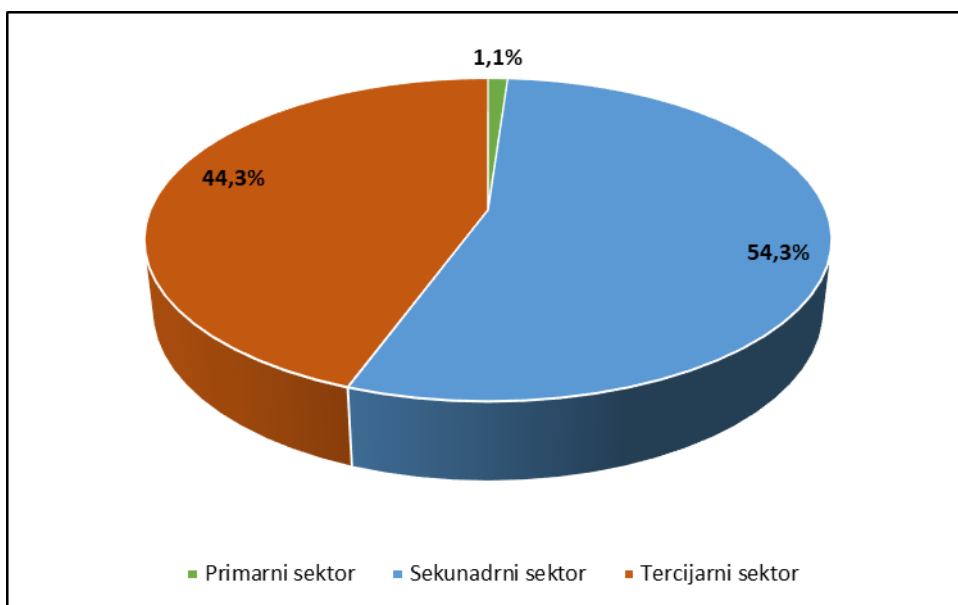
Obrazovna struktura zaposlenih dnevnih migranata analizira se prema njihovoj stručnoj spremi. Godine 2001. u strukturi dnevnih migranata okolice Urbanog područja Čakovca prevladavaju osobe sa završenom srednjom školom, a slijede osobe sa završenom osnovnom školom (tab. 19.). Postotak osoba sa završenom osnovnom školom te postotak osoba s višom i visokom školom nešto je veći, odnosno manji, u usporedbi s obrazovnom strukturom dnevnih migranata četiri glavna centara rada Hrvatske. Osijek je primjerice 2001. godine imao 15,8 % dnevnih migranata sa završenom osnovnom školom i 13,3 % dnevnih migranata sa završenom višom i visokom školom (Klempić Bogadi, 2008). Najveći gradovi Hrvatske imaju razvijeniji tercijarni sektor djelatnosti od Čakovca pa i samim time veću potražnju za višom razinom obrazovanja zaposlenih. Obrazovna struktura dnevnih migranata Čakovca znatno je povoljnija u odnosu na 1981. godinu. Usporedimo li sve dnevne migrante Čakovca 1981. godine i dnevne migrante Čakovca iz okolice urbanog područja 2001. godine vidljivo je da se u razdoblju od 20

godina povećao udio dnevnih migranata sa završenom višom i visokom školom, a značajno se smanjio udio dnevnih migranata bez završene škole i s nezavršenom školom (tab. 19.). Takvo poboljšanje obrazovne strukture dnevnih migranata pozitivan je trend koji će se nastaviti i u budućnosti daljnjim razvojem tercijarnog sektora Čakovca.

Tab. 19. Svi dnevni migranti u Čakovcu 1981. i dnevni migranti u Čakovcu iz naselja okolice 2001.

Godina		Ukupno	Bez škole	Nezavršena osnovna škola	Osnovna škola	Srednja škola	Viša i visoka škola
1981.	Broj	10599	2077		2597	5554	371
	%	100,0	19,6		24,5	52,4	3,5
2001.	Broj	7282	6	196	1760	4686	632
	%	100,0	0,1	2,7	24,2	64,4	9

Izvor: DZS, 2003e: Popis stanovništva 2001.; Vresk, 1990

Sl. 25. Struktura dnevnih migranata u Čakovcu iz naselja okolice prema sektorima djelatnosti
*razlika do 100% odnosi se na nepoznato

Izvor: DZS, 2003e: Popis stanovništva 2001.

Najveći dio zaposlenih dnevnih migranata u Čakovcu radi u sekundarnom sektoru što je i očekivano s obzirom na vrlo snažnu i razvijenu industriju Čakovca (sl. 25.). Nešto manji udio zaposlenih dnevnih migranata radi u tercijarnom sektoru no razlika između udjela zaposlenih u sekundarnom i tercijarnom sektoru značajno se smanjila u razdoblju od 1981. do 2001. godine. Godine 1981. u sekundarnom sektoru bilo je zaposleno je čak 66,5 % dnevnih migranata, a u tercijarnom sektoru 31,2 % (Vresk, 1990). Takav trend porasta udjela zaposlenih dnevnih

migranata u tercijarnom sektoru pokazuje nam da je u Urbanom području Čakovca 2001. godine polako završavao proces gospodarske tranzicije k tercijarnom društvu.

Usporede li se zaposleni dnevni migranti u Gradu Čakovcu na razini općina 2001. i 2011. godine (tab. 20.) primjećuje se da su samo Općine Pribislavec i Sveti Juraj na Bregu zabilježile porast udjela zaposlenih dnevnih migranata u Grad Čakovec. Posebno veliki porast zabilježila je Općina Sveti Juraj na Bregu u kojoj je u međupopisnom razdoblju 2001.-2011. došlo do značajnog pada zaposlenosti u poljoprivredi što je utjecalo na jačanje dnevnih migracija njenog zaposlenog stanovništva u Grad Čakovec. Strahoninec i Šenkovec jedine su općine koje su u tom razdoblju zabilježile blagi pad zaposlenog stanovništva te samim time i pad zaposlenih dnevnih migranata u Grad Čakovec. Njihov pad zaposlenih dnevnih migranata posljedica je i daljnjeg jačanja njihove funkcije rada, što je posebice slučaj kod Općine Šenkovec čije je istoimeno središnje naselje 2001. godine bilo drugi najjači centar rada urbanog područja nakon Čakovca. Općina Nedelišće jedina je zabilježila porast zaposlenog stanovništva i veliki pad zaposlenih dnevnih migranata u Grad Čakovec što znači da je kod nje u tom razdoblju značajno ojačala funkcija rada.

Tab. 20. Zaposleni dnevni migranti u Gradu Čakovcu iz općina okolice 2001. i 2011.

JLS	2001. godina			2011. godina		
	Ukupno zaposleni	Zaposleni dnevni migranti u Gradu Čakovcu		Ukupno zaposleni	Zaposleni dnevni migranti u Gradu Čakovcu	
		Broj	%		Broj	%
Pribislavec	973	563	57,9	1050	616	58,7
Strahoninec	1211	720	59,5	1101	611	55,5
Šenkovec	1231	687	55,8	1204	626	52,0
Sveti Juraj na Bregu	2298	857	37,3	1950	904	46,4
Nedelišće	4223	2088	49,4	4435	1796	40,5

Izvor: DZS, 2003d, DZS, 2003e: Popis stanovništva 2001.; DZS, 2013, Popis stanovništva 2011., posebno obrađeni podaci dobiveni od Grada Čakovca

5.3. Fizionomska preobrazba

Socioekonomske promjene okolice s vremenom se reflektiraju i u fizionomskih obilježjima naselja. Pod utjecajem procesa suburbanizacije u naseljima okolice dolazi do velikih promjena u izgledu krajolika. Suburbane zone tako postaju prostor vidljivih i značajnih transformacija. U njima se, ponajprije zbog jeftinijeg građevinskog zemljišta i dobre prometne povezanosti, odvija sve intenzivnija izgradnja obiteljskih kuća te nižih stambenih zgrada. U suburbanim

zonama stambenom izgradnjom s vremenom se povećava gustoća izgrađenosti, počinje se modernizirati komunalna infrastruktura te se asfaltiraju ceste i uvodi se javna rasvjeta čime ta naselja sve više počinju sličiti gradskima (Klempić Bogadi, 2008).

U Urbanom području Čakovca najbolji su primjer takve snažne stambene suburbanizacije naselje Strahoninec i neka prigradska naselja Čakovca među kojima se posebno ističe Mihovljan. Strahoninec je jedna od najrazvijenijih općina Međimurske županija koja je zbog svoje prometne dostupnosti i blizine Čakovcu vrlo atraktivno područje za stambenu izgradnju. U Strahonincu je intenzivnija stambena izgradnja započela 1970-ih godina, a ona se nastavila i danas čemu svjedoče brojna gradilišta na kojima se planski razvijanju nova i moderna stambena naselja (sl. 26.).

Sl. 26. Izgradnja novih obiteljskih kuća u Općini Strahoninec
Slikao: Bruno Makovec, 2023.

Mihovljan je prigradsko naselje Čakovca koje se nalazi na brežuljku i koje je morfološki gotovo sraslo s Čakovcem. Intenzivnija stambena izgradnja u Mihovljanu započinje početkom 21. stoljeća. U sljedećim godinama naselje doživljava snažan razvoj. Grad Čakovec konstantno ulaže u obnovu i modernizaciju komunalne infrastrukture te otvara građevinske zone u kojima se gradi veliki broj obiteljskih kuća čime se u naselje privlači veliki broj mladih obitelji (sl. 27.). Kvalitetan razvoj prigradskog naselja potvrđuje i popis stanovništva iz 2021. godine prema kojemu Mihovljan ima 1391 stanovnika i jedno je od rijetkih naselja urbanog područja koje je u odnosu na 2011. godinu povećalo broj stanovnika.

Sl. 27. Novoizgrađene obiteljske kuće u naselju Mihovljan
Slikao: Bruno Makovec, 2023.

Osim stambene suburbanizacije u obližnjim naseljima okolice, na prometnim čvorištima, razvijaju se i poslovne i gospodarske zone u kojima se smještaju uredi, obrti, skladišta i proizvodne hale. Takva lokacija gospodarskih zona posljedica je nižih cijena zemljišta te bolje prometne dostupnosti. Najviše gospodarskih zona u okolici ima Općina Nedelišće zbog svojeg položaja na vitalnoj prometnoj okosnici urbanog područja između Čakovca i Varaždina. Na području općine izgrađene su čak četiri gospodarske zone: Privredna zona Nedelišće, Privredna zona Macinec, Poduzetnička zona Pušćine i Gospodarska zona Goričica. Najnovija gospodarska zona, Goričica, otvorena je 2020. godine. Zona se nalazi na prometno izrazito povoljnoj lokaciji na već spomenutoj vitalnoj prometnoj okosnici (državnoj cesti D3) prema Pušćinama zbog čega će u budućnosti zasigurno privući veliki broj investitora. U zoni trenutno posluju tri proizvodna objekta, a u budućnosti će se zoni pridružiti još njih najmanje sedam (sl. 28. i 29.).

Sl. 28. Gospodarska zona Goričica u Općini Nedelišće
Slikao: Bruno Makovec, 2023.

Sl. 29. Gospodarska zona Goričica u Općini Nedelišće
Slikao: Bruno Makovec, 2023.

6. ZAKLJUČAK

Cilj ovoga rada bio je analizirati glavna obilježja i procese unutar Urbanog područja Čakovca. Na početku rada izneseni su ciljevi istraživanja pomoću kojih se tijekom istraživačkog procesa pokušalo doći do odgovora na nekoliko glavnih istraživačkih pitanja.

Teritorijalni obuhvat Urbanog područja Čakovca u ovom radu određen je na razini jedinica lokalne samouprave zbog nedostupnosti podataka o zaposlenim dnevnim migrantima i poljoprivrednom stanovništvu na razini naselja prema popisu iz 2011. godine. Prema tome, u ovom radu u teritorijalni obuhvat uključene su općine koje su imale više od 40% zaposlenih dnevnih migranata prema Gradu Čakovcu 2011. godine. Taj kriterij zadovoljile su općine Pribislavec, Strahoninec, Šenkovec, Sveti Juraj na Bregu i Nedelišće te one zajedno sa Gradom Čakovcem čine Urbano područje Čakovca.

Značajniji razvoj Čakovca počinje 1891. godine kada je Čakovec postao važno željezničko čvorište što mu je omogućilo ubrzan gospodarski razvoj. Unatoč gospodarskom razvoju, u prvoj polovici 20. stoljeća Čakovec bilježi spori porast broja stanovnika zbog čestih političkih promjena granica. Nakon Drugog svjetskog rata dolazi to značajnog populacijskog rasta Čakovca koji je bio dodatno ubrzan imigracijom stanovništva iz okolnih seoskih naselja i drugih dijelova države. Sedamdesetih godina 20. stoljeća Čakovec je bio grad s razvijenom industrijom i snažnom funkcijom rada čime je privlačio veliki broj radne snage okolice. U to se vrijeme zbog snažnog procesa industrijalizacije javljaju procesi deagrarizacije i deruralizacije koji su uzrokovali brzu urbanizaciju okolice pa upravo tada počinje jači razvoj Urbanog područja Čakovca.

Urbano područje Čakovca do 2011. bilježi konstantan porast broja stanovnika. Središnje naselje Čakovec demografski maksimum dostiže 1991. godine dok su njegova prigradska naselja i okolica populacijski rast bilježili do 2011. godine. U posljednjem međupopisnom razdoblju Urbano područje Čakovca, kao i čitavu Hrvatsku, zahvatila je izrazita depopulacija pa je tako čitavo urbano područje izgubilo preko 2000 stanovnika. Unatoč tome, u tom razdoblju porastao je udio stanovnika urbanog područja u ukupnom broju stanovnika Međimurske županije čime se pokazuje da je Urbano područje Čakovca nešto otpornije na trenutne izrazito negativne demografske procese u Hrvatskoj i Međimurju. Osim pada broja stanovnika veliki je problem i njegovo starenje što će u budućnosti zasigurno biti ograničavajući faktor gospodarskog razvoja urbanog područja.

Pod utjecajem Čakovca, okolica urbanog područja doživjela je značajne socioekonomske, funkcionalne i fizionomske promjene. Najvažniji pokazatelj socioekonomske preobrazbe je promjena udjela poljoprivrednog stanovništva u ukupnom stanovništvu. Naselja okolice

početkom 1970-ih godina bila su izrazito ruralna i u njima se veliki udio stanovnika bavio poljoprivredom. Najmanje poljoprivrednog stanovništva imala su naselja blizu Čakovca, a s udaljavanjem od grada udio se povećavao. Godine 2001. poljoprivredom se bavio značajno manji broj stanovnika. Visoke udjele poljoprivrednog stanovništva zadržala su samo neka rubna naselja na sjeveru urbanog područja u Općini Sveti Juraj na Bregu. Do 2011. godine Općina Sveti Juraj na Bregu izgubila je veliki broj poljoprivrednog stanovništva, a udio zaposlenih u poljoprivredi pao je s čak 34,7 na samo 3,8 %. Godine 2011. velika većina stanovništva urbanog područja radila je u djelatnostima sekundarnog i tercijarnog sektora. U Čakovcu je veliki dio stanovnika radio u tercijarnom sektoru, dok je u okolici još uvijek najveći broj stanovnika bio zaposlen u sekundarnom sektoru. Do vidljivih promjena došlo je i u obrazovnoj strukturi stanovništva. Prigradska naselja i sve općine okolice 2011. godine imali su više od 50 % stanovništva sa završenom srednjom školom, a u odnosu na 2001. godinu značajno se smanjio udio stanovništva s primarnim obrazovanjem, a povećao se udio stanovništva sa završenim tercijarnim obrazovanjem što je pozitivan pokazatelj poboljšanja obrazovne strukture okolice. U okolnim općinama vidljiva je i snažna funkcionalna preobrazba. Godine 2001. funkcija rada Čakovca bila je daleko najveća u urbanom području pa je tako Čakovec imao preko dvije trećine radnih mjesta urbanog područja, a broj radnih mjesta nadmašio je čak i broj njegovih stanovnika. Do 2011. godine primjetna je decentralizacija radnih mjesta u Čakovcu što i potvrđuju podaci o padu zaposlenih dnevnih migranata iz pojedinih općina okolice. Snažnom funkcijom rada posebno se ističu općine Nedelišće i Šenkovec čija su središnja istoimena naselja najjači centri rada nakon Čakovca. Kod ostalih je naselja okolice uglavnom prisutna stambena suburbanizacija koja je posebno izražena u naseljima u neposrednoj blizini Čakovca pa su upravo kod njih najvidljivije fizionomske promjene jer ta naselja izgledom sve više počinju sličiti onim gradskima.

Pod utjecajem Čakovca naselja okolice doživjela su različiti stupanj preobrazbe. Općenito gledano, može se zaključiti da su se najjače urbanizirale najmanje općine koje se nalaze direktno uz Čakovec (Strahoninec, Šenkovec i Pribislavec) te naselja koja nalaze oko vitalne prometne okosnice od Čakovca preko Nedelišća i Puščina prema Varaždinu.

Iako je Čakovec relativno mali grad u odnosu na neke hrvatske gradove koji zajedno sa svojom urbaniziranom okolicom tvore velike gradske aglomeracije i veća urbana područja, on je u posljednjih nekoliko desetljeća značajno utjecao na socioekonomsku, funkcionalnu i fizionomsku preobrazbu svoje okolice. Takav veliki utjecaj i značaj Čakovca ponajprije se može pripisati njegovoj snažnoj razvijenoj funkciji rada čije je gravitacijsko područje čitava Međimurska županija. U posljednje vrijeme vidljivi su sve veći pomaci u funkcionalnoj

preobrazbi okolnih naselja, u kojima će trenutno snažno izražen proces stambene suburbanizacije uz jačanje funkcije stanovanja u budućnosti potencijalno utjecati i na brže jačanje funkcije rada i otvaranje novih radnih mjesta.

Urbano područje Čakovca ima sve predispozicije potrebne za daljnji rast i razvoj, a području će dodatni vjetar u leđa zasigurno dati i nedavno uključivanje urbanog područja u ITU mehanizam čime se postavljaju temelji za daljnja infrastrukturna ulaganja koja će utjecati na gospodarski rast čitavog područja i na daljnju socioekonomsku, funkcionalnu i fizionomsku preobrazbu okolice.

LITERATURA

1. Friganović, M.A., Živić, D., 1994: Regionalne različitosti i problemi kretanja stanovništva Hrvatske 1948 – 1991., *Hrvatski geografski glasnik*, 56 (1), 33-50.
2. Hall P., Hay D., 1980: *Growth Centres in the European Urban System*, University of California Press, Berkeley.
3. Kežman, D., 2015: *Geoprometna analiza Međimurske županije s prijedlozima razvitka*, Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu.
4. Klempić Bogadi, S., 2008: *Demogeografski aspekti suburbanizacije Hrvatske – primjer Riječke aglomeracije*, Doktorska disertacija, Geografski odsjek PMF-a, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.
5. Laci, S., 1962: Donje Međimurje, *Hrvatski geografski glasnik*, 24 (1), 83-100.
6. Laci, S., 1979: Centralna naselja Međimurja, *Acta Geographica Croatica*, 14(1), 19-39.
7. Laci, S., 1998: Čakovec – povijesno-geografski razvoj i suvremeno značenje grada, *Geografski horizont*, 44 (2), 7-30.
8. Nejašmić, I., 2005: *Demogeografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*, Školska knjiga, Zagreb.
9. Nejašmić, I., Štambuk, M., 2003: Demografsko stanje i procesi u neurbanim naseljima Republike Hrvatske, *Društvena istraživanja*, 12(3-4 (65.66)), 469-493.
10. Pacione M., 2009: *Urban Geography: A Global Perspective*, Routledge, New York.
11. Rogić, V., 1959: Problem izvora i primjene metoda za određivanje geografskih međa naših gradova, *Zbornik radova V. kongresa geografa FNRJ*, 469-480.
12. Rubić, I., 1949-1950: Geografsko određivanje okolice grada, *Geografski glasnik* 11-12 (1), 45-60.
13. Spevec, D., 2011: *Prostorne značajke demografskih resursa i potencijala Krapinsko-zagorske, Varaždinske i Međimurske županije*, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb.
14. Vresk, M., 1978: Gradska regija Zagreba, *Hrvatski geografski glasnik*, 40 (1), 59-87.
15. Vresk, M., 1979: Gradske regije velikih gradova Hrvatske, *Acta Geographica Croatica*, 14 (1), 61-72.
16. Vresk, M., 1979-1980: Gradovi SR Hrvatske i njihove okolice - Problemi definiranja gradova i gradskih regija, *Geografski glasnik* 41-42 (1), 61-69.
17. Vresk, M., 1986: Socioekonomske gradske regije Hrvatske, *Geografski glasnik* 48 (1), 73-83.
18. Vresk, M., 1988: Dnevna pokretljivost zaposlenih i urbanizacija Varaždinske regije, *Acta Geographica Croatica*, 23 (1), 35-42.

19. Vresk, M., 1990: Struktura dnevnih migranata zaposlenih kao pokazatelj razvijenosti dnevnih urbanih sistema Hrvatske, *Geografski glasnik*, 52 (1), 1-11.
20. Vresk, M., 1997: Suburbanizacija Zagreba, *Hrvatski geografski glasnik*, 59 (1), 49-70.
21. Vresk, M., 2002: *Grad i urbanizacija*, Školska knjiga, Zagreb.
22. Wertheimer-Baletić, A., 1999: *Stanovništvo i razvoj*, Mate, Zagreb.

IZVORI

1. Državna geodetska uprava, 2016: Središnji registar prostornih jedinica.
2. Državni zavod za statistiku, 2003a: *Popis stanovništva, kućanstva i stanova 31. ožujka 2001.: Poljoprivredno stanovništvo prema aktivnosti i spolu, po naseljima*, CD-ROM, Zagreb.
3. Državni zavod za statistiku, 2003b: *Popis stanovništva, kućanstva i stanova 31. ožujka 2001.: Stanovništvo staro 15 ili više godina prema spolu i završenoj školi, po naseljima*, CD-ROM, Zagreb.
4. Državni zavod za statistiku, 2003c: *Popis stanovništva, kućanstva i stanova 31. ožujka 2001.: Zaposleni prema pretežitoj aktivnosti po tipu naselja stanovanja, spolu i području djelatnosti*, CD-ROM, Zagreb.
5. Državni zavod za statistiku, 2003d: *Popis stanovništva, kućanstva i stanova 31. ožujka 2001.: Stanovništvo prema aktivnosti i spolu, po naseljima*, CD-ROM, Zagreb.
6. Državni zavod za statistiku, 2003e: *Popis stanovništva, kućanstva i stanova 31. ožujka 2001.: Dnevni migranti, po naseljima*, CD-ROM, Zagreb.
7. Državni zavod za statistiku, 2003f: *Popis stanovništva, kućanstva i stanova 31. ožujka 2001.: Dnevni i tjedni migranti, po naseljima*, CD-ROM, Zagreb.
8. Državni zavod za statistiku, 2005: *Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001.*,
<https://web.dzs.hr/Hrv/DBHomepages/Naselja%20i%20stanovnistvo%20Republike%20Hrvatske/Naselja%20i%20stanovnistvo%20Republike%20Hrvatske.htm>
(16.01.2023.).
9. Državni zavod za statistiku, 2013a: *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: Stanovništvo prema starosti i spolu, po naseljima*,
<https://web.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/censuslogo.htm> (16.01.2023.).
10. Državni zavod za statistiku, 2013b: *Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011.: Zaposleni prema djelatnosti, po naseljima*.
11. Državni zavod za statistiku, 2013c: *Popis stanovništva i stanova 2011.: Stanovništvo staro 15 ili više godina prema završenoj školi, po naseljima*.
12. Državni zavod za statistiku, 2022: *Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2021. godine.: Stanovništvo prema starosti i spolu, po naseljima*, <https://dzs.gov.hr/>
(16.01.2023.).
13. Grad Čakovec, 2022: ITU Čakovec, <https://www.cakovec.hr/web/itu-cakovec/#>
(16.01.2023.).

14. Hrvatska enciklopedija, 2021: Međimurska trikotaža Čakovec, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=39823> (16.01.2023.).
15. Hrvatske ceste, 2016: Brojenje prometa na cestama Republike Hrvatske godine 2015., https://hrvatske-cesta.hr/uploads/documents/attachment_file/file/43/2015.pdf (16.01.2023.).
16. Hrvatske ceste, 2017: Brojenje prometa na cestama Republike Hrvatske godine 2016., https://hrvatske-cesta.hr/uploads/documents/attachment_file/file/44/2016.pdf (16.01.2023.).
17. Hrvatske ceste, 2018: Brojenje prometa na cestama Republike Hrvatske godine 2017., https://hrvatske-cesta.hr/uploads/documents/attachment_file/file/45/2017.pdf (16.01.2023.).
18. Hrvatske ceste, 2019: Brojenje prometa na cestama Republike Hrvatske godine 2018., https://hrvatske-cesta.hr/uploads/documents/attachment_file/file/485/Brojenje_prometa_na_cestama_Republike_Hrvatske_godine_2018.pdf (16.01.2023.).
19. Hrvatske ceste, 2020: Brojenje prometa na cestama Republike Hrvatske godine 2019., https://hrvatske-cesta.hr/uploads/documents/attachment_file/file/1530/Brojenje_prometa_na_cestama_Republike_Hrvatske_godine_2019.pdf (16.01.2023.).
20. Hrvatske ceste, 2021: Brojenje prometa na cestama Republike Hrvatske godine 2020., https://hrvatske-cesta.hr/uploads/documents/attachment_file/file/1207/Brojenje_prometa_na_cestama_RH_2020.pdf (16.01.2023.).
21. Hrvatske ceste, 2022: Brojenje prometa na cestama Republike Hrvatske godine 2021., https://hrvatske-cesta.hr/uploads/documents/attachment_file/file/1517/Brojenje_prometa_na_cestama_Republike_Hrvatske_godine_2021.pdf (16.01.2023.).
22. Institut za turizam, 2016: Masterplan razvoja turizma Međimurske županije do 2020., https://medjimurska-zupanija.hr/dokumenti/UO%20za%20gospodarske%20djelatnosti/Masterplan_razvoja_turizma_Medjimurske_zupanije_2020.pdf (16.01.2023.).

23. Međimurska županija, 2006: Regionalni operativni program Međimurske županije za razdoblje 2006.-2013,
https://www.redea.hr/wp-content/uploads/2011/09/razno_rop.pdf (16.01.2023.)
24. Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, 2015: Metodologija za definiranje obuhvata urbanih područja u Republici Hrvatskoj,
https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages/O%20ministarstvu/Regionalni%20razvoj/Dodat ak%202_Metodologija%20za%20definiranje%20obuhvata%20urbanih%20područja.pdf (16.01.2023).
25. Savezni zavod za statistiku, 1972: *Popis stanovništva i stanova 1971. godine, knjiga XI: Ukupno i poljoprivredno stanovništvo prema starosti i spolu, po naseljima*, Beograd.

PRILOZI

Popis slika

Sl. 1. Teritorijalni obuhvat Urbanog područja Čakovca	7
Sl. 2. Položaj Međimurske županije i Urbanog područja Čakovca unutar Hrvatske	16
Sl. 3. Fizičkogeografska obilježja Međimurske županije i Urbanog područja Čakovca	17
Sl. 4. Geoprometni položaj Međimurske županije i Grada Čakovca u odnosu na gradove Hrvatske i Srednje Europe i njihova zračna udaljenost od Čakovca.....	18
Sl. 5. Prometnogeografska obilježja Međimurske županije i Urbanog područja Čakovca.....	20
Sl. 6. Naselja Urbanog područja Čakovca.....	25
Sl. 7. Naselja Urbanog područja Čakovca prema broju stanovnika 2021. godine.....	26
Sl. 8. Gustoća naseljenosti (st./km ²) Međimurske županije po gradovima i općinama 1961. i 2021.....	28
Sl. 9. Gustoća naseljenosti (st./km ²) Urbanog područja Čakovca po naseljima 2021. godine	29
Sl. 10. Kretanje stanovnika Urbanog područja Čakovca, Grada Čakovca i okolice od 1961.do 2021.....	32
Sl. 11. Indeks promjene broja stanovnika naselja Međimurske županije od 1961. do 2001. ..	33
Sl. 12. Indeks promjene broja stanovnika naselja Međimurske županije od 2001. do 2021. ..	34
Sl. 13. Dobno-spolna piramida stanovništva Grada Čakovca, okolice i Urbanog područja Čakovca 2021. godine	35
Sl. 14. Dobni sastav stanovništva Urbanog područja Čakovca 2021. godine prema glavnim dobnim skupinama (mlado, zrelo i staro stanovništvo).....	36
Sl. 15. Indeks starosti stanovništva naselja Urbanog područja Čakovca 2021.	38
Sl. 16. Udio poljoprivrednog stanovništva u naseljima okolice 1971.....	40
Sl. 17. Udio poljoprivrednog stanovništva u naseljima okolice 2001.....	42
Sl. 18. Udio stanovništva starog 15 ili više godina sa završenim tercijarnim obrazovanjem 2001.	45
Sl. 19. Udio stanovništva starog 15 i više godina bez škole i s nezavršenom osnovnom školom 2001.....	46
Sl. 20. Naselja okolice prema indeksu obrazovanosti 2001.	48
Sl. 21. Udio zaposlenog stanovništva u tercijarnom sektoru 2001.	50
Sl. 22. Naselja okolice prema stupnju urbanizacije 2001.	54
Sl. 23. Broj radnih mjesta u naseljima okolice 2001.....	56
Sl. 24. Udio dnevnih migranata u Čakovcu u ukupnom broju zaposlenih 2001.....	58

Sl. 25. Struktura dnevnih migranata u Čakovcu iz naselja okolice prema sektorima djelatnosti	61
Sl. 26. Izgradnja novih obiteljskih kuća u Općini Strahoninec	63
Sl. 27. Novoizgrađene obiteljske kuće u naselju Mihovljan	64
Sl. 28. Gospodarska zona Goričica u Općini Nedelišće	65
Sl. 29. Gospodarska zona Goričica u Općini Nedelišće	65

Popis tablica

Tab. 1. Jedinice lokalne samouprave s više od 30 % zaposlenih dnevnih migranata prema Gradu Čakovcu 2011. godine	5
Tab. 2. Prosječni godišnji dnevni promet i prosječni ljetni dnevni promet na brojačkim mjestima Nedelišće i Pušćine	19
Tab. 3. Naselja Urbanog područja Čakovca prema veličini i udjelu stanovništva 2021. godine	25
Tab. 4. Kretanje broja stanovnika Urbanog područja Čakovca po gradovima i općinama od 1961. do 2021.	30
Tab. 5. Međupopisne promjene broja stanovnika Urbanog područja Čakovca po gradovima i općinama od 1961. do 2021.	31
Tab. 6. Udio stanovnika Urbanog područja Čakovca u ukupnom broju stanovnika Međimurske županije	32
Tab. 7. Aktivno zaposleno stanovništvo u poljoprivredi 2001. i 2011.	43
Tab. 8. Obrazovni sastav stanovništva starog 15 i više godina 2001.	44
Tab. 9. Obrazovni sastav stanovništva starog 15 i više godina 2011.	47
Tab. 10. Indeks obrazovanosti 2001. i 2011.	49
Tab. 11. Zaposleno stanovništvo prema sektorima djelatnosti 2001.	50
Tab. 12. Zaposleno stanovništvo prema sektorima djelatnosti 2011.	51
Tab. 13. Naselja okolice prema stupnju urbanizacije 2001.	53
Tab. 14. Broj radnih mjesta Urbanog područja Čakovca 2001.	55
Tab. 15. Udio dnevnih migranata u ukupnom broju zaposlenih u Čakovcu 2001.	57
Tab. 16. Dnevni migranti u Čakovcu prema području iz kojega migriraju 2001.	57
Tab. 17. Spolna struktura dnevnih migranata u Čakovcu 2001.	59
Tab. 18. Dobna struktura dnevnih migranata u Čakovcu iz naselja okolice 2001.	60
Tab. 19. Svi dnevni migranti u Čakovcu 1981. i dnevni migranti u Čakovcu iz naselja okolice 2001.	61

Tab. 20. Zaposleni dnevni migranti u Gradu Čakovcu iz općina okolice 2001. i 2011..... 62